

การศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ :
กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

โดย

พระมหาสุวฒิ วรวิทย์พินิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปทุมธาราชรังสฤษฎี :
กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

โดย
พระมหาสุวดี วรวิทย์พินิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE STUDY OF QUALITY OF LIFE BUDDHIST NOVICES IN THE HOUSE OF
PRIEST IN PITURATIRAJRANGSARIT THE PARIYATTIDHAMMA SCHOOL :
A CASE STUDY OF BORNGENBORTHONG**

By

Phramaha Suwut Varavitpinit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundation

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง” เสนอโดย พระมหาสุวภูมิ วรวิทย์พินิต เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ
2. อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

.....กรรมการ

(พระมหาปรีชา นัตรแก้ว (เตชวณฺโณ))

...../...../.....

48260319 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต / สามเณร

พระมหาสุวดี วรวิทย์พินิต : การศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง. อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : อ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ และ อ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา. 147 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับชั้นการศึกษา และลักษณะการพักอาศัยใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างเป็นสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำนวน 95 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที (*t*-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง และตามสภาพที่ควรจะเป็น ของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง อยู่ในระดับปานกลางทั้งรายด้านและภาพรวม

2. คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนตัวแปรอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ลักษณะการพักอาศัยมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงไม่แตกต่างกัน

3. คุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนตัวแปรอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา และลักษณะการพักอาศัย มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นไม่แตกต่างกัน

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1..... 2.....

48260319 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD : QUALITY OF LIFE / BUDDHIST NOVICES

PHRAMAHA SUWUT VARAVITPINIT : THE STUDY OF QUALITY OF LIFE BUDDHIST NOVICES IN THE HOUSE OF PRIEST IN PITURATIRAJRANGSARIT THE PARIYATTIDHAMMA SCHOOL : CASE STUDY OF BORNGENBORTHONG. THESIS ADVISORS : TEERASAK UN-AROMLERT, Ph.D., AND NARIN SUNGRUGSA, Ed.D., 145 pp.

The purposes of this research were to study and to compare..... the actual and expected of quality of life Buddhist novices in the house of priest in Pituratirajrangsarit the Prariyattidhamma school as classified by age, period of ordination, native place, education level and type of accommodation in four aspects: physical domain, psychological domain, social relationships and environment. Sample were 95 Buddhist novices in the house of priest in Pituratirajrangsarit the Prariyattidhamma school. The instrument of research was five rating scale questionnaires. Statistics used to data analysis were percentage, mean, standard deviation, *t*-test, one-way ANOVA analysis of variance.

The results have found that

1. The actual and expected of quality of life Buddhist novices' in overall and in all each aspect were rated at a moderate level.
2. There was no statistically significant difference in overall and in all each aspect of actual and expected of quality of life Buddhist novices, psychological domain were significant difference at .05 level.
3. There was no statistically significant difference in overall and in all each aspect of actual and expected of quality of life Buddhist novices' statistically significant difference at .05 level in overall and in all each aspect of actual of quality of life Buddhist novices' as classified by education level with difference.
4. There was no statistically significant difference in overall and in all each aspect of actual and expected of quality of life Buddhist novices, physical domain and environment were significant difference at .05 level.

Department of Foundation Education

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2008

Student's signature.....

Thesis Advisors' signature 1..... 2.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ ประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน ประธานกรรมการ และ อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ คณาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอเจริญพรอาจารย์ทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรวิหาร ที่ให้โอกาสในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามการวิจัย โดยเฉพาะพระมหาปรีชา ฉัตรแก้ว ฉายา เตชวณฺโณ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธรวรวิหารที่กรุณาให้ความเอื้อเฟื้อมาเป็นกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาพัฒนศึกษารุ่น 3 รุ่นพี่ รุ่นน้องที่ให้ความห่วงใย

ขอขอบพระคุณหลวงพ่อพระมหาขุนแผน จิตฺติมฺโณ ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทำวิจัยในครั้งนี้ให้ดำเนินไปด้วยดี รวมทั้งคณาจารย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสทุกท่าน

ประโยชน์และคุณค่าที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ต.หนองแห่น อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา อันเป็นที่ปฏิบัติงานศาสนกิจ เพื่อการสงเคราะห์กุลบุตร และเผยแผ่ศาสนธรรมของผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.....	11
ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรม.....	11
ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.....	14
ประวัติสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง.....	15
คุณภาพชีวิต.....	15
ความหมายของคุณภาพชีวิต.....	15
องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต.....	20
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต.....	24
คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน.....	39
คุณภาพชีวิตวัยรุ่น.....	42
สามเณร.....	43

	ประวัติและความเป็นมาของสามเณร.....	43
	การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณร.....	66
	ด้านร่างกาย.....	66
	ด้านจิตใจ.....	67
	ด้านสัมพันธภาพทางสังคม.....	67
	ด้านสิ่งแวดล้อม.....	68
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	69
	งานวิจัยในประเทศ.....	69
	งานวิจัยต่างประเทศ.....	74
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
	ระเบียบวิธีวิจัย.....	80
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	81
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	82
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
	ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง.....	86
	ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิต ของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง.....	88
	ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและ สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและ รายด้าน จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย.....	100
	ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น เป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัด ปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง.....	116

5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
	สรุปผลการวิจัย.....	118
	การอภิปรายผล.....	121
	ข้อเสนอแนะ.....	124
	ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	125
	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	126
	บรรณานุกรม.....	126
	ภาคผนวก.....	131
	ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	132
	ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	139
	ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค IOC.....	142
	ประวัติผู้วิจัย.....	148

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพัก อาศัย	86
2	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็น จริงคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร.....	88
3	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็น จริงคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร.....	90
4	แสดงสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณรที่มี ระดับชั้นเรียนต่างกัน.....	90
5	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็น จริงคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร.....	92
6	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็น จริงคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้าน	92
7	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควร จะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร.....	94
8	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควร จะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร.....	94
9	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควร จะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร.....	96
10	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควร จะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร.....	96
11	แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควร จะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้าน.....	97
12	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตใน ภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ของสามเณร.....	98

13	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณร.....	99
14	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจำแนกตามภูมิถิ่นนาของสามเณร.....	100
15	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเณร.....	100
16	แสดงแสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเณร.....	102
17	เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเณรเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe's).....	102
18	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามเณร.....	107
19	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุของสามเณร.....	108
20	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณร.....	108
21	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามภูมิถิ่นนาของสามเณร.....	109

22	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามนครสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับชั้นการศึกษาของสามนคร.....	110
23	แสดงแสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามนครสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามนคร.....	112
24	เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นของสามนครสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามนคร เป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Scheffe's).....	113
25	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามนครสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามนคร.....	110

สารบัญแผนภูมิ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงลำดับชั้นความต้องการตามทฤษฎีของอับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow).....	28
2	การเปรียบเทียบทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์,อัลเคอร์เฟอร์,และเฮอร์เบิร์ก.....	34
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	79

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาประเทศไทยจากพื้นฐานดั้งเดิมของระบบวัฒนธรรมไทยและจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกจนถึงฉบับที่ 7 พบว่ามีแนวโน้มที่ค่อนข้างเด่นชัดว่าประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม และจะเน้นความเป็นศูนย์กลางทางการค้าในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยพลังผลักดันหลายทางทั้งภายในและภายนอกประเทศ การพัฒนาในรูปแบบของการพัฒนาทางการเกษตรแผนใหม่ในลักษณะที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้นหรือการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เป็นอุตสาหกรรมทางการเกษตรที่มีเทคโนโลยีสูงขึ้นควบคู่กับการบริหารเชิงพาณิชย์ การค้าข้อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อรูปแบบชีวิต ความเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 – 7 ซึ่งมุ่งเน้น โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและสิ่งก่อสร้างทางด้านวัตถุ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ โดยคาดหวังว่าเมื่อเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นประชาชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย แต่ผลการพัฒนาประเทศที่แล้วมาพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียวไม่สามารถทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง (ศศิรัสมิ์ วชิรโชติ 2540 : 1)

สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ชีวิตของผู้คนต้องผันแปรไปตามสภาพการณ์ อุปกรณ์และเครื่องทุ่นแรงที่ทำให้คนเราไม่จำเป็นต้องออกแรงมาก เช่น การใช้ลิฟท์หรือการใช้บันไดเลื่อนแทนการเดินขึ้นบันได การมีรถยนต์ขับจ้อย่างสบาย อากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมที่ขาดการป้องกันมลภาวะที่ดี สภาพเศรษฐกิจที่รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ผู้คนต้องทำงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อนเพียงพอที่จะหาความสำราญหรือมีเวลาให้กับครอบครัว ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทำให้มนุษย์ต้องรู้จักคิดตามข่าวสารที่ทันสมัย การรู้จักปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (นฤพนธ์ วงศ์ศุภภัทร และ จิรกรณ์ ศิริประเสริฐ 2544 : 1)

จากสภาพดังกล่าวประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาให้เป็นไปตามสภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลก โดยนักวิชาการระดับชาติของไทยได้กล่าวสรุปว่า การพัฒนากำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ (กองวิจัยการศึกษา 2536 : 1) ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จึงกำหนด “คน” เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา การพัฒนาในปัจจุบันจึงมองว่า หากคนในสังคมได้รับการพัฒนาแล้วการพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะตามมาภายหลัง และปัจจัยประการหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าถึงภาวะการพัฒนาคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ส่งผลให้เศรษฐกิจของไทยขยายตัวอย่างมั่นคงมีเสถียรภาพและฐานะทางเงินการคลังของประเทศดีขึ้น ทำให้คนไทยทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้เล็งเห็นถึงปัญหาว่าแม้เศรษฐกิจในขณะนั้นจะอยู่ในระดับดีแต่สังคมมีปัญหาและการพัฒนาไม่ยั่งยืน จึงได้ปรับกระบวนการพัฒนามาเป็น “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาแต่การพัฒนาด้านมิติคนและการปรับโครงสร้างของระบบต่างๆที่อยู่รอบตัวคนทั้งในด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบการบริหารจัดการที่ดียังอยู่ในสภาพตั้งรับและไม่สามารถตามแก้ไขปัญหาได้ทันการ เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อทุกหน่วยของสังคม ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ชุมชน ธุรกิจเอกชนหรือองค์กรของรัฐ โดยก่อให้เกิดปัญหาหลายๆด้าน อันจะเห็นได้จากหลายๆ ครอบครัวยุติกับภาวะตกงาน ไม่มีรายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว ค่าครองชีพสูงขึ้น บิดามารดาเกิดความเครียดหันไปใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา บุตรต้องออกจากโรงเรียน ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดปัญหา ท้ายที่สุดส่งผลถึงเด็กและวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เต็มที่ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีสิ่งกระตุ้นมอมเมาและผลักดันให้เด็กก้าวไปในทางเสื่อมที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาด้านจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมให้มั่นคง ปัญหาวัยรุ่นจึงเกิดขึ้นมากมายและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่น หนีออกจากบ้านเป็นเด็กเร่ร่อน ติดสารเสพติด ก่ออาชญากรรม โสเภณีเด็ก เป็นต้น (สุจิตรา โอพารกิจวานิช 2547 : 1) ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาให้มีความต่อเนื่องและเป็น “คน” เป็นศูนย์กลางโดยยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นพื้นฐานการพัฒนาทุกเรื่องและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทย ในการพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ คือ พัฒนาสู่ “สังคมคุณภาพ” ยึดหลักความสมดุล

พอดี ฟังตนเองได้ “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” โดยพัฒนาคนให้คิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สืบสานประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและ “สังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน” ที่มีการดำรงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวและพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2543 : 3 - 4)

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) จึงเป็นมิติใหม่ที่นักพัฒนาใช้เป็นตัวชี้วัด (Indicator) ระดับการพัฒนาประเทศ การปรับเปลี่ยนมาใช้คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดระดับการพัฒนาของประเทศ ส่วนหนึ่งอาศัยระดับการรู้หนังสือ (Degree of Literacy) หรือระดับการอ่านออกเขียนได้มาเป็นเกณฑ์ที่ใช้ชี้วัดคุณภาพชีวิต ซึ่งก็เท่ากับว่าการศึกษามีส่วนช่วยให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อจะให้ผู้สมาชิกของสังคมได้มีชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและมีความหมายต่อสังคมมากขึ้น (วิทยากร เชียงกูล 2527 : 1) ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญรองมาจากสถาบันครอบครัวในกระบวนการเสริมสร้างประสบการณ์และการถ่ายทอดการเรียนรู้แก่สมาชิกในสังคม สมาชิกใหม่ของสังคมจึงมีคุณภาพที่พร้อมจะพัฒนาให้ยืนยาวต่อไป ซึ่งการที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจะมีส่วนช่วยในกระบวนการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งต้องอาศัยหลักสูตรหรือกระบวนการที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน

ดังนั้นการที่จะทำให้สมาชิกในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต้องเริ่มจากสถาบันหลักในสังคมคือ สถาบันครอบครัว โดยบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู รับผิดชอบ ส่งเสริมให้วัยรุ่นซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวและสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี องค์กรประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม จากผลการวิจัยของอัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล (2537 : 17) พบว่าบุคคลที่มีการสนับสนุนทางสังคมมากจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการสนับสนุนทางสังคมยังมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึก หดหู่และความวิตกกังวล ดังที่สันทัด เสริมศรี (2539 : 29 - 35) กล่าวไว้ว่าในการพัฒนาทางการแพทย์และสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนทางสังคมและครอบครัว ซึ่งครอบครัวที่เสริมสร้างความอบอุ่นและให้ความรัก ความผูกพัน การช่วยเหลือแก่วัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า นอกจากนี้การสนับสนุนทางสังคม ยังมีความสำคัญคือ ช่วยลดภาวะวิกฤตในชีวิต โดยเป็นตัวลดความเครียดได้ดี ทำให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ในระยะวัยรุ่นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นเป็นอย่างมาก คือ สถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา สื่อมวลชน สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งภาครัฐและเอกชน โดยสถาบันครอบครัวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มญาติ พี่น้องและเพื่อน ส่วนสถาบันโรงเรียนมีความสำคัญในแง่ของการอบรม การพัฒนา

บุคลิกภาพตลอดจนประสบการณ์ทางสังคมระหว่างเพื่อน พฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่นมาจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนและแบบใช้เหตุผลของครอบครัวและการสนับสนุนทางสังคมจากโรงเรียน นั่นคือครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีการบังคับตนเอง มีความตั้งใจหรือเต็มใจในการเรียนรู้และพร้อมให้การช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหา

ในส่วนของการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรเองก็เช่นกัน ในสังคมปัจจุบัน นอกจากจะต้องศึกษาพระธรรมวินัยเป็นพื้นฐานแล้ว ยังต้องได้รับการศึกษาทางโลกควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ นอกจากจะได้รับความรู้เข้าใจต่อสภาพปัญหาของสังคมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนที่ด้อยโอกาสอีกทางหนึ่งด้วยและจากการที่สามเณร สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ได้ถูกเผยแพร่ไปในสื่อต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2550 ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ในเรื่องของความขาดแคลน เรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย อาคารสถานที่ในการศึกษา และปฏิบัติธรรม อันเป็นผลมาจากการย้ายโรงเรียนจากที่เดิมคือโรงเรียนวัดทองคิ่งวิทยาคม จังหวัดสมุทรปราการ มาสู่สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสำนักสงฆ์แห่งนี้มีศาลาประกอบศาสนากิจอยู่เพียงหลังเดียว และกุฏิพระสงฆ์อยู่เพียง 3 หลัง เป็นผลให้การดำเนินชีวิตของสามเณรจำนวนร้อยกว่ารูปมีปัญหา ส่งผลไปสู่การเรียนทั้งสายสามัญและนักธรรม ทำให้บรรดาพุทธศาสนิกชน ซึ่งมาจากหลายสาขาอาชีพที่ได้เข้ามาสัมผัสชีวิตของสามเณรแห่งนี้ นำไปถ่ายทอดให้สาธารณชนได้รับรู้ โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เพื่อขอความช่วยเหลือในรูปของสิ่งของ และปัจจัยในรูปของผ้าป่าสามัคคี ทำให้สามเณรสำนักสงฆ์แห่งนี้ได้รับความช่วยเหลือทั้งจากทั้งภาครัฐ และเอกชน ทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ

ในปัจจุบันทางสำนักสงฆ์มีอาคารเรียน ศาลาปฏิบัติศาสนกิจ และกุฏิที่พักของสามเณร อาหาร ยารักษาโรค อุปกรณ์ทางการศึกษา ที่ได้รับความช่วยเหลือจากพุทธศาสนิกชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ทำให้สามเณรได้รับความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน และสวดมนต์ปฏิบัติธรรมมากพอสมควร ทางผู้วิจัยในฐานะครูพระของสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองต้องการจะทราบความต้องการขั้นพื้นฐานของสามเณร สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ทั้งทางด้านการศึกษา สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย อาหารและสุขภาพ เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของสามเณรในส่วนของการจัดการเรียนการสอน สุขภาพทางร่างกายและจิตใจของสามเณร เพื่อนำไปเผยแพร่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง
2. เพื่อศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย
4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีอายุต่างกันมีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
2. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีระยะเวลาการบรรพชาต่างกันมีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
3. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
4. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
5. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีลักษณะการพักอาศัยต่างกันมีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
6. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีอายุต่างกันมีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
7. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีระยะเวลาการบรรพชาต่างกันมีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
8. สามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

9. สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

10. สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ที่มีลักษณะการพักอาศัยต่างกันมีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีขอบเขต ดังนี้

1. **ขอบเขตของเนื้อหา** ในการศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใน 4 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

2. **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจำนวน 120 รูป

3. **ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 607 - 610) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 รูป

4. **ขอบเขตด้านตัวแปร** ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

4.1 ตัวแปรอิสระ มีดังนี้

4.1.1 อายุ ได้แก่

1 ต่ำกว่า 15 ปี

2 ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

4.1.2 ระยะเวลาการบรรพชา ได้แก่

1 ตั้งแต่ 1 - 3 ปี

2 ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

4.1.3 ภูมิลำเนา แบ่งเป็น 4 ภาค ได้แก่

1 ภาคเหนือ

2 ภาคกลาง

3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4 ภาคตะวันออก

4.1.4 ระดับชั้นการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับชั้น ได้แก่

- 1 ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 – 6
- 2 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
- 3 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

4.1.5 ลักษณะที่พักอาศัย ได้แก่

- 1 พักอยู่รวมกัน
- 2 พักอยู่กับพระสงฆ์
- 3 พักอยู่กุฏิตามลำพัง

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ วิทยาลัยสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใน 4 ด้าน คือ

- 4.2.1 คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย
- 4.2.2 คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ
- 4.2.3 คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม
- 4.2.4 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **คุณภาพชีวิตของสามเณร** หมายถึง ความต้องการในด้านต่างๆ ของสามเณรนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใน 4 ด้าน

1.1 **คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย** หมายถึง สิ่งที่จะทำให้สามเณรมีคุณภาพชีวิตที่ดี การได้ฉันภัตตาหารครบถ้วนทุกมื้อและเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายและไม่ผิดปกติวินัยของสมณะ ฉันน้ำปานะอันที่มีประโยชน์แก่สามเณร เพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย การรับรู้ถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย สามารถกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ไม่มีความเจ็บปวด ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น มีสุขภาพแข็งแรง มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

1.2 **คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดต่อความรู้สึกนับถือตนเอง ความพึงพอใจในตนเองและสามารถควบคุมตนเองได้ มีการรับรู้ความรู้สึกภาคภูมิใจและการยอมรับในตนเอง มีการรับรู้ถึงความมั่นใจของตนเองสามารถเข้ากับผู้อื่น การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การแสดงออกของบุคคลอื่นต่อรูปร่างหน้าตาของตน การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้าหรือความกังวล ความเชื่อและศรัทธาในศาสนา การรักษาศีล 10 ครบถ้วน การรับรู้ถึงบาปบุญคุณโทษ การฝึกคิด ละเว้นการทำความชั่ว

1.3 **คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม** หมายถึง การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของสามเณรในสำนักสงฆ์ด้วยกัน ความสามารถในการคบเพื่อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับรู้ว่าคุณค่าตนเองได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจและการช่วยเหลือจากคนใกล้ชิด ครู อาจารย์-พระผู้ปกครอง และสามารถแบ่งปันความรู้ร่วมกันทั้งในเรื่องความสุขและความทุกข์กับคนที่ตนเองให้ความรักและความเคารพได้

1.4 **คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม** หมายถึง การรับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีชีวิตอยู่อย่างอิสระอย่างมีขอบเขตและเหมาะสมตามสมณะวิสัย มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การได้อยู่ในโรงเรียนที่สะอาด มีบรรยากาศที่ร่มรื่น การได้อยู่ในที่ที่มีแสงสว่างเข้าถึง การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ปราศจากสารพิษต่างๆ การได้ดื่มน้ำสะอาด การได้รับสุขภาพอนามัย โดยเจ้าหน้าที่อนามัย หรือครู การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีความปลอดภัย จากอุบัติเหตุหรืออันตรายต่างๆ การเดินทางไปกลับโรงเรียน ทางเดินมีความสะดวกสบาย

2. **ความต้องการจำเป็น (Needs assessment)** หมายถึง ความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของสามเณรภายในสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของสามเณรดีขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสมณะเพศได้อย่างปกติสุข

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การทำให้สามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ มีความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น มีความมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ดำรงชีวิตด้วยความชอบธรรม ภายใต้อำนาจหรือทรัพยากรที่มีอยู่ โดยแบ่งได้เป็น 3 หัวข้อ

3.1 การศึกษา ที่ทางโรงเรียนจัดให้เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้ทางด้านวิชาการและเป็นสามเณรที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยศีลไม่ต่างพร้อย

3.2 ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหารแต่ละมื้อที่มีคุณค่า มีสารอาหารครบ 5 หมู่ มีน้ำสะอาดเหมาะแก่การบริโภค ที่อยู่อาศัยที่สะอาดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอากาศถ่ายเทได้สะดวก เครื่องนุ่งห่มผ้าไตรจีวรผ้าห่มกันหนาวมีเพียงพอแก่ความต้องการ และยารักษาโรคที่มีพอแก่การรักษาในเบื้องต้น

3.3 สภาพสังคม ที่ให้ความอบอุ่น ความรักและความเอื้ออาทร ดูแลซึ่งกันและกัน ในฐานะเพื่อนสหธรรมิก จากพระภิกษุ พระอาจารย์ และสามเณรด้วยกัน

4. สามเณร หมายถึง บุคคลที่มีอายุตามที่กำหนดไว้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรโดยถือศีล ๑๐ ข้อ โคนผมและนุ่งห่มแบบบรรพชิต ในงานวิจัยนี้หมายถึงสามเณรที่เข้ามาบรรพชาและศึกษาเล่าเรียนต่อในแผนกสามัญศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมไปถึงถึงหลักสูตรนักธรรมและบาลี

5. โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง หมายถึง โรงเรียนที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมไปถึงถึงนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก บาลีไวยากรณ์ ตั้งอยู่ที่สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง หมู่ 15 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเป็นห้องเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีเนื้อที่ 14 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอพนมสารคาม 13 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทรา 45 กิโลเมตร มีพระสงฆ์จำพรรษา 12 รูป สามเณร 120 รูป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 1.1 ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรม
 - 1.2 ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 1.3 ประวัติสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง
2. คุณภาพชีวิต
 - 2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต
 - 2.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต
 - 2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต
 - 2.4 คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน
 - 2.5 คุณภาพชีวิตวัยรุ่น
3. สามเณร
 - 3.1 ประวัติและความเป็นมาของสามเณร
4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณร
 - 4.1 ด้านร่างกาย
 - 4.2 ด้านจิตใจ
 - 4.3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม
 - 4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.1 ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรม

เริ่มตั้งแต่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน ทรงบำเพ็ญพระองค์เป็นองค์อุปถัมภ์ ทรงมีพระราชศรัทธาอย่างแรงกล้า และทรงส่งเสริมการเรียนรู้อะไรพระปริยัติธรรม บางพระองค์ทรงอุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนา และทรงเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในภาษาบาลี เช่นพระมหาธรรมราชาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การที่พระมหากษัตริย์ทรงสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นประเพณีมาแต่โบราณ และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวอีกด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้แสดงเจตจำนงไว้ในมาตรา 73 ระบุว่า “รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา สนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีสาระบัญญัติให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐ เพื่อสร้างคนในชาติให้มีคุณภาพให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมและให้มีความสำคัญต่อสถาบันศาสนาในการมีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายธรรมนูญฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) โดยกำหนดให้มีการจัดการศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์ ได้แก่การศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการศึกษานำร่องสำหรับเป็นข้อมูลแสวงหาคำความรู้และแนวทางในการกำหนดนโยบายและข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122 ตอนที่ 54 ก หน้า 18 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2548 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสถานศึกษา โดยออกเป็นกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา อาศัยตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้คือ

ข้อที่ 1 ในกฎกระทรวงนี้โรงเรียนหมายความว่าสถานทีที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

สำนักศาสนศึกษาหมายความว่า สถานที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด

สำนักเรียนหมายความว่า สถานที่จัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะ จังหวัดตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด

ข้อที่ 2 ให้สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่พระภิกษุ สามเณรในโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน

การจัดตั้ง ยุบ รวม เลิกและการดำเนินการของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา หรือสำนักเรียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อที่ 3 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ได้จัดให้แก่ภิกษุสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดโดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แบ่งเป็นระดับดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น

2.2 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ชั้นเปรียญธรรม 3 ประโยค เป็น การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อที่ 4 ให้โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน ได้รับการสนับสนุนในด้าน วิชาการและเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา

ข้อที่ 5 ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานและสำนักงานพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา หรือสำนักเรียนที่ตั้งอยู่ในเขต พื้นที่ ส่งเสริมสนับสนุน และให้ข้อสนับสนุน และให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการ โรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และกรรมการ สำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน แล้วแต่กรณี ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐานและมหาเถรสมาคม รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบ จำนวน คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการประชุมและการดำเนินการของคณะกรรมการ โรงเรียน คณะกรรมการศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาเถรสมาคม กำหนด

เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงนี้ คือ โดยที่มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนาถือเป็นสถาบันศาสนา ดังนั้น เพื่อให้สถาบัน พระพุทธศาสนาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาเถรสมาคมได้ โดยที่รัฐจะส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณร ได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน สามารถจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้ (พระราชวรณีย์ (ประยูร ฐมจินฺต) 2542 : 139 - 140)

1. การศึกษาที่เป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เอง ซึ่งแยกเป็นอิสระจากระบบ การศึกษาของรัฐ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ซึ่งจัดเป็น 9 ชั้น คือ เปรียญธรรม ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3 ประโยค – เปรียญธรรม 9 ประโยค

2. การศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของรัฐ ได้แก่ การศึกษา ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้ดำเนินการ คือ

2.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ซึ่งคณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งรัฐกำหนดให้จัดขึ้นตามความ ประสงค์ของคณะสงฆ์

3. การศึกษาที่จัดขึ้นอย่างอิสระทั้งจากระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เอง และระบบ การศึกษาของรัฐ ได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัย โรงเรียนพระอภิธรรม เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัย เพื่อการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นคนละส่วนกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.2 ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับทางรัฐบาล เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ตามต่างจังหวัด ให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยนักเรียนทั้งหมดจะต้องบวชเป็นพระภิกษุสามเณรเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมการศึกษาปริยัติธรรม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาทั่วไปเท่าเทียมกับการศึกษาสามัญระดับเดียวกัน และเพื่อให้การศึกษาทั่วไปเหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากพระดำริของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร) มีความว่า สัทธรรม 3 ประการนั้น คือ ปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรมและ ปฏิเวธธรรมเป็นหลักการการศึกษาที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา พระปริยัติธรรมเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่พระปฏิบัติธรรม พระปฏิบัติธรรมเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่พระปฏิเวธธรรม พระปริยัติธรรมเป็นพื้นฐานการศึกษาที่จะให้เกิดพระปฏิบัติธรรมและพระปฏิเวธธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในประเทศไทยเรา แบ่งเป็น 2 แผนก มีแผนกธรรมและแผนกบาลี สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงวางหลักสูตรการศึกษาแผนกธรรมให้มีการเรียนและสอบเป็น 3 ชั้น และได้ทรงแก้ไขปรับปรุงการศึกษาแผนกบาลี การศึกษาทั้ง 2 แผนกนี้ได้ดำเนินด้วยดีตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ปรากฏว่ามีผู้ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับแต่ปัจจุบันนี้ การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ตามความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาทางพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป (กรมการศาสนา 2541)

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่ฝ่ายราชอาณาจักรกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยกรมการศาสนาร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่า ควรจัดตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยจัดให้มีการเรียนทั้งวิชาทางธรรม และวิชาสามัญควบคู่กันไป เพราะทางคณะสงฆ์ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาทางโลกด้วย เพื่อให้การศึกษาทั่วไปเหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบันโดยไม่มีการสอบสมทบเช่นแต่ก่อน แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงเป็นโรงเรียนที่ดั่งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทั่วไป ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (พระราชวรมนูณี ประยูร ธรรมจิตโต 2542 : 7-9)

1.3 ประวัติสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ 15 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมมีศาลาประกอบศาสนากิจอยู่เพียงหลังเดียว และกุฏิพระสงฆ์อยู่เพียง 3 หลัง ในปัจจุบันทางสำนักสงฆ์มีอาคารเรียน ศาลาปฏิบัติศาสนกิจ และกุฏิที่พักของสามเณร อาหาร ยา รักษาโรค อุปกรณ์ทางการศึกษา ที่ได้รับความช่วยเหลือจากพุทธศาสนิกชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ทำให้สามเณรได้รับความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน และสวดมนต์ปฏิบัติธรรมมากพอสมควร

2. คุณภาพชีวิต

2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่ยากจะนิยามให้เป็นที่ยอมรับอย่างสากล เหตุผลประการแรกคือ เป็นกระบวนการทางด้านจิตใจที่สามารถบรรยาย ดีความโดยผ่านตัวกรองด้านความคิด และภาษาที่แตกต่างกัน ความคลาดเคลื่อนจากการมองที่หลากหลายเกิดจากประสบการณ์พื้นฐานความรู้ ประเด็นการนำเสนอและข้อเท็จจริงต่างๆ ประการที่สอง แนวความคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับคุณค่าที่แฝงอยู่อย่างมาก นักวิจัยจึงต้องกำหนดกรอบความหมายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถประเมินผลได้ กระบวนการและผลต่างๆที่ถือว่าเป็นคุณภาพชีวิตที่ดีกว่านั้น ย่อมเป็นการยอมรับและกำหนดคุณค่าโดยบุคคลในสังคมเดียวกันซึ่งมักพบว่าเป็นชนชั้นกลางของสังคมนั้น ประการที่สาม ความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเจริญของงานและพัฒนาการของมนุษย์ การมีอายุยืนยาว กระบวนการทางด้านจิตใจล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์ประกอบต่างๆ รวมทั้งค่านิยมด้วย ซึ่งหากนิยามเป็นแบบเดียวกัน ก็หมายถึงทุกคน โดยไม่มีการคำนึงความแตกต่างทางด้านอายุ ช่วงชั้นทางสังคม การศึกษา ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งคงยากที่จะยอมรับจุดนี้ได้ (Rommy 1992 : 246 - 249)

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการยากที่จะกำหนดนิยามของ “คุณภาพชีวิต” ให้ยอมรับเป็นสากล อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้ในลักษณะต่างๆกันไป ทั้งที่เป็นการมองคุณภาพชีวิตในมิติเดียวจนถึงหลายมิติ และระหว่างมิติเหล่านั้นมีบางอย่างเหมือนกันและบางอย่างแตกต่างกันไปโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ กรอบการรับรู้ ความเข้าใจทฤษฎีต่างๆที่ยึดถือ อาทิเช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 45) เขียนไว้ว่าคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ คุณภาพ และชีวิต คุณภาพ หมายถึงลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ ชีวิต หมายถึงความเป็นอยู่ สรุปได้ว่าคุณภาพชีวิตหมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดี คุณภาพชีวิตเป็นการกำหนดคุณลักษณะบางประการ ที่แสดงถึงการมีความสุขของมนุษย์ ดังนั้น

ความหมายจึงไม่แน่นอนแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม ตามสภาพปัญหา ค่านิยม โครงสร้าง ประสพการณ์ความรู้ มีนักวิชาการสาขาต่างๆ ได้การศึกษาและให้คำจำกัดความตามทัศนะของตน ได้ดังนี้

ฉลอง แนวพานิช (2530 : 47) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่สังคมยอมรับ ซึ่งคุณภาพที่ดีย่อมประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถ พละนาถัยแข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี และมีปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานครบ

ณรงค์ศักดิ์ ตะละภักุ และคนอื่นๆ (2535 : 10) ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงการมีชีวิตที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและทำให้อื่นเป็นสุขด้วย

ดิเรก ฤกษ์หร่าย (2530 : 12, อ้างถึงในสุพรรณณี ไชยอำพรและสนิท สมักรการ 2534 : 5 - 6) ได้สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตจากการนำเสนอของลิงค์ คาเซนและมาร์คเลย์ ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของความต้องการพื้นฐานทั้ง ร่างกายและสังคม วัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยาและสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

นิพนธ์ กันธเสวี (2522 : 2) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต คือ ระดับสภาพการดำรงชีวิตตามองค์ประกอบของชีวิตอันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา (2532 : 26 - 29) ได้สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตไว้อย่าง กระชับและเข้าใจได้โดยง่ายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ตาม องค์ประกอบของชีวิตอันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจซึ่งต้องอยู่ในระดับกลาง ตามลักษณะและสภาพที่ควรจะเป็นไปได้ในแต่ละบุคคล ดังที่เรียกกันว่าความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ส่วนการที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆเป็นองค์ประกอบอีกมากมาย และ องค์ประกอบเหล่านั้นจะมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามทัศนะของผู้มองแต่ละคน หรือแต่ละสังคม

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2531 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกที่ดีขึ้นกับแต่ละคน ในลักษณะของความรู้สึกพอใจในสภาพที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ ได้รับอยู่ และปฏิบัติอยู่ เป็นชีวิตประจำวัน ในแต่ละคนจะมีความพอใจแตกต่างกัน

พัฒน์นิน กิติพราภรณ์ (2531 : 42 - 61) ให้คำจำกัดความของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีความสุข ความสุขในที่นี้เกิดจาก

1. ความสุขทางกายหมายถึง การมีความเป็นอยู่ที่ดี เช่นมีที่อยู่อาศัยดี มีสุขภาพดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น น้ำ อากาศบริสุทธิ์ และยังรวมถึง การพักผ่อนและสันทนาการที่ดี

2. ความสุขทางใจได้มาจากความรู้จักพอดี พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ การมีทัศนคติที่ดี ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรัก มีความอบอุ่น ผูกพันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทน เสียสละและสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

ยูพา อุดมศักดิ์ (2516 : 82) กล่าวว่าไว้ว่าคุณภาพชีวิตหมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและศาสนา ซึ่งเป็นการเทียบเคียง ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่แน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะกำหนดมาตรฐานต่างๆ กันออกไปตามความต้องการ ซึ่งความต้องการในด้านคุณภาพชีวิตนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

เย็นใจ เลหาวิช (2520 : 12) เสนอว่าองค์ประกอบที่จะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิต ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐานที่ทำให้พอมีชีวิตรอยู่ได้ คือ มีพวกปัจจัยสี่อย่างเพียงพอ มีสุขภาพแข็งแรง มีความมั่นคงและอิสระ ส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตเพื่อที่จะทำให้อยู่ดีขึ้นคือ ค่านิยมที่เหมาะสม มีจุดมุ่งหมายของชีวิต มีชีวิตกลมกลืนกับครอบครัวและชุมชน สิ่งแวดล้อม

ศศิรัสมิ์ วชิรโชติ (2540 : 33) ได้กล่าวว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตของบุคคลในระดับมหภาคและระดับจุลภาคที่ได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกพึงพอใจ

ลีปนันท เกตุทัต (2516 : 2) ได้อธิบายถึง คุณภาพชีวิตในการสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 3 ณ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ว่าคุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่มีความสุข ชีวิตที่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ตลอดจนสามารถปรับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเองโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสังคมและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

สุจิตรา โอฟารกิจวานิช (2547 : 20) ได้สรุปว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับความมีชีวิตที่ดีและความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม โดยผ่านการรับรู้และประเมินด้วยตนเอง สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2528 : 2) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า เป็นการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมต่างๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

นวจินดา (2539 : 23 - 25) ได้สรุปค่านิยมของคุณภาพชีวิตอีกแง่มุมหนึ่งว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลคือ ความพึงพอใจของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอให้เกิดความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

อนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจน้ำ (2541 : 71) ได้สรุปว่า คุณภาพชีวิตเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี ความสุข ความพึงพอใจในชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลและเกี่ยวข้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมโดยรวม

เบนเนท (Bennet 1976 : 20, อ้างถึงในสมกิจ กิจพูนวงศ์ 2538 : 33-34) ได้สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตของคนจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมการที่คนมีฐานะดี มีรายได้แน่นอน มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่อาจตัดสินว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดี คนที่มีรายได้สูงไม่จำเป็นต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าคนรายได้ต่ำ คุณภาพชีวิตจึงสัมพันธ์กับปัจจัยความต้องการ 2 ระดับ ได้แก่

1. ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของบุคคลทุกคน
 - 1.1 ความจำเป็นขั้นต่ำเกี่ยวกับอาหาร ที่อยู่อาศัย และเสื้อผ้า
 - 1.2 สุขภาพ หมายถึง มีสุขภาพแข็งแรง มีความกระปรี้กระเปร่าและไม่เจ็บป่วย
 - 1.3 มีชีวิตที่ปราศจากอันตรายต่าง ๆ มีเศรษฐกิจที่ดี สังคมที่ดี และสนใจการเมือง
2. ปัจจัยความต้องการที่สนองความพอใจของแต่ละบุคคลได้แก่
 - 2.1 ค่านิยมที่เหมาะสม กลมกลืนกับสังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลจะสามารถใช้เป็นรากฐานในการตัดสินใจอันสำคัญของชีวิต
 - 2.2 ความสมดุลระหว่างความปรารถนาและความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงความปรารถนา
 - 2.3 มีจุดมุ่งหมายของชีวิต
 - 2.4 มีชีวิตที่กลมกลืนกับครอบครัวและสังคม

เฟอร์เรนส์ และ เพาเวอร์ (Ferrans and Powers 1978 : 29 - 38) ได้ให้ค่านิยมไว้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกมีความสุขของบุคคลที่เกิดจากความพึงพอใจ หรือความไม่พอใจในด้านต่าง ๆ ของชีวิต

ฮาร์แลนด์ (Harland 1998 : 21, อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ 2526 : 14) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตรวมถึงความสามารถในการแสวงหาปัจจัยและบริการต่างๆ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสุขภาพ ความคิด อารมณ์ สิทธิและความยุติธรรมทางกฎหมาย ระดับการศึกษาของคนทุกวัยและปราศจากมลภาวะจากสภาพแวดล้อม นอกจากนี้คุณภาพชีวิตยังเกี่ยวข้องกับการมีที่อยู่อาศัยที่ดี

การมีโอกาสในการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ การมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัวรวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

เลวิส (Lewis 1982 : 113) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต คือระดับที่บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าแห่งตน มีความมุ่งหมายในชีวิต และมีความวิตกกังวลน้อยที่สุด

มอลแมน (Mallman 1984 : 19, อ้างถึงในอ่องจิต เมธยาประภาส 2538 : 10) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นเป็นความพอใจที่ได้รับความคาดหวังภายใต้การติดต่อสัมพันธ์กับสังคมสภาพแวดล้อม โดยบุคคลนั้นๆมีอิสรภาพ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน

สต็อคคาล (Stockdale 1987 : 41, อ้างถึงใน Wallace Sharon 1974 : 3) ได้อธิบายว่าคุณภาพชีวิตไม่ได้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการอยู่ดีทางด้านวัตถุอย่างเดียว แม้ว่าปัจจัยในการครองชีพขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นก็ตาม แต่คุณภาพชีวิตจะต้องประกอบด้วยสุขภาพทางจิต (Psychologically Health) ความสามารถในการสร้างสรรค์ (Creativity) ความมีศักดิ์ศรี (Dignity) การได้รับการยอมรับ การรู้สึกว่าเป็นที่รักของคนอื่นและปราศจากความกลัวและกังวลใจ

เดอะ ฮิวโกล กรุ๊ป (The WHOQOL group 1994 : 20, อ้างถึงในสุวิวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุลและคณะ 2540 : 5) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นมโนทัศน์หลายมิติที่ประสานการรับรู้ของบุคคลในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพา ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อส่วนบุคคลภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล

ยูเนสโก (UNESCO 1981 : 143) สรุปไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกถึงการมี การอยู่อย่างมีความสุข มีความพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตที่เป็นส่วนสำคัญของบุคคล

ซัน (Zhan 1992 : 759 - 760) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึงระดับที่บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิตที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล อันเป็นผลมาจากปัจจัยพื้นฐานของบุคคล สภาวะทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและอายุ มีอิทธิพลต่อการรับรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ประเมินได้ทั้งด้านวัตถุวิสัยและจิตวิสัย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ด้านมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกายและด้านสังคมเศรษฐกิจ

จากความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตที่นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศกล่าวมาแล้วข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับสภาพการดำรงชีวิตมนุษย์ตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งต้องอยู่ตามลักษณะและสภาพที่ควรจะเป็นไปได้ในแต่ละบุคคล การได้รับการยอมรับ การรู้สึกว่าเป็นที่รัก

ของคนอื่นและการปราศจากความกลัวและกังวลใจ ความพึงพอใจที่ได้รับมีความคาดหวังภายใต้การติดต่อด้านสัมพันธ์กับสังคมสภาพแวดล้อม

2.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

เนื่องจากคุณภาพชีวิตในความหมายของนักวิชาการแต่ละสาขามีความแตกต่างกันตามการมองและการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจึงย่อมจะแตกต่างกันออกไปตามการให้ความหมาย แม้ความหมายจะคล้ายคลึงกันก็ไม่ได้หมายความว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจะคล้ายคลึงกันตามไปด้วย ดังที่จะเสนอต่อไปนี้

นิพนธ์ คันทะเสวี (2526 : 48) ได้กล่าวถึงมิติต่างๆของคุณภาพชีวิตโดยแสดงให้เห็นถึงสิ่งบ่งชี้คุณภาพชีวิตกับความต้องการด้านต่างๆ ของชีวิตอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่มอาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน การออมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและในการประกอบอาชีพ
2. ด้านอารมณ์ ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณภาพประโยชน์ และความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์อบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน ความรักและความ เป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาดและเป็นระเบียบปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศและเสียง มีทรัพยากรจำเป็นในการดำรงชีพและการคมนาคมสะดวก
4. สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ โอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านรายได้และทางสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบ มีวินัย ความเห็นอกเห็นใจและค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมในศาสนา
5. ด้านความคิด ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก การศึกษาวิชาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ปัญหาต่างๆของตัวเอง ครอบครัวและชุมชนการเป็นที่ยอมรับในชุมชน การสร้างความสำเร็จ การยอมรับตนเองและการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม
6. ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและในสังคม(ความซื่อสัตย์สุจริต เมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวทิตะ ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา การละเว้นจากอบายมุข ฯลฯ)

นิพนธ์ พัวพงศกร (2535 : 11, อ้างถึงในนิพนธ์ พัวพงศกร ม.ป.ป.) กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต จำแนกตามความต้องการด้านต่าง ๆ ของชีวิต 6 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ปัจจัยสี่ สุขภาพอนามัย พลังงาน การออมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว และการประกอบอาชีพ

2. ด้านอารมณ์ ได้แก่การพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นประโยชน์ ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและชุมชน ความรักและความเป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ

3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาด เป็นระเบียบปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการคมนาคมที่สะดวก

4. สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ โอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมในสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบวินัย ความเห็นอกเห็นใจ ค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมในศาสนา

5. ด้านความคิด ได้แก่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิต และชุมชน การศึกษาวิชาชีพ ความสามารถในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน การเป็นที่ยอมรับในชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตัวเอง การยอมรับตัวเอง และการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม

6. ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและในสังคม เช่นความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวที ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา ความเสียสละ และการละเว้นจากอบายมุข

ประภาพร จินันทุยา (2536 : 47) จำแนกองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเป็น 5 ด้าน คือ

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับความเพียงพอของรายได้ และทรัพย์สิน

2. สุขภาพ ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ

3. สภาพแวดล้อม ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตน ซึ่งได้แก่ญาติมิตรเพื่อนร่วมรุ่น สมาชิกในครอบครัว สถานที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

4. การพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วยการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และความรู้สึกในการพึ่งพาคนอื่น

5. การทำกิจกรรม ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมภายในครอบครัว และกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน

เย็นใจ เลอาหวนิช (2523 : 7 - 9) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตอาจแบ่งองค์ประกอบได้ 2 ส่วนคือ

1. สิ่งจำเป็นระดับพื้นฐาน คือ ส่วนที่ทำให้พอมีชีวิตอยู่ได้ ประกอบด้วยเสรีภาพในขอบเขตแห่งกฎหมายหรือประเพณีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

2. สิ่งจำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต เป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากสภาพอยู่ได้ให้กลายเป็นอยู่ดี ได้แก่

2.1. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเพิ่มคุณภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ไม่มีมลภาวะ สงบ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเองและอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด

2.2. คุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสม ซึ่งสามารถทำให้ยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต การมีความสามารถในการตัดสินใจ การมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม และการมีความพยายามอดสาหัสและอดทน

2.3. คุณสมบัติที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ได้แก่ การมีความมั่งคั่งพอประหยัด ไม่โลภ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีระเบียบ มีวินัยและมีจริยธรรมอื่นๆที่สังคมยอมรับ

สำเร็จ แหงกระโทก (2528 : 27) กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น นอกจากจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 4 ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตโดยทั่วไป อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคแล้ว ยังจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 8 ประการใหญ่คือ

1. ประชาชนในครอบครัวมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
2. ประชาชนในครอบครัวได้กินอาหารถูกสุขลักษณะ และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

3. ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงบริการของสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

4. ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. ประชาชนมีการผลิตหรือจัดหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามความต้องการ

7. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และกำหนดชีวิตชุมชนของตน

8. ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น

แคมป์เบล (Campbell 1976 : 117 - 124) กล่าวถึงองค์ประกอบคุณภาพชีวิตไว้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านกายภาพ ได้แก่ปัจจัยทางมลภาวะ ความหนาแน่นของประชากร สภาพที่อยู่อาศัย และการที่มีวัตถุประสงค์เพียงหล่อเลี้ยงชีวิตไม่ต้องถูกบีบคั้นจากความอดอยากขาดแคลน

2. องค์ประกอบด้านสังคม ได้แก่ปัจจัยทางการศึกษา สุขภาพอนามัย ความมั่นคงของครอบครัว และสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ที่จะเลือกดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม

3. องค์ประกอบด้านจิตวิทยา ได้แก่ปัจจัยความพึงพอใจ ความสำเร็จ ความผิดหวัง ความคับข้องใจในชีวิต และการมีเสรีภาพ

เฟอร์แรนส์ และ เพาเวอร์ (Ferrans and Powers 1978 : 29 - 38) ได้วิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ขององค์ประกอบคุณภาพชีวิตของ George และ Bearson แล้วจึงได้สรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตเป็น 4 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านสุขภาพและหน้าที่ (Health and Functioning) เกี่ยวกับสถานภาพของร่างกายและความสามารถในการทำหน้าที่ที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมประจำวัน และการแสดงออกทางบทบาทในสังคม ประกอบด้วยสุขภาพของตนเอง ความเครียด การดูแลสุขภาพ การพึ่งพาตนเองทางด้านร่างกาย เพศสัมพันธ์ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การบำเพ็ญประโยชน์ในกิจกรรมยามว่าง ความสามารถในการเดินทาง การสร้างความสุขในวัยสูงอายุ และอายุยืน

2. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Socioeconomic) เป็นสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล เพราะบุคคลต้องอยู่รวมกัน ในสังคม ต้องการเพื่อนแนะแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกัน ต้องการกำลังใจ การได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจ ต้องการบ้านอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง มีงานทำและมีเงินใช้ในการดำรงชีวิต ประกอบด้วยมาตรฐานในการดำรงชีวิต การพึ่งพาตนเองด้านการเงิน ที่พักอาศัย การทำงาน เพื่อน เพื่อนบ้าน สภาพการณ์ของบ้านเมือง การได้รับการสนับสนุนทางจิตใจ และการศึกษา

3. ด้านจิตใจและวิญญาณ (Psychological/Spiritual) เป็นสภาพของการรับรู้ การตอบสนองทางอารมณ์ หรือทางวิญญาณ ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบในชีวิต ประกอบด้วย ความพอใจในชีวิต ความสุขทั่วไป ความพอใจในตนเอง จุดมุ่งหมายในชีวิต ความสงบสุขของจิตใจ ความศรัทธาในศาสนาและรูปร่างหน้าตาของตน

4. ด้านครอบครัว (Family) เป็นสภาพด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของบุคคล ประกอบด้วย ความสุขในครอบครัว ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว บุตร และความสัมพันธ์กับผู้สมรส

ยูเนสโก (UNESCO 1981 : 145 - 148) เสนอว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตได้แก่ อาหาร ภาวะสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การศึกษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร ที่อยู่อาศัย และการตั้งถิ่นฐาน การมีงานทำ ค่านิยมทางศาสนา จริยธรรม กฎหมาย และปัจจัยทางจิตวิทยา

ซ่าน (Zhan 1992 : 761 - 800) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและให้แนวทางในการประเมินคุณภาพชีวิตว่าควรครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและครอบคลุมโครงสร้าง 4 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) เป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่ตนครอบครองอยู่ระหว่างความปรารถนาที่ตั้งไว้และความสำเร็จที่ได้รับ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้จากอิทธิพลของปัจจัยภายนอก ได้แก่ภูมิหลังของแต่ละบุคคล ลักษณะเฉพาะสิ่งแวดล้อมและภาวะสุขภาพ

2. ด้านอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) เป็นความเชื่อและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองในช่วงเวลาหนึ่งจากการรับรู้ ปฏิบัติและพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง รวมถึงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และภาพลักษณ์ของตนเองด้วย

3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย (Health and Functioning) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม สุขภาพจะสะท้อนให้เห็นคุณภาพชีวิตได้ทั้งเชิงวัตถุวิสัยและจิตวิสัย ซึ่งมิได้ประเมินทางคลินิกเท่านั้น ยังประเมินการรับรู้สุขภาพของบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพ ความสัมพันธ์กับครอบครัว สังคมและภาวะทางด้านร่างกาย

4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-Economic Factors) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมถูกกำหนดออกมาเป็นมาตรฐานทางสังคม ได้ 3 ประการ คือ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพชีวิตเชิงวัตถุวิสัย

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมักเกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน สถานที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เป็นต้น

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

สุวรรณ เอี่ยมสุขวัฒน์ (2530 : 6) กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงสภาพเป็นอยู่ของบุคคลทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิด และจิตใจ ซึ่งรวมทุกด้านของชีวิตไว้หมด โดยจะสามารถแสดงมิติด้านต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้ คือ

1. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คือ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน การออกกำลังกาย สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว และในการประกอบอาชีพ
2. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ คือ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีประโยชน์ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน ความรักความเป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ
3. สิ่งซึ่งวัดคุณภาพด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ ภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาด และเป็นระเบียบ ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศและเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและคมนาคมที่สะดวก
4. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ โอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านรายได้และสังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบวินัย มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และมีค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา
5. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพด้านความคิด คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิต และชุมชน การศึกษา วิชาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตัวเองครอบครัวและชุมชน การเป็นที่ยอมรับของชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง การยอมรับตัวเอง และการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม
6. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คือ การมีคุณธรรมในส่วนตัวและในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวที ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา ความเสียสละ และการละเว้นจากอบายมุข

สุวรรณ บุราณ (2537 : 46) ได้สรุปความต้องการเป็น 2 อย่าง คือ

1. ความต้องการที่มีจุดมุ่งหมายในการวัดที่แน่นอน (Objective Need) หมายถึง ความขาดแคลน หรือช่องว่างระหว่างมาตรฐานที่ปรารถนา หรือสิ่งที่ควรจะเป็นกับมาตรฐานที่เป็นจริง

2. ความต้องการที่แท้จริง (Felt Need) หมายถึง ความต้องการที่เกิดจากการแสดงออกมาโดยกลุ่มบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะในแต่ละบุคคล หรือการอภิปรายของกลุ่ม

อมรทิพย์ อมรภิบาลและจิราพร วรเสน (2544 : 13 - 14) ได้สรุปความหมายของความต้องการได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. ความต้องการ หมายถึง ความแตกต่างหรือช่องว่าง (Discrepancy View หรือ Gaps) ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ต้องการกับสิ่งที่สังเกตได้
2. ความต้องการ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ หรือความเป็นประชาธิปไตย (Democretic View)
3. ความต้องการ หมายถึง การวิเคราะห์ว่าบางสิ่งบางอย่างถ้าขาดหายไปจะทำให้เกิดปัญหา (Analytic view)
4. ความต้องการ หมายถึง การวินิจฉัยว่าบางสิ่งบางอย่างถ้าขาดหายไปจะทำให้เกิดปัญหา (Dianostic View)

เสาวนีย์ พนิชโยวาท (2535 : 37) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็น คือ เงื่อนไขความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (Actual Conditions) กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือสภาพที่ต้องการ (Desired Conditions) เป็นสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองหรือดำเนินการแก้ไข

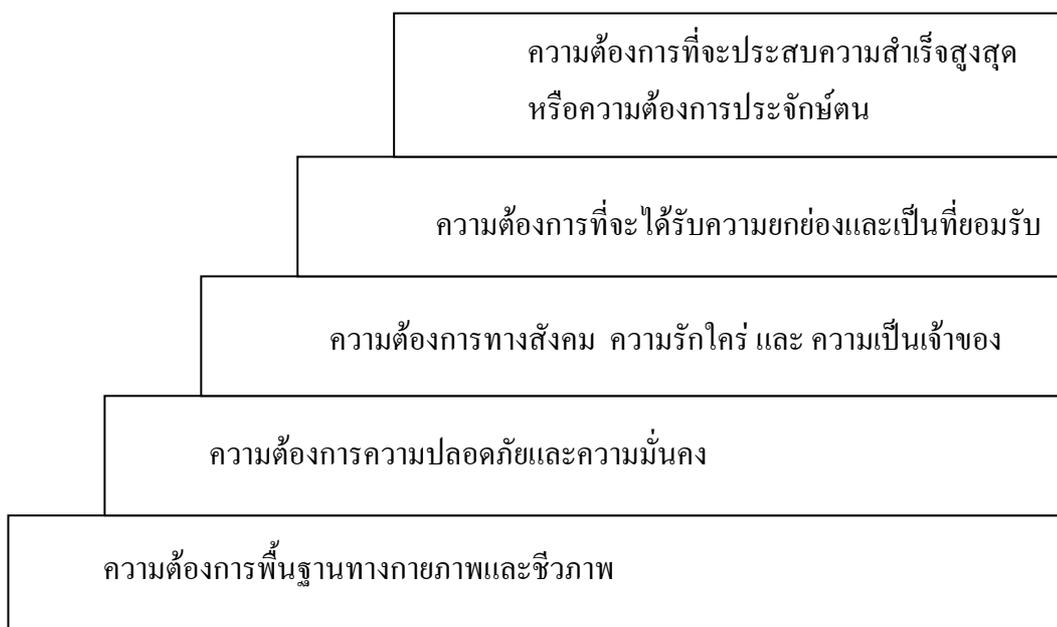
มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) ได้ตั้งสมมติฐานว่ามนุษย์มีความต้องการ ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการ และความต้องการมีอยู่เสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม
3. ความต้องการของคนซ้ำซ้อนกัน บางทีความต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ยังไม่สิ้นสุดก็เกิดความต้องการด้านอื่นขึ้นอีก
4. ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น ความสำคัญกล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนอง

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierachy of Needs Theory) ของอับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abrah H. Maslow) สารสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือการเน้นย้ำในเรื่องของความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนนั้นมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่เป็นชุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นหลั่นชั้น ความต้องการระดับที่ต่ำที่สุดก็คือ ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (Basic Physiological and Biological Needs) และระดับสูงที่สุดก็คือความต้องการที่จะ

ประสบความสำเร็จหรือความต้องการประจักษ์ตน (Self-Fulfillment หรือ Self-Actualization Needs) ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงลำดับชั้นความต้องการตามทฤษฎีของ अबراهيم เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow)

ขั้นที่ 1 ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ ความต้องการพื้นฐานทางกายและชีวภาพนั้นเป็นความต้องการในระดับต่ำขั้นแรก เป็นความต้องการซึ่งจำเป็นเพื่อการอยู่รอดอันเป็นเรื่องทางกายภาพและชีวภาพคือ ความต้องการในการพักผ่อน อากาศ อุณหภูมิที่พอเหมาะ การจับถ่าย การเคลื่อนไหว เรื่องเพศ รวมตลอดถึงความต้องการในปัจจุบันคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย และยารักษาโรค

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง สำหรับความต้องการที่จะมีความปลอดภัยและความมั่นคงนี้เป็นความต้องการที่ปรารถนาที่จะอยู่ห่างจากสิ่งที่เป็นภัยอันตรายทั้งปวงต่อชีวิตไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุ โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ รวมตลอดจนถึงความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้นบุคคลและองค์กรจึงสนใจในหลักประกันบางอย่าง ได้แก่ การประกันภัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในด้านสุขภาพ อุบัติเหตุและชีวิต เป็นต้น รวมถึงการเก็บเงินสะสม การใช้บำเหน็จบำนาญเมื่อเกษียณอายุ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม ความรักใคร่และความเป็นเจ้าของ ความต้องการทางสังคม ความต้องการความรักใคร่ และความรู้สึกเป็นเจ้าของนี้บุคคลโดยทั่วไปมักจะมีความสัมพันธ์กับบิดามารดา สามีภรรยาและลูกรวมตลอดถึงญาติพี่น้อง นอกจากนั้นความต้องการนี้อาจตอบสนองได้ในสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความต้องการมีความสัมพันธ์อันอบอุ่นกับเพื่อน โดยเฉพาะกับเพื่อนร่วมงาน และความรู้สึกที่ว่าคนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นคนที่มีคุณค่าของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิก ถ้าปราศจากความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแล้ว เขาจะรู้สึกว่าเขาเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา และรู้สึกว่าคนนั้นไม่เป็นที่ต้องการหรือไม่มีคุณค่าและเรื่องที่คลุมไปถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของด้วย

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับ หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่มีคุณค่าในสายตาของคนอื่น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถที่แท้จริง ความสำเร็จ และความเคารพที่ได้รับจากคนอื่น ความต้องการเหล่านี้อาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ

1. ความปรารถนาที่จะมีความแข็งแกร่ง ความสำเร็จ มีความเพียงพอ มีความมั่นใจ เพื่อที่จะเผชิญโลก และมีความเป็นอิสระและเสรีภาพ
2. ความปรารถนาที่จะมีชื่อเสียงและเกียรติภูมิ ซึ่งเป็นการได้รับการเคารพหรือความยกย่องที่ได้รับจากบุคคลอื่น การได้รับ ความสนใจ ความสำคัญ หรือการเห็นคุณค่า

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดหรือความต้องการประจักษ์ตน มาสโลว์ ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับการที่บุคคลพยายามมุ่งตอบสนองความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตหรือความต้องการประจักษ์ตนนี้ว่า หมายถึงแนวโน้มของบุคคลที่จะเป็นอะไร หรืออยู่ในสถานภาพอะไรสักอย่างหนึ่งที่เขาเองมีศักยภาพจะเป็นได้ แนวโน้มนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความปรารถนาที่จะเป็นอย่างที่ตนเป็นมากขึ้น สูงขึ้น โดยเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาสามารถจะเป็นได้

เฟรดरिक เฮอร์สเบิร์ก (Frederick Herzberg) ก็ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจโดยพิจารณาปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน โดยเฉพาะปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ

เฮอร์สเบิร์กได้สรุปว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงานนั้นจะสัมพันธ์กับลักษณะในเนื้องาน เฮอร์สเบิร์กเรียกปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจนี้ว่าปัจจัยจูงใจ (Motivators) ปัจจัยจูงใจนี้คือความสำเร็จ (Achievement) การได้รับความยอมรับ (Recognition) ความก้าวหน้า (Advancement) ตัวงานเอง (Work Itself) ความเป็นไปที่จะเจริญเติบโต (Possibility of Growth) และความรับผิดชอบ (Responsibility) ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน นั้นจะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่อยู่นอกเนื้องาน ซึ่งเฮอร์สเบิร์กเรียกปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พึง

พอใจนี้ว่า ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) หรือ ปัจจัยเพื่อความคงอยู่ (Maintenance Factors) ปัจจัยสุขอนามัยนี้มีหลายประการคือ สถานภาพ (Status) สัมพันธภาพกับผู้ควบคุมบังคับบัญชา (Relations with Supervisors) สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน (Peer Relations) สัมพันธภาพกับผู้ใต้บังคับบัญชา (Relations with Subordinates) คุณภาพของการควบคุมบังคับบัญชา (Quality of Supervision) นโยบายและการบริหารของบริษัท (Company Policy and Administration) ความมั่นคงในงาน (Job Security) สภาพการทำงาน (Working Conditions) ค่าจ้าง (Pay)

เฮอส์เบอร์กเห็นว่าปัจจัยสุขอนามัยนั้นเป็นสภาพแวดล้อมอันสำคัญยิ่งของงานที่จะรักษาคนไว้ในองค์กรในลักษณะที่ทำให้เขาพอที่จะทำงานได้ กล่าวคือถ้าปัจจัยสุขอนามัยไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเป็นสาเหตุทำให้บุคคลเกิดความไม่พอใจในงาน ถึงแม้ปัจจัยสุขอนามัยจะได้รับการตอบสนองก็จะเป็นเพียงการช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจในงานเท่านั้น แต่จะสามารถนำไปสู่ความพอใจในงานหรือจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเต็มความสามารถได้ นั่นคือปัจจัยสุขอนามัยในตัวของมันเอง ไม่สามารถจูงใจบุคคล มีแต่ปัจจัยจูงใจเท่านั้นที่จะจูงใจบุคคลให้ทำงานได้ ดังนั้นถ้ายึดทฤษฎีเฮอส์เบอร์กแล้ว บุคคลจะต้องทำงานที่มีลักษณะท้าทายจึงเป็นการจูงใจเขาให้ทำงานอย่างแท้จริง

เดวิด ซี แมคเคลแลนด (David C. McClelland) ผู้สร้างทฤษฎีการจูงใจในความสำเร็จหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ได้ศึกษาถึงระดับความต้องการในความสำเร็จของมนุษย์ที่แตกต่างกัน แมคเคลแลนดเห็นว่าโดยทั่วไปการจูงใจของผู้ปฏิบัติงานจะเป็นผลจากความต้องการสำคัญ 3 ประการคือ ความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Need for Affiliation – n Aff) ความต้องการที่จะมีอำนาจหรือแรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Need for Power – n Pow) และความต้องการที่ทำงานให้สำเร็จหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement – n Ach) แมคเคลแลนดได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากในความต้องการที่จะทำงานให้สำเร็จหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และได้ศึกษาลักษณะของผู้ที่จะประสบความสำเร็จสูง (High Achiever) ว่าจะมีลักษณะของการกล้าเสี่ยงอยู่พอสมควร บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบสูง และจะฉลาดในการวางเป้าหมายในระยะยาวที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอันไม่เป็นเป้าหมายที่สูงหรือต่ำกว่าศักยภาพของเขาเองจนเกินไป และเขาผู้นั้นจะต้องมีความสามารถในการบริหารองค์กร และจะต้องมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จของงาน และเมื่องานสำเร็จก็เกิดความพึงพอใจในความสำเร็จนั้น ซึ่งเป็นความพึงพอใจในเนื้องานเอง ผู้ที่มุ่งความสำเร็จของงานจึงมีใจจดจ่ออยู่กับงาน และใช้ความพยายามอย่างสูงสุดเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี บุคคลเหล่านี้จะพยายามแสวงหาข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประเมินค่าสิ่งที่ตนทำและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขในขณะเดียวกัน ความรวดเร็วของข้อมูลป้อนกลับที่ได้รับจะมีความหมายยิ่ง ทั้งนี้

เพื่อให้ได้ทราบถึงระดับความสำเร็จหรือความล้มเหลว และเพื่อให้ได้คิดหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือข้อผิดพลาดในงานได้ทันทั่วถึง

โนลล์ (Knoeles 1978 : 55, อ้างถึงในสุวรรณ บูรณ 2537 : 43 - 46) อธิบายความต้องการทางการศึกษาว่าเป็นความแตกต่างระหว่างระดับความสามารถในปัจจุบันกับระดับความสามารถที่สูงกว่าในอันที่จะกระทำการใด ๆ ให้ประสบผลตามที่ตัวเองส่วนหนึ่ง องค์กรส่วนหนึ่ง และสังคมอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้กำหนด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ช่องว่างระหว่างแรงบันดาลใจกับความเป็นจริงของคนหนึ่ง ความสามารถในที่นี้รวมรวมถึง ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และการประสบผลสำเร็จ ผู้ใดก็ตามที่สามารถบอกได้ว่าความสามารถจริง ๆ ของเขาควรจะเป็นเช่นไร และความสามารถในขณะนั้นมีอยู่แค่ไหนอย่างชัดเจนแล้ว ผู้นั้นก็สามารถจะรู้ความต้องการทางการศึกษาคืออะไร และถ้าเขารู้แน่ชัดว่าความต้องการทางการศึกษาคืออะไรแล้วผู้นั้นก็จะมีแรงเร้าที่อยากจะเรียนมากขึ้นและถ้าความต้องการของผู้นั้นสอดคล้องกับความต้องการขององค์กร สังคมที่มีต่อเขาแล้วก็ยิ่งจะเป็นเครื่องสนับสนุนให้การศึกษาเล่าเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คอฟแมน และอิงลิช (Kaufman and English 1989 : 36, อ้างถึงในสุวรรณ บูรณ 2537 : 45) ให้ความหมายของความต้องการ (Needs) ว่าหมายถึง ช่องว่าง (Gap) ระหว่างผลผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับผลผลิตที่เราต้องการ โดยนำช่องว่างที่ได้รับมาจัดลำดับความสำคัญแล้วเลือกเอาสิ่งที่สำคัญที่สุดเป็นความต้องการที่จะต้องกระทำก่อน

ทฤษฎีการจูงใจ อี.อาร์.จี. (E.R.G. Theory)

อัลเดอร์เฟอร์ ได้จำแนกความต้องการเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existing Needs) ความต้องการที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้รวมความต้องการทางด้านกายภาพกับความต้องการด้านความปลอดภัยทางด้านวัตถุความต้องการนี้จะเป็นแบบที่ว่าหากมีผู้หนึ่งผู้ใดได้รับความต้องการที่วันนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นฝ่ายเสียความต้องการนี้ไป

2. ความต้องการความสัมพันธ์ (Existing Needs) คือความต้องการในด้านการจะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ อาทิสมาชิกในครอบครัว กับบุคคล ที่ตนมีความเกี่ยวพันด้วย ความต้องการนี้ตรงข้ามกับความต้องการด้านการเพื่อการดำรงชีวิต

3. ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) ความต้องการนี้เป็นผลงานการที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมอย่างจริงจังเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเขา อาทิ ครอบครัว กิจกรรมด้านสันตนาการ ความพอใจในการเจริญความก้าวหน้าจากการที่บุคคลเผชิญปัญหาในสภาพแวดล้อมที่ทำให้เขา

ได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ หรือได้พัฒนาความสามารถมากขึ้น (เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ 2529: 25)

ทฤษฎีปัจจัยจูงใจ-ปัจจัยค้ำจุนหรือทฤษฎีองค์ประกอบคู่ของเฮอรัชเบอร์ก (The Motivation-Hygiene Theory or Two Factors Theory) ทฤษฎีนี้เฮอรัชเบอร์กได้สรุปถึงความต้องการของคนในองค์กรหรือการจูงใจจากการทำงานว่า ความพอใจในงานที่ทำและความไม่พอใจในงานที่ทำไม่ได้มาจากปัจจัยกลุ่มเดียวกัน แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัยสองกลุ่ม คือปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) กับปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยอนามัย (Hygiene Factors)

ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานและความสำเร็จของงานโดยตรง ถ้ามีอยู่ก็จะเป็นสิ่งจูงใจหรือทำให้เกิดความพอใจในงานที่ทำอย่างมาก แต่ถ้าไม่มีไม่ได้หมายความว่าคนจะไม่มี ความพอใจในงานที่ทำ ปัจจัยเหล่านี้มีอยู่ 6 ชนิด คือ

1. ความสำเร็จของงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบความสำเร็จอย่างดี ความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และการแสดงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ส่งผลให้เห็นถึงผลงานของบุคคล

2. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือ ไม่ว่าจะจากผู้บังคับบัญชา กลุ่มเพื่อน บุคคลในหน่วยงาน หรือจากบุคคลอื่นทั่วไป ซึ่งการยอมรับนี้อาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย

3. ลักษณะของงาน (Work Itself) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะของงาน เช่น อาจจะเป็นงานประจำ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นงานที่ง่ายหรือยากเกินไป

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และอาจมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่

5. โอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (Advancement) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานะหรือตำแหน่งของบุคคลในองค์กรโดยมีการเพิ่มงานในความรับผิดชอบมากขึ้น

6. การพัฒนาตนเอง (Growth) หมายถึง การที่แต่ละบุคคลในองค์กรมีโอกาสได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญใหม่ ๆ ให้กับตนเอง

ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยอนามัย เป็นปัจจัยที่เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่จะทำให้คนไม่พอใจในงานที่ทำหากว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในงาน แต่ปัจจัยเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งจูงใจให้คนทำงานเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มีอยู่ 7 ชนิด คือ

1. เงินเดือนและค่าตอบแทน (Salary and Compensation) หมายถึง ความพึงพอใจในเงินเดือน หรือความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อเงินเดือนที่เพิ่มขึ้น

2. ความสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงาน (Interpersonal Relation) ได้แก่การติดต่อปะทะกัน ไม่ว่าจะเป็นทางกิริยา หรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับผู้บังคับบัญชา (Superior) ผู้ใต้บังคับบัญชา (Subordinate) และเพื่อนร่วมงาน (Peers)

3. สถานภาพในการทำงาน (Status) หมายถึง ลักษณะของสถานะ ที่เป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่องาน เช่นการมีเลขานุการ การมีรถประจำตำแหน่ง การมีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ

4. นโยบายการบริหารงาน (Policy and Administration) หมายถึงการจัดการและการบริหารงานองค์กรเช่น การให้อำนาจแก่บุคคลในการให้เขาดำเนินงานได้สำเร็จ รวมถึงการติดต่อภายในองค์กร นั่นคือนโยบายขององค์กรจะต้องเป็นที่แน่ชัดเพื่อให้บุคคลดำเนินงานได้ถูกต้อง

5. สภาพการทำงาน (Working Condition) หมายถึง สภาพทางกายภาพ อันได้แก่ แสง การถ่ายเทอากาศ อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ รวมทั้งปริมาณงาน ตลอดจนเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำงาน

6. ความมั่นคงในงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงของงาน เช่น ระยะเวลาของงาน (Tenure) ความมั่นคงหรือไม่มั่นคงขององค์กร

7. วิธีการปกครองบังคับบัญชา (Supervision- Technical) หมายถึงความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน หรือความยุติธรรมในการบริหารงานอาจหมายถึงความเต็มใจหรือไม่เต็มใจของผู้บังคับบัญชาในการที่จะให้คำแนะนำ หรือมอบหมายความรับผิดชอบต่าง ๆ ให้แก่ลูกน้อง (Herzberg 1959 : 45 - 49)

Masslow 's Hierarchy of needs		Alderfer 's ERG Theory		Herzberg 's Two-factor Theory]
Self-Actualization		Growth		Motivators
Esteem and Status				
Social needs				
Safty and Security		Relatedness		
Physical needs				
		Existence		Hygiene factors
Source : Weather and Davis 1985: 399				

แผนภูมิที่ 2 การเปรียบเทียบทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์,อัลเดอร์เฟอร์,และเฮร์เบิร์ก

ศุภสมบุรณ์ อึ้งรัตนกรและคณะ (2534 : 7 - 9) ได้รายงานถึงความต้องการของมนุษย์ โดยแบ่งความต้องการออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) คือ การทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่ร่างกายเมื่อเกิดความหิว ความกระหาย ความง่วง ความปรารถนาทางเพศ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงขับทางธรรมชาติของมนุษย์ที่สำคัญ เพื่อให้ตนเองอยู่รอด ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นเสมือนความต้องการพื้นฐานมาก่อนความต้องการทั้งหมด

2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการทางด้านความปลอดภัยก็จะเกิดขึ้นตามมา ความต้องการทางด้านความปลอดภัยนี้มีสองแบบคือ ความต้องการความปลอดภัยทางด้านร่างกาย และความต้องการความปลอดภัยทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดี ร่างกายปกติและมีการดำรงชีวิตเหมือนบุคคลทั่ว ๆ ไป จะทำให้บุคคลหรือสมาชิกของสังคมนั้น ๆ รู้สึกว่าตนเองมีความปลอดภัยมั่นคงจากสัตว์ร้าย จากอุณหภูมิต่ำที่เปลี่ยนแปลง จากอาชญากรรม การข่มขู่ การฆาตกรรมและการกดขี่ ซึ่งเมื่อเกิดจุดข้างต้นความต้องการความปลอดภัยในสังคมใหม่จะเพิ่มขึ้น

การซื้อ การประกันสุขภาพ การประกันชีวิต การทำงานที่มีความมั่นคงหรือมองในอีกแง่หนึ่ง คือ การแสวงหาความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของตนเอง

3. ความต้องการทางด้านสังคมหรือความรักหรือการยอมรับเป็นพวกเป็นพ้อง (Social or Love or Belonging Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการทางด้านความปลอดภัยได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พึงพอใจแล้ว ความต้องการของคนที่จะมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ได้รับการยอมรับ มีความสำคัญต่อกลุ่มและมีอิทธิพลบางประการต่อกลุ่ม ความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของ คนเราจะแสวงหาเพื่อน บรรดาคนที่จะมีพวกพ้อง ความต้องการทางด้านความรักนี้เป็นความต้องการที่จะเป็นผู้ให้ความรักและได้รับความรักจากคนอื่นด้วย การขาดความรัก สามารถทำให้เกิดผลต่อเนื่องที่เลวร้ายของการปรับตัวไปในทางลบได้

4. ความต้องการมีชื่อเสียง มีฐานะเด่นทางสังคม (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเองมีบุคคลอื่นยอมรับนับถือ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยากได้รับการยอมรับและเป็นที่ยกย่องของคนอื่น เมื่อทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งสำเร็จ ความพึงพอใจในการที่มีฐานะเด่นทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่มีความสำคัญ

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามแนวความคิด (Self Actualization Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ด้านสังคม ความมีฐานะเด่นทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้วไม่ว่าคนนั้นก็จะมีความรู้สึกไม่พอใจเกิดขึ้นอีกหากว่าเขาไม่สามารถที่จะทำอะไรตามที่ตนเองอยากทำ คนเราควรที่จะได้มีการให้โอกาสที่จะพยายามทำเพื่อให้ชีวิตดีขึ้น มีความต้องการที่จะมีความรู้สึกว่ามีบทบาทในการที่จะได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถและทักษะที่ตนชอบ องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น ความรู้สึกว่างานที่ทำมีความสำคัญ งานนั้นท้าทายความสามารถ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของงานและโอกาสในการพิจารณาตนเอง ล้วนเป็นความต้องการที่ท้าทายซึ่งถูกจัดไว้ในตอนนี้ด้วย นักดนตรีต้องเล่นดนตรี จิตรกรต้องวาดรูป กวีต้องเขียนบทกวี พวกเขาเหล่านี้มีความสุขกับการทำที่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำมากที่สุดนั้น เราเรียกว่า Self-actualization

สุกสมบุรณ์ อึ้งรัตนกร และคณะ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงความต้องการอันจำเป็นของมนุษย์ซึ่งพอสรุปได้เป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการระดับต้น ได้แก่ ความต้องการอันมีรากฐานมาจากสรีระ เช่น ความหิว ความกระหาย และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการระดับที่สอง ได้แก่ ความต้องการทางใจและสังคม เช่น ความต้องการความรัก ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือในสังคม เป็นต้น ซึ่งความต้องการในระดับนี้เป็นความต้องการที่มนุษย์มาเรียนรู้กันขึ้นมาเองภายหลัง ความต้องการระดับที่สองนี้มีอยู่ 4 ประการคือ

- 2.1 ความต้องการความปลอดภัย
- 2.2 ความต้องการการตอบสนอง
- 2.3 ความต้องการประสบการณ์ใหม่
- 2.4 ความต้องการความนับถือยกย่องจากผู้อื่น

โมโรนี (Moroney 1879 : 33, อ้างถึงในเสาวนีย์ พนิชโยวาท 2535 : 39) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 ลักษณะ คือ Normative Needs เป็นความต้องการจำเป็นที่ยึดถือตามมาตรฐานที่ชัดเจนเป็นตัวเปรียบเทียบ เช่น อัตราส่วนครูต่อนักเรียน

1. Perceived Needs เป็นความต้องการตามการรับรู้ของบุคคล
2. Expressed Needs เป็นภาวะของความต้องการจำเป็นที่แสดงให้เห็น โดยจำนวนผู้แสดงความต้องการหรืออยู่ในสถานะที่เป็นปัญหา
3. Relative Needs ได้จากการพิจารณาการได้รับบริการในเขตพื้นที่ที่ต่างกัน เป็นการพิจารณาในแง่ของความเท่าเทียมกันของการได้รับบริการ

อมรทิพย์ อมราภิบาลและจิราพร วรเสน (2544 : 15) ได้จำแนกความต้องการออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการตามทัศนะของผู้ให้บริการ (Needs of Provider) เป็นความรู้สึกของผู้ให้บริการว่า ผู้รับบริการควรจะได้รับอะไรบ้าง มักจะกำหนดจากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในมุมมองของผู้ให้บริการ หรือกำหนดจากมาตรฐานต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความรู้สึกของผู้รับบริการ เมื่อนำมาเป็นข้อมูลการวางแผนให้บริการอาจจะทำให้เกิดการสูญเปล่า

2. ความต้องการตามทัศนะของผู้รับบริการ (Needs of Receiver) เป็นความรู้สึก ความคาดหวังของผู้รับบริการ มักจะกำหนดจากสภาพปัญหาที่รู้สึกว่าเป็นอยู่ หรือกำหนดจากความคาดหวังของผู้รับบริการ สภาพปัญหาที่เป็นอยู่จริง แต่ผู้รับบริการยังตระหนัก (Unmet Needs) บางครั้งความคาดหวังของผู้รับบริการอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถตอบสนองได้ แต่อย่างไรก็ตามความต้องการของผู้รับบริการถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางแผนให้ความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการจำแนกประเภทของความ ต้องการจำเป็น มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณา กระบวนการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อหาวิธีแก้ไขและดำเนินการแก้ไขจากสภาพที่เป็นจริง ไปสู่สภาพที่ควรเป็น

การศึกษานับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างคนให้มีคุณภาพชีวิตอันพึงปรารถนา ทั้งนี้เพราะ บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ถ้าได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง การศึกษาช่วยให้คนให้คนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างฉลาด ประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งลีปปนนท์ เกตุทัต (2540 : 90 - 96) ได้กล่าวสนับสนุนว่า การศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและการศึกษาช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้ ถ้าการศึกษานั้นจัดขึ้นอย่างเหมาะสม และยังได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้

1. ควรคำนึงถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต คือ ปัจจัยสี่ ทรายใดที่คนเรายังมีความหิวอดอยาก ป่วยไข้ ย่อมไม่เกิดการพัฒนาที่ดีได้

2. ควรให้บุคคลที่เรียนมุ่งพัฒนานี้ สามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้บ้างพอสมควรถ้า ทรายใดที่การดำรงชีวิตของประชาชนยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของคนกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือ คนใดคนหนึ่งแล้ว ประชาชนย่อมไม่กระตือรือร้นที่จะต่อสู้เพื่อจะปรับปรุงตนเอง แต่จะปล่อยชีวิตให้ขึ้นอยู่กับโชคชะตา อันเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นขาดความมั่นใจ ขาดความภูมิใจในตนเองและ ชีวิตของเขาจะหาความสุขได้ไม่เต็มภาคภูมิ

3. ควรคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่สามารถจะจัดตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่มีอยู่ เดิมและพยายามใช้ความรู้และเทคโนโลยีอื่น ๆ เข้าช่วยตามความเหมาะสม

4. คำนึงถึงการเสริมให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้เหตุผลเข้าช่วยสามารถใช้ ความคิดแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ระเบียบ ซึ่งให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

สนอง สกุลพราหมณ์ และพิชิต สกุลพราหมณ์ (2522 : 1-6) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตเป็นคำที่รู้จักกันดี แม้แต่เด็กนักเรียนประถมก็กล่าวกันติดปาก ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามจะ พูดกันว่าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทำให้ข้องใจอยู่ว่าคุณภาพชีวิตที่ทุกคนต้องการมีขีดจำกัดอยู่แค่ไหน คุณภาพชีวิตที่ต้องการมีมากน้อยเพียงไร เน้นถึงการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ว่า “ให้ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสุขภาพ มีความสามารถช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่นรวมทั้งอยู่ใน สังคมอย่างมีความสุข”

สุขภาพดี คำนี้นักทุกคนต้องการและต้องให้ตนเองมีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย ร่างกายแข็งแรงแต่ ทำอย่างไรจึงมีสุขภาพที่ดีได้ สุขภาพเป็นสิ่งที่หามาได้เองอย่างอัตโนมัติหรือไม่ ชื่อหามาได้ด้วยเงิน ทอง หรือหยิบยืมมาได้หรือไม่ ทุกคนต้องตอบคำถามนี้ได้และทราบแล้วว่าการที่จะมีสุขภาพดีจะ

ประพฤติอย่างไร สุขภาพจะดีหรือไม่ต้องอยู่กับตัวเราเองเป็นผู้กำหนด ไม่มีใครมาบังคับได้ มีสิทธิที่จะเลือกคิดเลือกกระทำหรือละเว้นได้ แต่สิ่งที่แน่นอนกำหนดไว้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการมีสุขภาพดี และแต่ละคนแล้วมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

1. พันธุกรรม สำหรับพันธุกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีสุขภาพที่ดีอยู่มาก เพราะพันธุกรรมมีส่วนสร้างตัวมนุษย์ขึ้นมาให้มีรูปร่างหน้าตา และมีความแตกต่างไปตามเชื้อชาติของแต่ละบุคคล พันธุกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะต้องยอมรับด้วย ถ้าบังเอิญได้รับการถ่ายทอดพันธุกรรมที่บกพร่องมาเช่น ตาบอดสี ปากแหว่งเพดานโหว่ โรคจิตบางชนิด เป็นต้น เราต้องยอมรับและหาทางแก้ไขปมด้วยที่ได้รับมาหรือบางอย่างที่แก้ไขไม่ได้ อาจถือว่าเป็นเวรกรรมที่ทำมาแต่ชาติปางก่อน ซึ่งความบกพร่องที่กล่าวมาจะมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ทางกาย ทางจิต ทางอารมณ์ของมนุษย์อย่างมากทีเดียว

2. พฤติกรรม จะ เป็นการบ่งชี้ได้ว่าจะมีสุขภาพเป็นอย่างไร พฤติกรรมที่กล่าวมาในที่นี้ หมายถึงพฤติกรรมทุกประการที่มนุษย์กระทำ ซึ่งอาจหมายถึงความรู้ เจตคติ ความเชื่อ อุปนิสัย และการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลด้วย พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของคนเราสามารถมองได้สองทาง คือ พฤติกรรมป้องกัน โรค ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการประพฤติ ปฏิบัติ การส่งเสริมสุขภาพที่สามารถสังเกตเห็นได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยเริ่มตั้งแต่ ตื่นนอน ล้างหน้า อาบน้ำ แปรงฟัน รับประทานอาหาร ออกกำลังกาย การดำเนินชีวิตประจำวันที่เหมาะสม จนกระทั่งนอนหลับ ส่วนอีกทางหนึ่งคือ พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วยแล้วควรปฏิบัติอย่างไร ไปรับบริการตรวจรักษาที่ไหน ตามโรงพยาบาล หรือสถานที่บริการสุขภาพหรือไม่ ปฏิบัติตามแพทย์แนะนำหรือไม่ รักษาเองหรือปล่อยให้ไปตามยถากรรม พฤติกรรมสุขภาพที่ปรากฏอาจมีผลเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูจากทางบ้านเป็นส่วนใหญ่ การที่เด็กจะมีสุขภาพดีได้ พ่อ แม่ จะต้องมีความรู้ เจตคติ ค่านิยม มีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ถูกต้องแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่มีพฤติกรรมสุขภาพไปในทางที่ผิด ก็จะถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานในทางที่ผิดและยากแก่การแก้ไข

3. สิ่งแวดล้อม จะรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม การที่คนเราได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคมมากมาย ทำให้ประพฤติ ปฏิบัติ และมีความเชื่อในบางสิ่งบางอย่างสืบทอดกันมา อาจเริ่มจากสังคมแรกคือบ้าน เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ต่อจากนั้นจะเป็นกลุ่มบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม กฎหมาย ข้อบังคับ ศาสนา ระบบการปกครอง รวมทั้งเศรษฐกิจก็จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพของคนด้วยทั้งสิ้น

องค์ประกอบ 3 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้นบางอย่างยากแก่การแก้ไข บางอย่างสามารถแก้ไขได้ สิ่งที่เราควรพิจารณาต่อไปอย่างยิ่งก็คือ จะมีกลวิธีที่ช่วยให้มนุษย์มีสุขภาพดีได้อย่างไร กลวิธีจะช่วยให้มีสุขภาพดีได้นั้น คือการใช้กระบวนการสุศึกษาเข้าช่วย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เจตคติ

และการปฏิบัติให้ถูกต้อง จากอดีตที่ผ่านมาปรัชญาสุขศึกษาจะเน้นการเรียนรู้เรื่องสุขภาพ ปัจจุบันปรัชญาจำเป็นต้องเปลี่ยนไปตามค่านิยม สร้างจิตสำนึก รวมทั้งจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสุขภาพ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำกระบวนการสุขศึกษาเข้าช่วย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามกระบวนการสุขศึกษา ต้องอาศัยการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ กัน ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ปัจจัยที่เอื้ออำนวยแก่การเรียนรู้ จำแนกไว้ 3 ประเภท คือ

1. ปัจจัยโน้มน้าว (Predisposing Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมด้านความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ส่วนมากปัจจัยโน้มน้าวนั้นจะ ได้จากการเรียนรู้จากตัวอย่าง สิ่งแวดล้อมและอิทธิพลจากครอบครัวและสังคม

2. ปัจจัยสนับสนุน (Enabling Factors) ปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการด้านสุขภาพต่าง ๆ ได้แก่บุคคลและสังคม เพื่อให้บุคคลได้มีโอกาสในการกระทำหรือปฏิบัติด้านรักษาสุขภาพโดยตรง เช่นการบริการด้านสุขภาพต่าง ๆ

3. ปัจจัยสร้างเสริม (Reinforcing Factors) ปัจจัยสร้างเสริมนี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการฝึกอบรม การแนะนำ การควบคุม การกระตุ้น การให้กำลังใจ การชักนำให้เกิดแรงจูงใจที่กระทำให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพ

ผู้มีอิทธิพลที่จะทำให้ปัจจัยทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมามีประสิทธิภาพ ได้แก่ พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อน ครู สังคม ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้ต้องมีความสอดคล้อง พอเหมาะและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ในแง่ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติทางด้านสุขภาพที่ถูกต้องได้ ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องและมีสุขภาพดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีเลิศ

ดังนั้นการที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จะต้องมีสุขภาพดี เพื่อบรรลุเป้าหมายที่แท้จริงของการมีสุขภาพดีจะต้องเริ่มจากการปลูกฝังแก่บุคคลในครอบครัว ในโรงเรียน ตลอดจนในชุมชน โดยจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม มีปัจจัยต่าง ๆ ที่เงื่อนไขในการเสริมสร้างปลูกฝัง และพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพโดยอาศัยกระบวนการสุขศึกษาในการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้รู้จักป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพของตนเองให้ถูกต้องอยู่เสมอ และพร้อมที่จะกระทำให้เกิดสุขภาพดีต่อชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่น

2.4 คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน

เมื่อนักเรียนก้าวเข้ามาสู่โรงเรียน โรงเรียนมีหน้าที่เป็นผู้จัด และบริหารสิ่งต่างๆ ให้กับนักเรียนในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institute) สถาบันหนึ่งและยังเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้น เพื่อสนองความต้องการทางสังคม อันได้แก่ การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมนั้นๆ (สมบุญ วรรณภาพ 2521 : 1) โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็กที่จะต้องใช้ชีวิตอยู่นาน แต่โรงเรียนมิใช่สถานที่เรียนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังเป็นสถานที่ให้การฝึกอบรม ให้คนมีความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน ประกอบอาชีพ มีความประพฤติดี และมีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา (หวน พิณรุฬห์ 2529 : 1) ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยที่โรงเรียนมีหน้าที่หลัก ดังนี้ (นิพนธ์ กินาวงศ์ 2522 : 5 - 7)

1. อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยของสังคม คือ โรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรรายวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางสังคม
2. การสร้างเสริมและปรับปรุงวัฒนธรรม คือ โรงเรียนเป็นสถาบันที่ปลูกฝังนิสัยอันดีงามให้แก่นักเรียนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. การสร้างสรรค์ทางด้านวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ โรงเรียนเป็นแหล่งวิชาความรู้ ทั้งหลายทั้งมวล และผู้ไปโรงเรียนย่อมถือว่าเป็นผู้มีการศึกษา และทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

จากความหมายและหน้าที่ของโรงเรียน โรงเรียนจึงมีฐานะเป็นองค์กรทางการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ (กิตติมา ปรีดีคิลก 2529 : 2 - 3)

1. วัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือการผลิตนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ มีคุณธรรม สามารถจะออกไปประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. คนในโรงเรียน ประกอบไปด้วยผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ ภารโรง และนักเรียน
3. กระบวนการปฏิบัติงาน คือวิธีปฏิบัติที่จะทำให้งานของนักเรียนดำเนินประสบผลสำเร็จ
4. สถานที่หรือทรัพยากรอื่นๆ ได้แก่บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษต่างๆ เงิน พัสดุ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

ความต้องการพื้นฐานของนักเรียน

1. ด้านร่างกาย นักเรียนต้องได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ มีสารอาหารครบ 5 หมู่ และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพ นอกจากนี้สถานที่ปรุงอาหาร ภาชนะใส่อาหาร จะต้องมีความ

สะอาดเพียงพอ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่นนักเรียนทุกคนได้รับแบบตรวจสุขภาพด้วยตนเอง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง นักเรียนมีปัญหาเรื่องสุขภาพได้รับการแก้ไขโดยครู หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และแปลผลปีละ 2 ครั้ง นักเรียนทุกคนได้รับอาหารกลางวันอย่างมีคุณภาพ ได้รับอาหารเสริม เช่นนม ทุกวัน มีการทดสอบสายตาปีละ 1 ครั้ง มีการออกกำลังกายทุกวัน อย่างน้อย 20 นาที ได้รับคำปรึกษาแนะแนวป้องกันและแก้พฤติกรรมเบี่ยงเบน

2. ด้านจิตใจและด้านอารมณ์ เด็กต้องได้รับความรักและความอบอุ่น จากผู้ที่อยู่อาศัยรอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครูหรือเพื่อน ซึ่งถ้าเด็กสามารถเข้ากับเพื่อน ได้ก็จะทำให้เด็กมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังต้องได้รับการยอมรับจากสังคม ต้องการประสบความสำเร็จซึ่งมีส่วนทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่ถ้าเด็กมีปัญหาด้านนี้ควรจะได้รับบริการบริการแนะแนวช่วยเหลือ เพื่อปรับปรุงแก้ไข และป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ซึ่งอาจจะช่วยให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้น และช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้าสู่สภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้ รวมทั้งต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม

3. ด้านสังคม เด็กต้องมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับครู เพื่อน และทำให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม และรู้จักปรับตัว

4. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน นับได้ว่าเป็นด้านที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับด้านอื่นๆ โดยที่โรงเรียนได้จัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน หรือบริการต่างๆ ของเด็กด้วย

5. ด้านวิชาการ ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับครู ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทอยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ซึ่งเป็นทั้งผู้สอน ผู้อบรม ปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ให้กับเด็ก

จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีชีวิตอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุขนั้นมิได้เกิดขึ้นจากการพัฒนาด้านสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ซึ่งถ้าจัดอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกาย และจิตใจตามไปด้วย เกณฑ์การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน คือ จัดให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและอันตราย รวมทั้งความปลอดภัยจากโรคติดต่อ ให้เป็นที่สบายกายสบายใจเหมาะสมกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กอันได้แก่

1. อาคารเรียนควรมีความแข็งแรง ทนทานหลังคาควรมุงด้วยกระเบื้อง ชายคาสามารถกันฝนสาดได้

2. ห้องเรียนเป็นส่วนสำคัญเพราะกิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ในชั้นเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงสุขลักษณะและความปลอดภัย ควรมีพื้นที่อย่างน้อย 2.00 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน โต๊ะเรียน ควรมีพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 35x70 เซนติเมตร ขนาดเก้าอี้ที่เหมาะสมมี

ความสูงเท่ากับท่อนขาท่อนล่างของเด็กนักเรียน ควรนั่งห่างจากกระดานไม่น้อยกว่า 2 เมตร แลว หลังสุดควรห่างจากกระดานดำไม่เกิน 9 เมตรกระดานดำควรทำจากวัสดุที่ทนทาน มีอากาศถ่ายเท สะดวก และควรมีถังขยะทุกห้อง

3. โรงอาหาร จัดโต๊ะอาหารที่นั่งให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน มีน้ำดื่มที่สะอาดมีแสงสว่างพอเพียง และอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีอ่างล้างมือไว้ให้นักเรียนอย่างเพียงพอ อาหารต้องมีคุณภาพดี สะอาด ถูกหลักอนามัย มีการควบคุมอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับคุณค่าของอาหาร ภาชนะที่ใส่ และมีการปฏิบัติสุขวิทยาส่วนบุคคล และมีที่รองรับเศษอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ

4. ห้องส้วม มีจำนวนเพียงพอ กับจำนวนนักเรียน ทำเลที่ตั้งสร้างต้องไม่เป็นภัยต่อสุขภาพ และควรห่างจากแหล่งน้ำไม่น้อยกว่า 30 เมตร พื้นไม่ลื่น มีหลังคากันแดด กันฝน สามารถป้องกันกลิ่นที่จะรบกวนได้ ที่เก็บอุจระต้องมิดชิดเพื่อป้องกัน โรคระบาด มีอ่างล้างมืออยู่ใกล้ ๆ เพื่อความสะดวกในการล้างมือของเด็กนักเรียน โรงเรียนต้องระมัดระวังดูแลรักษาส้วมให้สะอาดอยู่เสมอ รวมทั้งจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกไว้ เช่นกระดาษชำระ สบู่ล้างมือ

5. สนาม ต้องไม่มีหลุมบ่อ เศษขยะ ก้อนหิน หรือตอไม้ หรือหญ้าขึ้นรกรุงรัง ปลูกหญ้าสวยงาม และตัดให้เรียบร้อย มีท่อระบายน้ำอยู่รอบสนาม ริมสนามควรปลูกต้นไม้ใหญ่เพื่อกันแดด มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบตรวจตราเสมอ มีถังขยะตั้งไว้ริมสนามเป็นระยะ เพื่ออำนวยความสะดวกในการรักษาความสะอาด

6. ห้องพยาบาล ควรจัดให้อยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน มีเตียงสำหรับผู้ป่วย 1-2 เตียง ซึ่งมีความสะอาดแข็งแรง มีอ่างล้างมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ครบครัน ตู้เก็บบัตรนักเรียน แผ่นวัดสายตา ยาทุกชนิดมีการระบุชื่อ สรรพคุณ มีการจัดแบ่งประเภทของยา นอกจากนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการปฐมพยาบาล มีตู้ใส่ยา เครื่องชั่งน้ำหนัก ที่วัดส่วนสูง

7. การกำจัดขยะ ขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมี 2 ชนิด คือ ขยะแห้งและขยะเปียก ซึ่งต้องได้รับการกำจัดขยะให้ถูกต้อง โดยโรงเรียนต้องกำจัดขยะไว้ในที่ต่างๆ ที่เหมาะสมและสะดวกต่อการทิ้งขยะของนักเรียน และมีจำนวนมากเพียงพอ ห้องเรียนควรมีถังขยะสำหรับใส่เศษกระดาษอย่างน้อย 1 ที่ ถังขยะควรมีฝาปิดมิดชิด ป้องกันการร่วนหล่นและการฟุ้งกระจาย และมีการกำจัดขยะที่ถูกต้องวิธีและปลอดภัย ไม่เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ ได้แก่การจัดอาคารเรียน ที่ตั้ง อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ การกำจัดขยะมูลฝอย การรดน้ำต้นไม้ ใช้ การรักษาความสะอาด ทั่วๆ ไป เป็นต้น ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อชีวิตและสุขภาพของนักเรียนในแง่ต่างๆ คือการทำให้เด็กมีความสะอาดสบาย ร่าเริง มีความสุข ได้รับความปลอดภัย และที่สำคัญมี

ส่วนช่วยในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้นในโรงเรียนมีการจัดตั้งสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ จะช่วยให้เกิดผล 2 ด้าน คือ

1. ผลทางบวก คือจะทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่น่าเรียน ไปทำงาน และไปเล่น การระบายอากาศที่ดี และการจัดแสงสว่างให้เหมาะสมจะช่วยให้ห้องเรียนน่าอยู่ และน่าสบายขึ้น อาคารเรียนที่สะอาดเรียบร้อยจะทำให้ครูและนักเรียนอยากเข้าไปอยู่มากกว่าอาคารที่สกปรก ส่งเสริมให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีทั้ง สองฝ่าย การใช้วิธีการสอนที่ดีจะเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จ และส่งเสริมให้เด็กได้คิด และมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนทำให้เด็กนักเรียนมีความสุข

2. อิทธิพลต่อการเรียน สภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะการให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น และยังช่วยป้องกันและส่งเสริมสุขภาพอีกด้วย การเอาใจใส่เรื่องความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

2.5 คุณภาพชีวิตวัยรุ่น

คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น 13-18 ปี (2535 : 10 - 16) ได้มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตวัยรุ่น ไว้ดังนี้

1. มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ มีการพัฒนาการเจริญเติบโตอย่างสมเพศ สมวัย ร่าเริง แจ่มใส มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยความสะอาดของตนเองและสภาพแวดล้อม มีบริโภคนิสัยที่ถูกต้อง รู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุข ไรคร้ายและสิ่งเสพติดต่างๆ รวมทั้งรู้จักควบคุมตนเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุด้วย

2. มีการใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักความจริง มีโลกทัศน์กว้าง ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม รู้จักคิดวิเคราะห์ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

3. มีคุณธรรมและน้ำใจ มีความเอื้ออาทร รู้จักคิดชอบ ทำชอบ สามารถแยกแยะ ถูกผิดชั่วดีได้ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นคนมีคุณธรรมและน้ำใจ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญู มีความเมตตาและมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

4. มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

5. รักประเทศไทย มีความภาคภูมิใจใจความเป็นไทย รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน สนใจที่จะทำประโยชน์เพื่อท้องถิ่นและสังคมไทย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีความเข้าใจในวัฒนธรรม และมีทักษะด้านภาษาต่างประเทศ

6. รู้จักฟังตนเอง มีความรู้ความสามารถมีทักษะที่จะช่วยให้สามารถฟังตนเองได้ โดยมีนิสัยรักการทำงาน มีความขยัน อดทน ประณีต ประหยัด รู้จักค่าของเงินและเวลา มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้นำ และรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

กองนโยบายและแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2542 : 21) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อจะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังนี้

1. มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและการดำรงชีวิต ที่รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น
2. มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด
3. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรมคุณธรรมและพฤติกรรมความรับผิดชอบตามวัย
4. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภูมิใจในการทำงานสุจริต
5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

3. สามเณร

3.1 ประวัติและความเป็นมาของสามเณร

ภายหลังเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงใช้เวลาไปกับการเผยแผ่พระศาสนา การจัดระเบียบเพื่อความผาสุกแห่งหมู่สงฆ์ และอุบาสกอุบาสิกา ย่างถึงพรรษาที่ 5 เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะประทับอยู่ ณ นิโครธารามอารามของเจ้าศากยชื่อนิโครธ ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อขจัดมานะความถือตัวว่าเลิศกว่าด้วยอายุ วรรณะ เป็นต้น ของพวกเจ้าศากยะทั้งหลาย จากนั้นทรงแสดงเวสสันดรชาดก ว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีในอดีตของพระองค์ สมัยพระเวสสันดร ต่อมา ก็ทรงแสดงธรรมกระทำให้พระเจ้าสุทโธทนะบรรลุนิพพานและพบอดีตพระชายายโสธรา

วันที่ 3 ทรงเสด็จไปในงานวิวาห์ของเจ้าชายนันทะ ทรงให้นันทะถือบาตรตามเสด็จกลับไปยังพระวิหารและให้บวชเป็นภิกษุ

ราหุลทราบทูลขอราชสมบัติ

ในวันที่ 7 พระนางยโสธรา (พิมพา) ทรงแต่งองค์ให้ราหุลราชกุมารแล้วพำนอน เพื่อกราบทูลขอราชสมบัติจากพระพุทธเจ้าด้วยถ้อยคำว่า “เจ้าจงดูพระสมณะ ผู้มีรูปร่างดังรูปพรหม มีผิวพรรณดั่งทองคำ มีหนุ่สมณะห้อมล้อมสองหมื่นรูป พระสมณะนี้เป็นบิดาของเจ้า เขามีจุมทรัพย์ใหญ่ เมื่อเขาออกบวช แม้ไม่เห็นจุมทรัพย์เหล่านั้นเลย เจ้าจงไปขอมรดกกับพระสมณะนั้นว่า ข้าแต่พระบิดา ข้าพระองค์เป็นพระโอรส เมื่อได้รับอภิเษกแล้วจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ข้าพระองค์ต้องการทรัพย์ ขอพระองค์ทรงประทานทรัพย์แก่ข้าพระองค์ เพราะบุตรย่อมเป็นเจ้าของทรัพย์มรดกของบิดา”

ราหุลราชกุมารรับคำพระมารดาแล้วตรงไปเข้าเฝ้า พ่อได้เห็น ได้เข้าใกล้พระพุทธเจ้า ก็เกิดความรัก ความร่าเริง ทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะ การอยู่ใกล้พระองค์ทำให้เป็นสุข” ขณะนั้นพระพุทธเจ้าฉันภัตและตรัสอนุโมทนาแล้ว เสด็จลุกออกจากอาสนะดำเนินไป ฝ่ายราหุลราชกุมารก็ติดตามทูลขอราชสมบัติ ไม่ยอมห่างจนถึงพระอาราม

ทรงตรัสให้พระสารีบุตรบรรพชาให้ราหุล

ลำดับนั้นพระพุทธเจ้าทรงดำริว่า กุมารนี้ทรงปรารถนาทรัพย์ของบิดา ซึ่งเป็นสมบัติที่เป็นไปเพื่อความเวียนเกิด เวียนตาย มีแต่ความคับแค้น เอาเถอะ เราจะให้อริยทรัพย์ 7 ประการ เราจะทำให้กุมารนี้เป็นเจ้าของทรัพย์มรดกอันเป็นโลกุตตร จึงทรงตรัสเรียกพระสารีบุตรเถระมา แล้วตรัสว่า “สารีบุตรเธอจงให้ราหุลกุมารบรรพชาเถิด” พระเถระกราบทูลว่า “ข้าพระองค์จะให้ราหุลกุมารบรรพชาอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าทรงปรารถถึงเรื่องนี้เป็นเหตุ จากนั้นก็รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบรรพชาเป็นสามเณร ด้วยไตรสรณคมน์”

ความหมายของการบวช

บรรพชาแปลว่าการบวช เว้นความชั่วทุกอย่าง, การบรรพชาเป็นเบื้องต้นของการอุปสมบท หมายถึง การบวชเป็นสามเณร (เดิมทีเดียวคำว่า บรรพชา หมายความว่า บวชภิกษุ เช่น การเสด็จออกบรรพชา อัครสาวกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมา จนถึงปัจจุบัน คำว่า บรรพชา หมายถึงการบวชสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุต้องใช้คำว่า อุปสมบท โดยเฉพาะเมื่อใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท)

การบวช คือ การบรรพชา แปลความหมายง่าย ๆ ว่า เว้นสละละได้ทั่ว ๆ ไป หมายความว่า สละสิ่งไม่ดีไม่งาม หรือบาปอกุศลต่าง ๆ เป็นเรื่องของการฝึกฝนพัฒนาตนเอง เพราะว่าอกุศล สิ่งไม่ดีหรือบาปต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่จะละกันได้ง่าย ๆ บางทีละภายนอกแล้วแต่ภายในยังละไม่ได้ ละทางกายแล้วยังติดอยู่ในใจ กว่าจะละทางใจได้ต้องฝึกฝนพัฒนากันมาก การบวชนั้นจึงถือว่าเป็นการฝึกตนเอง คือการศึกษาในการที่จะพยายามละ หรือขจัดกิเลสที่เศร้าหมองออกไป

กิเลสสำคัญที่เห็นได้ชัด อันจะพึงละก็คือความเห็นแก่ตัวที่ทำให้คนแสวงหาแต่สิ่งเสพเครื่องบำรุงบำเรอตนเอง หลงระเริงมัวเมาในกามหรืออามิสต่าง ๆ และข่มเหงรังแกแย่งชิงเบียดเบียนกัน การบรรพชาคือการบวช จึงหมายความว่า เป็นการละเว้นปลีกตัวออกไปจากการเบียดเบียน และปลีกตัวออกจากกาม ทั้งกิลีสกาม และวัตถุกาม

อีกความหมายหนึ่งที่พ่วงมาด้วยก็คือ สละเครื่องห่วงกังวลภายนอก คือทรัพย์สินเงินทอง วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ไม่มีความผูกพันยึดติดในสิ่งเหล่านั้น ซึ่งมีความหมายต่อไปว่า จะได้มีชีวิตที่เป็นอิสระ

ชีวิตของภิกษุสามเณรนั้น พระพุทธเจ้าทรงเปรียบไว้ว่าเหมือนกับนกที่มีสองปีก จะไปไหนเมื่อไหร่ก็ได้ แต่เมื่อมีภาระอะไรต่าง ๆ ในกิจของสงฆ์มากขึ้น อย่างสมัยนี้จะเห็นว่า เริ่มที่จะไปไหนไม่ค่อยได้ จึงต้องมีสติเตือนตนเองอยู่เสมอว่า อุดมคติของชีวิตพระนั้นมุ่งสู่ความเป็นอิสระ เพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่พะวงต่อสิ่งใด

การบวชคือการเริ่มต้นของความเพียรพยายามปฏิบัติเพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการบวช การที่จะบรรลุผลของการบวชต้องมีการ เรียน คือ ศึกษาฝึกหัดพัฒนาชีวิต ทั้ง กาย วาจา ใจ และปัญญา ให้มีความประณีตและเจริญงอกงาม หลุดพ้นจากกิเลสและปวงทุกข์ มีจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใส เป็นอิสระ สงบสุขอย่างแท้จริง

บวชเรียน หมายความว่า บวชเพื่อเรียน หรือว่า การบวชคือชีวิตแห่งการเรียน “เรียน” ภาษาทางพระเรียกว่า ศึกษา (ข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) สาระสำคัญของการบวชทั้งหมดก็อยู่ที่การศึกษายอบรมให้เกิดปัญญา ที่จะพัฒนาจนเข้าถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ มองเห็นสังขารที่แท้จริง

สามเณรสำนักสงฆ์บ่อนเงินบ่อนทองเป็นสามเณรที่มาจากที่ต่าง ๆ กัน โดยเป็นเด็กชายที่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วเข้ามาบรรพชาเพื่อที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยเด็ก ๆ ที่เข้ามาบรรพชานั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ระหว่างเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกๆอย่างไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่ม (ผ้าไตรจีวร สบง อังสะ) ที่นอน หมอน มุ้ง สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ยารักษาโรคในเวลาเจ็บป่วยทางสำนักสงฆ์จะเป็นผู้ดูแลทั้งหมดรวมไปถึงอุปกรณ์การเรียน-การสอนทุกอย่าง ทางสำนักสงฆ์บ่อนเงินบ่อนทอง

เป็นผู้จัดหาให้ทั้งหมด ซึ่งเด็ก ๆ ที่เข้ามาบรรพชา นั้น โดยส่วนใหญ่หรือเกือบจะทั้งหมดจะขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูเป็นเด็กกำพร้าซึ่งจะมาจากหลายภาคอาทิเช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัด ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี สุรินทร์ เป็นต้น ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย และเด็กที่อาศัยอยู่ไกลใกล้เคียงกับสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง โดยเด็ก ๆ ที่เข้ามาบรรพชา นั้นจะต้องถือสิกขาบท 10 ข้อ อันเป็นข้อวัตรปฏิบัติของสามเณร มีการบิณฑบาต ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น เรียนหนังสือทั้งธรรมวินัย ภาษาบาลี และสายสามัญศึกษา สภาพความเป็นอยู่จึงเหมือนกับโรงเรียนกินนอน มีพระอาจารย์เป็นผู้ดูแลด้านความเป็นอยู่ การปกครองสามเณรนั้นอาศัยข้อวัตรปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเป็นกฎระเบียบข้อบังคับ ซึ่งศีล 10 ข้อ และวัตรปฏิบัติเพื่อความเจริญ 14 ข้อ (ขันธกัณฑ์)

สิกขาบทของสามเณร 10 ข้อ

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่ กรุงกบิลพัสดุ์แล้ว จึงเสด็จจาริกไปทาง กรุงสาวัตถี ประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ครั้นนั้น สามเณรทั้งหลาย เกิดความคิดคำนึงว่า “สิกขาบทของพวกเรามีเท่าไรหนอ และเราจะต้องศึกษา สิกขาบท ไหน?” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตสิกขาบท 10 แก่สามเณรและให้สามเณรศึกษาในสิกขาบท 10 ข้อ นั่นคือ

1. ปาณาติปาตา เวรมณี
เว้นจากการทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป
2. อทินนาทานา เวรมณี
เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้
3. อพฺรหฺมจฺริยา เวรมณี
เว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกแห่งพรหมจรรย์
4. มุสาวาทา เวรมณี
เว้นจากการพูดเท็จ
5. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา เวรมณี
เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
6. วิกาลโภชนา เวรมณี
เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
7. นจฺจคีตวาทิตฺตวิสุทฺทสนา เวรมณี
เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรีและการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์

8. มาลาคนุทวิเลปนธารนมณฑานวิภูสนภูฐานา เวมณี

เว้นจากการตัดทรงตกแต่งด้วยดอกไม้และของหอมและเครื่องอุปได้ซึ่งเป็นเครื่องประดับตกแต่ง

9. อุจจาสนนมมหาสนา เวมณี

เว้นจากที่นั่งและนอนอันสูงและใหญ่

10. ชาตुरुปรชตปฏิกหนา เวมณี

เว้นจากการรับเงินและทอง

อนุชานามิ ภิกขเว สามเณรานํ อิมานิ ทส สิกขาปทานิ อิมesu จ สามเณเรหิ สิกขิตฺตุนฺติ ภิกขุทั้งหลายเราอนุญาตสิกขาบท 10 เหล่านี้แก่สามเณรและให้สามเณรศึกษาในสิกขาบท 10 เหล่านี้ (วินย. มหา.๔/๑๐๖/๑๖๘-๘)

ความหมายของสิกขาบทและศีล

คำว่า “สิกขาบท” มีวินัยฉัยดังนี้คือ ที่ชื่อว่า สิกขา เพราะอรรถกถาว่า เป็นคุณชาติอันบุคคลพึงศึกษา ที่ชื่อว่า บท เพราะว่าเป็นทางเป็นเครื่องอันบุคคลพึงถึงซึ่งสิกขา คือ ศีล สมธิปัญญา ดังนั้นที่ชื่อสิกขาบท เพราะเป็นอุบายแห่งความได้สิกขานั้น

ส่วนศีลมีวิเคราะห์ว่า ที่ชื่อว่า ศีล เพราะอรรถกถาว่า ตั้งหรือทรงไว้ ดำรงไว้โดยชอบซึ่งการกระทำทางกายและวาจา โดยการงดเว้นบาป และทุจริตต่าง ๆ สม่าเสมอ หรือที่ชื่อว่า ศีล เพราะอรรถกถาว่ารองรับ คือ เป็นที่ตั้งมั่นแห่งกุศลทั้งหลาย

“การแปลศีลว่าข้อห้าม เบื้องแรกก็มุ่งให้เข้าใจกันง่าย ๆ สำหรับชาวบ้านทั่วไปหรือสำหรับการศึกษาขั้นต้น ๆ แต่ต่อมาเกิดการคิดในคำแปลนี้ จึงยึดถือเอาว่าข้อห้ามเป็นความหมายของศีลไป จริงๆ แล้วทำความเข้าใจเกี่ยวกับศีลคัมภีร์และคลาดเคลื่อน มองแต่ด้านลบอย่างเดียว ความจริง แม้ศีลระดับวินัยของพระสงฆ์ก็มีทั้งฝ่ายละเว้นและข้อกำหนดไว้ว่า เช่น การเข้าร่วมประชุมทำสังฆกรรม การทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจส่วนรวม เช่นการจัดภัตของพระภิกษุผู้มีหน้าที่จัดให้ภิกษุอื่น ๆ ก็เป็นเรื่อง ศีล หรือระดับคนทั่ว ๆ ไปการประพฤติมีความเคารพอ่อนน้อม การชวนชายช่วยเหลือรับใช้ ก็เป็นเรื่องศีล...” (พุทธธรรม/๖๑๗-๘)

ที่ชื่อว่า เวมณี เพราะเว้นเวรให้ถึงความไม่มีเวร การงดเว้นจากบาปและทุจริตทั้งหลายด้วยจิตที่เป็นกุศลนั้นแหละ ชื่อว่า เวมณี

อธิบายลักษณะบทที่ 1

ปาโณ ได้แก่ ความสืบทอดแห่งชั้นที่นับเนื่องด้วยชีวิตินทรีย์ อีกนัยหนึ่งท่านหมายถึง สัตว์ มีเจตนาคิดจะฆ่า ของบุคคลที่มีความสำคัญในสัตว์มีชีวิตนั้นว่า เป็นสัตว์มีชีวิต เจตนานี้เป็น เหตุแห่งความพยายามที่จะตัดชีวิต ของสัตว์มีชีวิตนั้น อันเป็นไปทางกาย (ฆ่าเอง) และวาจา (สั่ง ฆ่า) ทางใดทางหนึ่ง ชื่อว่าปาณาติบาต

ปาณาติบาตมีองค์ 5 ที่จักทำให้สามารถวินิจฉัยว่าละเมิดลักษณะบทหรือไม่ คือ

1. ปาโณ	สัตว์มีชีวิต
2. ปาณสณฺณิ	รู้ว่าสัตว์มีชีวิต
3. วรทจิตต์	มีจิตคิดจะฆ่า
4. วายมตี	มีความพยายามฆ่า
5. เตน มรติ	สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น
- (หากครบองค์ 5 ก็วินิจฉัยว่าศีลข้อนี้ขาด)

อธิบายลักษณะบทที่ 2

อทินน ได้แก่ ทรัพย์สิ่งของที่เจ้าของหวงแหน เถยยเจตนาหมายถึง เจตนาคิดจะลักของ บุคคลผู้มีความสำคัญในทรัพย์สิ่งของที่เจ้าของหวงแหนว่า เป็นทรัพย์สิ่งของที่เจ้าของหวงแหน เจตนานี้แหละเป็นเหตุแห่งความพยายามที่จะลักสิ่งของนั้น อันเป็นไปในทางกาย(ลักเอง) และวาจา (สั่งลัก) ทางใดทางหนึ่ง ชื่อว่าอทินนาทาน

อทินนาทานมีองค์ 5 คือ

1. ปรปริคฺคหิต์	ของมีเจ้าของหวงแหน
2. ปรปริคฺคหิตสณฺณิ	รู้ว่ามีเจ้าของหวงแหน
3. เถยยจิตต์	มีจิตคิดจะลัก
4. วายมตี	พยายามขโมย
5. เตนหฺรณิ	ลักของเขาได้มาด้วยความพยายามนั้น

อธิบายลักษณะบทที่ 3

อพรหมมจฺริย ได้แก่ ความประพฤติไม่ประเสริฐ เจตนาที่เป็นเหตุละเมิด คือ การส่งเสพอ สัทธรรม (ธรรมของคนคู่) อันเป็นไปในทางกายในการส่งเสพเมถุน คือ การสมสู่สองต่อสอง ชื่อ ว่า อพรหมจรรย์

อพรหมจรรย์ มีองค์แห่งการล่วงละเมิด 4 คือ

1. อชฌา จริยวัตถุ	วัตถุอันตนละเมิด สติ บุรุษ หรือสัตว์
2. เสวนจิตต์	มีจิตคิดจะเสพ
3. ปโยคัม สมปชฺชติ	พยายามเข้าถึงการเสพ
4. สาทียติ	ยินดีในการเสพนั้น

ในสิกขาบทนี้ ทรงหมายถึง เหตุที่เกิดความเศร้าหมองแก่พรหมจรรย์ ไม่เฉพาะแต่การเสพอสังกรรมกับฝ่ายหญิงเท่านั้น แม้ความพยายามต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดราคะไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายหรืออื่น ๆ ที่เป็นต้นเหตุให้ราคะกำเริบแล้ว ก็จักเป็นการประพฤตินั้นไม่ประเสริฐทั้งนั้น เพราะเหตุนี้สิกขาบททั้ง 5 ข้างทำย่นับแต่วิกาลโภชนาไปจนถึงชาตูปรชตปฏิคคหณะ ทรงบัญญัติไว้เพื่อป้องกันมิให้พรหมจรรย์เกิดความเศร้าหมอง เพราะการบริโภคอาหารในยามวิกาลก็ดี การดูแลขับร้องประโคมดนตรีก็ดี การนอนบนเตียงอันสูงและใหญ่เกินประมาณก็ดี การรับเงินและทองก็ดี การล่วงละเมิดสิกขา 5 ข้างทำยเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นข้าศึกแก่กุศลและจะเป็นปัจจัยให้พรหมจรรย์เกิดความเศร้าหมอง (สามเณรที่ปี/๑๔๕)

อธิบายสิกขาบทที่ 4

มุสา ได้แก่ การเคลื่อนไหววาจา(พูดเท็จ) หรือกาย (เช่น สั่งศิรยะหรือเขียนข้อความหลอกลวง)อันหักหาญประโยชน์จากบุคคลอื่นมุ่งจะให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงเป็นเบื้องหน้า ,มิฉนั้นเจตนา หมายถึงเจตนาที่จะพูดผิด ทำผิดของบุคคลนั้นด้วยประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ชื่อมุสาวาทา

มุสาวาทามีองค์ 4 คือ

1. มุสา	เรื่องเท็จ
2. วิสฺวาทนจิตต์	มีจิตคิดจะพูดเท็จ
3. วายาโม	มีความพยายามอันเกิดจากจิตมุ่งเท็จ
4. ปรีวสฺวาทนํ	พูดเท็จ หมายถึงเขาเข้าใจความเท็จนั้น

อธิบายสิกขาบทที่ 5

สุรา ได้แก่ สุรา 5 อย่าง คือสุราทำด้วยแป้ง สุราทำด้วยขมม สุราทำด้วยข้าวสุก สุราผสมเชื้อ สุราที่ปรุงด้วยเครื่องปรุง

เมรัยก็มี 5 อย่าง คือ เมรัยทำด้วยดอกไม้ เมรัยทำด้วยผลไม้ เมรัยทำด้วยขนน้ำอ้อย เมรัยทำด้วยดอกมะฆาง เมรัยทำด้วยเครื่องปรุง

คำว่ามัชฌ์ ได้แก่ สุราและเมรัย ชื่อว่า มัชชะ เพราะอรรถว่าเป็นที่ตั้งแห่งความเมา บุคคลใด
เมาประมาทด้วยสิ่งใดที่ดื่มแล้ว สิ่งนั้นเรียกว่า มัชชะ

คำว่า ปมาทภูฐาน ได้แก่ เจตนาที่ดื่มกินมัชชะนั้น ท่านเรียกว่าปมาทภูฐาน เพราะเป็นเหตุ
แห่งความเมาและความประมาท

1. มชฺชภาโว	ของมีนเมามีสุราเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง
2. มทนียปาตุกมฺยตวจิตฺตํ	มีจิตคิดจะดื่มของเมา
3. ตชฺชํ วายามํ อปาชฺชติ	มีความพยายามดื่ม
4. ปีเต จ ปวิสฺสติ	ดื่มล่วงลำคอเข้าไป

อธิบายลักษณะบทที่ 6

คำว่า วิกาลโภชน ได้แก่ การบริโภคอาหารเมื่อล่วงเลยเวลาเที่ยงตรง อันล่วงเลยกาลที่ทรง
อนุญาตไว้ เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่า วิกาล โภชนะ

วิกาลโภชนมีองค์ 4 คือ

1. วิกาโล	เป็นวิกาล คือ ตั้งแต่เที่ยงวัน ไปแล้ว
2. ยาวกาลิกํ	ของนั้นเป็นของเคี้ยวของฉันที่ทรงอนุญาตให้ฉันได้
ก่อนเที่ยงวัน
3. อชฺโฆหฺรณํ	มีการกลืนล่วงลำคอลงไป
4. อนุมฺมตฺตกตา	ไม่ใช่คนบ้า

อธิบายลักษณะบทที่ 7

การพ้อนรำอย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า นัจจะ, การขับร้องอย่างใด อย่างหนึ่ง ชื่อว่า คีตะ, การ
ประโคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า วาทิตะ การดูสิ่งทีว่าเป็นข้าศึกเพราะว่าทำลายฝ่ายกุศล โดยเป็น
ปัจจัยให้เกิดกิเลส ชื่อว่า วิสูกทสสนะ หรือการดูการเห็นที่เป็นข้าศึก ก็ชื่อว่า วิสูกทสสนะ
วิสูกทสสนะ ในที่นี้ พึงถือตามนัยแห่งพรหมชาลสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า

“อนึ่ง ท่านสมณพหุมนั้พวกหนึ่งบริโภคโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา ยังชอบดูการเล่นที่
เป็นข้าศึกเห็น ป่านนี้อยู่ พ้อนรำ ขับร้อง ประโคม เล่นมหรสพ เล่นเล่นนิทาน เล่นปรบมือ เล่นเคาะ
ปลุกยาม เล่นตีกลอง เล่นของสวย ๆ ทำของสวย ๆ เล่นเลียนคนจันฑาล เล่นไม้สูง เล่นหน้าศพ เล่น
ชนช้าง เล่นชนม้า เล่นชนกระบือ เล่นชนโค เล่นชนแพะ เล่นชนแกะ เล่นชนไก่ เล่นชนนำกระทา
เล่นกระบี่กระบอง เล่นแข่งสุนัข เล่นชกมวย เล่นมวยปล้ำ เล่นรบกัน เล่นสนามรบ เล่นตรวจพล
เล่นการจัดกระบวนทัพ ดังนี้เล่นปานใด พระสมณโคดมเว้นขาดจากการดูการเล่นเห็นปานนั้น”

การล่องละเมิดลิกขาบทนี้ ย่อมมีแก่ผู้เข้าไปดูเพราะอยากจะดูเท่านั้น ส่วนผู้เดินไปพบ หรือเห็นเฉพาะที่มาปรากฏในที่ที่ตนยืนนั่ง หรือนอนก็มีแต่ความเศร้าหมอง มิใช่ล่องละเมิด ก็ใน ลิกขาบทนี้การขับร้อง ฟังทราบว่ามีสมควร

นัจจศีตวาทิตวิสูกทสุสนา ม้องค์ 4 คือ

1. นัจจาทิตา	ความเป็นการเล่นมีการพอรำเป็นต้น
2. อนุญตภาโว	ความเป็นกิจที่พระองค์ไม่ได้อนุญาตไว้
3. ทสุสนตถาย คมนิ	ไปเพื่อต้องการจะดู
4. ทสุสนิ	มีการดูการเห็น

อธิบายลิกขาบทที่ 8

คำว่า มาลา ได้แก่ ดอกไม้ชนิดใด ชนิดหนึ่ง, ที่เขาบทจัดไว้เพื่อลูบไล้ นอกจากนั้นของ หอม มีผงควันอบ เป็นต้น ทุกอย่าง ชื่อว่าของหอม ของหอมนั้นทุกอย่าง ใช้ตกแต่งประดับ ไม่ควร หากใช้เป็นยา ก็ควร แม่ของหอมนำมาเพื่อบูชา ย่อมควรรับไว้

มอลาม้องค์ 4 คือ

1. มาลาทีนุ อณฺญตรตา	ความเป็นเครื่องประดับมีพวงดอกไม้เป็นต้น อย่าง ใดอย่างหนึ่ง
2. อณฺญตรณภาโว	เหตุที่ทรงอนุญาตไม่มี คือ มิได้เป็นไข้ (หรือเกิด ความไม่ผาสุก จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้
3. มณฺฑนาย วิภูสนิ	ตกแต่งเพื่อต้องการจะประดับให้สวยงาม
4. อลงฺกตภาโว	มีการประดับตกแต่งกายแล้ว

อธิบายลิกขาบทที่ 9

ที่นอนเกินขนาดท่านเรียกว่า ที่นอนสูง ที่นอนนั้นเป็นอกัปปิยะ(ไม่สมควร) และเครื่องปูที่ นอนเป็นอกัปปิยะ เช่นปูด้วยหนังหมี เป็นต้น ส่วนอกัปปิยะ ท่านเรียกว่า ที่นอนใหญ่ ที่นอนทั้งสองนี้ แม้รับไว้ก็ย่อมไม่ควร

อุจจาม้องค์ 4 คือ

1. อกัปปิยธรรตา	ความเป็นเครื่องลาดที่ไม่สมควร (เช่นลาดปูด้วย หนังหมี หรือยัดนุ่นเป็นต้น)
2. ปมาณาติกกนฺตา	ความเป็นเตียง และตั้งที่เกินประมาณ (คือเกินกว่า ๑๐ นิ้ว ๑ กระเบียดข้างไม้)

3. อภินิหารณ์ ว่า อภินิพชุนน์ ว่า มีการนั่งหรือการนอนบนที่นั่ง

อธิบายลักษณะบทที่ 10

คำว่า ชาตฺรปะ ได้แก่ ทอง, คำว่า รชตะ ได้แก่ กหาปณะ(เงิน) คือของใด ๆ มีมาสกลโลหะ มาสกลไม้ และมาสกลก้อนยาง เป็นต้น ที่เขาใช้แลกเปลี่ยนกันในประเทศนั้น ๆ ทองและเงินตราทั้งสองนี้แหละชื่อว่า ชาตฺรปรชตะ, การรับเอาทองและเงิน ชื่อว่า ปฏิคคหะ(การรับ) การรับนั้นย่อมไม่ควรเลยไม่ว่าปรียายใดๆ

ชาตฺรปรชต ๓ มีองค์ 4 คือ

1. ชาตฺรปรชตภาโว	ความเป็นเงินเป็นทอง
2. อคฺคตฺทเทสิกา	ความเป็นของที่แสดงว่าเป็นของ ๆ ตนเอง
3. เตสํ สาทิยตา	เป็นผู้ยินดีทองและเงิน ที่เป็นของตนนั้น
4. ปฏิคคหามาสึ อณฺญตฺรภาโว	รับก็ดี ให้ก็ดี ให้ผู้อื่นรับก็ดี หรือไม่ ห้ามให้ของ ถวายก็ดี

(องค์ของสิกขาบทที่ ๗, ๘, ๙, ๑๐ คัดจาก “คัมภีร์ สามเณรที่ปณี” /๑๕๑-๑๕๒, นอกนั้นมาจาก ขุ.ขุ.อ.๑/๔๒-๔๕)

นอกจากสิกขาบททั้ง 10 แล้ว สามเณรยังต้องปฏิบัติตาม “ขันธกวัตร” เพื่อส่งเสริมศีลให้สมบูรณ์ มีความรักความเคารพที่จะประพฤดิพรหมจรรย์ ในบุคคลและสถานที่ให้สอย

วัตรปฏิบัติเพื่อความเจริญ 14 ข้อ (ขันธกวัตร)

1. อาคันตุกวัตร

ข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุสามเณรผู้เดินทางไปยังวัดอื่น ๆ ฟังปฏิบัติดังนี้

1.1 ถ้ามีร่มและรองเท้า ก่อนเข้าประตูวัด ควรหุบร่ม ถอดรองเท้า ลดจีวรระดับไหล่ เสียก่อน จึงค่อยเข้าวัดฯ

1.2 ถ้าใช้ผ้าโพกศีรษะกันแดดหรือฝน ควรเอาผ้าออกจากศีรษะ จัดห่มจีวร และบาตร ให้เรียบร้อยก่อน จึงค่อยเข้าวัดฯ

1.3 เมื่อเข้าไปถึงที่เจ้าของถิ่นที่อยู่ หากท่านแก่พรรษาว่าโดยพรรษา ควรยกมือไหว้ หรือกราบท่านเสียก่อนตามฐานะ จึงนั่งในสถานที่ๆเจ้าของถิ่นให้ ถ้าอ่อนกว่า ไม่ต้องทำสามัคคีกรรม เป็นต้น (วินย.ภพ.๗/๑๕๖-๗/๒๒๒-๕)

2. อาวาสกัณฑ์

ข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุสามเณรผู้ที่อยู่ในอาวาสของตน พึงปฏิบัติกับผู้มาเยือน ดังนี้

- 2.1 ถ้าท่านที่มาเยือนมีพรรษาแก่กว่า เห็นท่านมาแล้ว ควรลูกรับบริการจากท่าน เช่น บาตร จีวร และร่ม เป็นต้น แล้วปลุกเสกอาสนะถวายท่านด้วย
- 2.2 จัดน้ำฉันน้ำใช้ และบอกที่พักพร้อมหนทางบิณฑบาต
- 2.3 ถ้าท่านผู้มาหา อ่อนพรรษากว่าตน ควรบอกสถานที่ว่างบริการ ที่พัก ที่ล้างเท้า ที่ตั้งน้ำดื่ม และบอกกฎระเบียบที่สงฆ์ตั้งไว้
- 2.4 บอกสถานที่สำหรับอุจจาระ ปัสสาวะหรือห้องน้ำแก่ท่านด้วยตามสมควร
(วินย.จุฬ.๗/๓๕๘-๘/๒๒๕/๗)

3. คมิกัณฑ์

ข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุสามเณรผู้ที่จะไปจากสถานที่ที่ตนพักอาศัยอยู่ปฏิบัติ ดังนี้

- 3.1 ถ้าตนเองของสงฆ์มาใช้ เช่น ตั้ง เติง เก้าอี้ เป็นต้น มาใช้ ก็ควรนำเอาไปเก็บ หรือนำส่งสถานที่เดิม
- 3.2 ก่อนที่จะออกไปจากที่อยู่ ควรทำความสะอาด ปิดประตู หน้าต่างให้เรียบร้อยก่อน
- 3.3 ก่อนไป จักต้องลา ผู้ใหญ่ภายในวัดมีท่านเจ้าอาวาส เป็นต้น หรือผู้แทนก่อนจึงจะไป
- 3.4 ภิกษุหรือสามเณรผู้ที่จะเดินทางไป หากไม่ปฏิบัติตามระเบียบพระวินัย ถ้าเป็นภิกษุต้องอาบัติ ถ้าเป็นสามเณรจะต้องถูกลงทัณฑ์กรรม (วินย.จุฬ.๗/๓๖๐-๑/๒๒๗-๘)

4. อนุโมทนาวัตร

หลักการปฏิบัติในการอนุโมทนา เป็นกฎธรรมดาของภิกษุสามเณรเมื่อมีการถวายภัตตาหารของทายก ทายิกา จะเป็นภายในบ้าน หรือในวัดก็ตาม เมื่อเสร็จภัตตกิจแล้ว กิจนี้เป็นหน้าที่ของผู้รับทานจะพึงปฏิบัติให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ดังนี้

- 4.1 เป็นหน้าที่ของพระเถระ หรือผู้ที่สามารถจะพึงอนุโมทนา
- 4.2 หากผู้ที่แก่กว่าไม่อาจอนุโมทนาแก่เจ้าของทานได้จะด้วยเหตุใดก็ตาม จำเป็นต้องอนุโมทนาผู้ที่ยุวกว่าตน โดยที่สุดแม้สามเณรผู้ที่มีความสามารถในการอนุโมทนาแทน
- 4.3 หากผู้ที่แก่กว่า ไม่อนุญาติ ก็ไม่ควรอนุโมทนาโดยพลการ
- 4.4 ถ้าพระภิกษุหรือผู้ที่แก่พรรษากว่า ไม่เข้าใจถึงวัตรที่พึงปฏิบัติทั้งตัวเองไม่อนุโมทนาอีกด้วย ทั้งพระภิกษุอื่น ไม่กระตุ้นเตือนอีกด้วย รูปที่มีความสามารถควรขออนุญาติผู้ที่แก่ในที่นั้น ไม่ต้องขออนุญาติก็ได้ (วินย.จุฬ.๗/๓๖๒/๒๒๘-๘,และสามเณรสิกขาย่อความไว้/๓๘-๔๐)

5. กัตตกวัตร

วัตรที่พึงปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบในสถานที่นั้น ๆ สถานที่นั้นเป็นที่อยู่ของตนเองก็ตาม หรือศาลาที่ฉันก็ตาม หรือภายในบ้านก็ตาม ก็เรียกว่า “กัตตคะ หรือสถานที่ฉันข้าว” สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ แม้ในบ้านก็มีสถานที่ฉันเหมือนกัน ดังนั้นพระภิกษุสามเณรเมื่อเข้าไปในบ้านจะต้องพึงปฏิบัติคือ

5.1 ผู้ที่จะเข้าไปศาลาโรงฉันซึ่งมีอยู่ในบ้าน จะต้องสังวรตามข้อวัตรปฏิบัติมีการนุ่งห่มจีวร เป็นต้น ให้ระเบียบเรียบร้อยตามเสขียววัตร ตามสิกขาบทจึงค่อยเข้าไป แม้เวลากลับวัด ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการเข้าไป

5.2 แม้จะไปยังโรงฉันภายในวัด ก็สมควรนุ่งห่มให้เรียบร้อย

5.3 ในสถานที่ฉันภัตตาหารภายในวัด ไม่สมควรที่จะนั่งใกล้ชิดกับพระเถระทั้งหลายมากเกินไป

5.4 ไม่สมควรนั่งกันท่า ที่อาสนะของผู้น้อยกว่าควรนั่งตามอาสนะที่เหมาะสมแก่ตนจึงควร

5.5 ในเวลาฉันหรือดื่มน้ำ ก็ควรฉันหรือดื่มน้ำให้เรียบร้อยตามหลักเสขียววัตร ไม่ควรแสดงอาการที่ไม่สมควรแก่สมณสาธูปในขณะฉัน

5.6 ก่อนที่จะฉันก็ตาม ฉันเสร็จก็ตาม เวลาล้างมือหรือภาชนะสมควรค่อยๆ ทำอย่างสงบเงียบ ๆ ไม่ควรทำเสียงดังจนน่ารังเกียจ

5.7 ในเวลาล้างมือหรือบ้วนน้ำลาย ควรมิสติระวังให้ตรงกับปากภาชนะ และไม่ควรให้น้ำกระเซ็นไปถูกผู้ที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ กัน เป็นการไม่สมควร (วินย.อุพ.๗/๒๓๐-๒)

6. ปิณฑจาริกวัตร

วัตรในการเที่ยวบิณฑบาต ภิกษุสามเณรผู้ที่จะไปเที่ยวผู้ที่บิณฑบาต เรียกว่า “ปิณฑจาริก” พึงปฏิบัติดังนี้

6.1 สมควรปฏิบัติตามวัตรเป็นอันมากมีการนุ่งห่มให้เรียบร้อยจึงไป

6.2 ในเวลาเดินไป พึงมีสายตามองทอดต่ำ ไม่ควรเดิน โครงศีรษะค่อนองมือ-เท้า หรือหัวเราะเข้าไปในละแวกบ้าน

6.3 ในเวลาขึ้นรับบาตรไม่ควรยื่นให้ไกลหรือใกล้ผู้ถวายจนเกินไป

6.4 ขณะขึ้นรับควรยื่นพอให้รู้ พอเป็นกิริยา ไม่ควรยื่นให้นานจนเกินไป

6.5 ในการรับบาตร ไม่สมควรมองดูใบหน้าผู้ที่ตักบาตร สมควรทอดสายตามองดูในบาตรของตนเท่านั้น

6.6 ในเวลากลับออกจากบ้าน ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกับตอนเข้าบ้าน (วินย.อุพ.๗/๓๖๕-๖/๖๓๓-๕)

7. อรัญญิกวัตร

ข้อปฏิบัติในการอยู่ป่า บรรพชิตผู้เป็นอรัญญวาสีอยู่ป่า “อรัญญิกบุคคล” สมควรปฏิบัติคือ

7.1 ถ้าพวกโจรปล้น หรือผู้ก่อการร้ายมาขอของจำเป็นมีน้ำเป็นต้น สมควรจัดน้ำกินน้ำใช้ไว้เพราะหากไม่จัดไว้อาจก่อภัยอันตรายได้

7.2 แม้ไฟก็เตรียมไว้ สมัยก่อนใช้ไม้สีไฟ จึงสมควรเตรียมไม้ขีดไฟ หรือโรงไฟสำหรับบอบอุ้มหรือต้มน้ำไว้เป็นการดี

7.3 เวลาจะไปหรือมาเพื่อเป็นการสะดวก จะเตรียมไม้เท้าไว้ได้ก็เป็นการดี

7.4 หากมีพวกโจรมาถามทิศทาง หรือที่สุดแม้แต่การโคจรของดวงดาว จะรู้ไว้บ้างเพื่อบอกแก่พวกมันได้ ก็ควรอยู่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาภัย อันตรายให้แก่ตนเองได้ด้วย ๆ

7.5 ส่วนหลักปฏิบัติในการเข้าละแวกบ้าน ก็พึงปฏิบัติตามวัตรของการบิณฑบาตนั้น (วินย.อุพ.๗/๓๖๗-๘/๒๓๕-๗)

8. เสนาสนะวัตร

ข้อปฏิบัติในการดูแลเสนาสนะ คือ สถานที่ ๆ ภิกษุสามเณรอาศัยสำหรับนอน นั่ง ควรปฏิบัติ คือ

8.1 ภิกษุสามเณรควรยกเอาเครื่องใช้เตียง ตั่ง โต๊ะฉ้น หรือเก้าอี้ออกมาทำความสะอาดแล้วตากแดดเสียบ้าง

8.2 บริเวณที่จำเป็นต้องอาศัยภายในวัด เช่น บริเวณวัด ห้องน้ำ สถานที่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หากมีหยากเยื่อรุงรัง ควรปัดกวาดเสียบ้าง เวลาจะกวาดบริเวณวัด เพื่อมิให้ฝุ่นฟุ้งขึ้นก็ควรเอาน้ำพรมเสียก่อนพอชื้น ๆ จึงค่อยกวาด เวลากวาด ถ้าฝุ่นฟุ้งขึ้นจับตามข้างใน ข้างนอกกุฏิที่อยู่หรือตามกำแพง ควรใช้น้ำล้างจึงกวาด

8.3 เวลาทำความสะอาดห้องที่อยู่ ก่อนทำควรเอาเครื่องใช้เช่น บาตร จีวร หมอน ผ้าห่ม เตียง โต๊ะ อาหาร หรือเก้าอี้ ออกไปวางข้างนอกก่อน จึงค่อยทำความสะอาด ขณะทำความสะอาด

สะอาด ไม่ควรให้ถูกตัวแมลงที่อาศัยอยู่เป็นการดี จำเป็นต้องทำความสะอาดให้ทั่วบริเวณ ผึ่งเครื่องใช้และภายในให้แห้งสนิทแล้วจึงขนเข้าไปไว้ที่เดิม

8.4 เมื่อนำรวมขยะไว้แล้ว ก็ควรนำเอาออกไปทิ้งเสียในที่ห่างไกล อันเป็นที่ทิ้งขยะ หนึ่งขณะจะทำความสะอาดเครื่องใช้ ผ้าห่มนอนเป็นต้น เวลาสลัดผง หากอยู่ใกล้ภิกษุอื่น หรือใกล้ภิกษุหน้าค้ำไม่ควรสลัด แม้เวลาลมพัดมา ก็ไม่ควรสลัดเช่นกัน ควรสลัดไปทางใต้ลม

8.5 เวลามีลมพัดมา ถ้าเป็นลมธรรมดา ไม่ควรปิดประตู แต่บางครั้งก็มีลมพัดมาปนกับฝุ่นผง ก็ควรปิดหน้าต่างเสีย เพื่อป้องกันลมที่ไม่บริสุทธิ์เข้าภายในอาคาร

8.6 สมควรตั้งน้ำฉันทน์ น้ำใช้ไว้ให้เรียบร้อย โดยเฉพาะภิกษุหน้าค้ำควรขัดสีทำความสะอาดอยู่เป็นนิจ

8.7 ถ้าคนอยู่กุฎเดียวกับผู้ใหญ่ที่มีความรู้ ความสามารถเหนือตน ก่อนทำกิจของตน เช่น เรียนหนังสือ ถวายปัญหา ท่องหนังสือ แสดงธรรม เปิดไฟ เปิดหรือปิดประตู หน้าต่าง สมควรขออนุญาตจากท่านเสียก่อนจึงควร ถ้าทำกิจดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้าเป็นภิกษุต้องอาบัติ ถ้าเป็นสามเณรต้องทัณฑกรรม ฐานไม่มีความเคารพ (วินย.อุพ.๗/๓๖๕-๓๗๐/๒๓๗-๕)

9. ชั้นตามรวัตร

ข้อปฏิบัติในการใช้เรือนไฟ ในสถานที่ๆ มีความเย็นมากๆ ผู้ที่มีโรคมามาก เมื่อถูกความเย็นเข้ากระทบร่างกาย มือ เท้า มีอนามัยไม่ดี ย่อมเกิดอาพาธขึ้นง่าย เพื่อป้องกันมิให้เกิดความไม่แข็งแรงของร่างกายจำเป็นต้องสร้างเรือนไฟสำหรับอบกายในยามเย็น และห้องน้ำสำหรับสร้งน้ำในยามร้อน ในห้องน้ำนั้นหากร้อนพอทนได้ จะเข้าไปเพียงล้างหน้า หรือล้างตัว หรือสร้งน้ำฟอกด้วยสบู่ทั้งตัวก็ได้ หากห้องกว้างจะเข้าไป 2-3 รูปทั้งภิกษุและสามเณรก็สร้งน้ำได้ตามสมณสาธูป ฉะนั้น ถ้าในโรงไฟสำหรับอบกาย หรือห้องสร้งน้ำสกปรกก็ให้ทำความสะอาด กวาดดูให้หมดจากตระไคร้ น้ำจับได้ และไม่พึงเข้าไปนั่งหรือยืนเบียดกับภิกษุเถระทั้งหลาย (วินย.อุพ.๗/๓๗๑-๒)

10. วัจจกุฎีวัตร

ข้อปฏิบัติในการใช้วัจจกุฎี สถานที่สำหรับถ่ายอุจจาระเรียกว่า “เว็จกุฎี” หรือ “ส้วม” ส้วมเป็นสถานที่จำเป็นต้องมีไว้ใช้ภายในวัด ผู้ที่ใช้ส้วมจำเป็นต้องปฏิบัติตามพระวินัย คือ

10.1 ก่อนเข้าส้วม ต้องให้สัญญาณด้วยเสียงกระแอม เป็นต้นก่อน เพื่อที่จะได้ทราบว่ามีคนอยู่หรือไม่ ถ้ามี คนที่อยู่ข้างในควรให้เสียงรับ

10.2 ถ้าไม่มีคนอยู่ภายใน ควรเปลื้องจีวรห้อยไว้ที่ราวให้เรียบร้อยก่อน จึงค่อยเปิดประตูเข้าไปโดยใช้การสังเกตว่ามีสัตว์ร้ายอะไรอยู่หรือไม่ ภายนอกควรมีราวสำหรับผาดผ้าไว้

10.3 เมื่อเข้าไปข้างในแล้วย่อกลงนั่งค่อย ๆ เลิกผ้าสบงถ่าย ไม่ควรเลิกสบงก่อนเข้าไปนั่งถ่าย

10.4 เวลาถ่ายอุจจาระทุกวัน อย่าถ่ายให้มีเสียงดังเกินสมณสาธูปอันเนื่องมาจากการแก่งเบ่งแรงเกินไป

10.5 ไม่ควรเกี่ยวไม้ชำระฟันในขณะที่นั่งถ่ายอุจจาระ

10.6 สมควรถ่ายอุจจาระให้ตรงที่สำหรับถ่าย แม้ปีศาจจะก็เช่นเดียวกัน และไม่ควรมีย่นถ่ายอุจจาระซึ่งไม่ใช่สมณะ

10.7 ไม่ควรบ้วนเศษ คือ น้ำลาย เสมหะ ในส้วมที่ถ่าย

10.8 ไม่ควรใช้ไม้ชำระที่มีคม หรือมีปมเป็นต้น ชำระกัน เมื่อชำระแล้ว ควรทิ้งไว้ลงไปภายในภาชนะสำหรับทิ้ง ไม่ควรทิ้งเรียกรวดไปข้างนอก

10.9 น้ำสำหรับล้างทวารหนัก เพื่อทำความสะอาดที่เรียกว่า “น้ำชำระ” เวลาชำระล้าง ไม่ควรให้มีเสียงดังจนเกินไป และไม่ควรถือไม้ชำระไว้ในภาชนะสำหรับล้าง เสร็จแล้วควรคว้าเสียบ

10.10 เมื่อถ่ายเสร็จแล้ว ค่อย ๆ ยืนขึ้นปล่อยผ้าสบงปิดให้เรียบร้อย จึงค่อยออกมาข้างนอก

10.11 เมื่อถ่ายอุจจาระเสร็จแล้ว ควรชำระน้ำที่สะอาดถ้าไม่มี ควรชะระด้วยเครื่องชำระ แล้วทิ้งไว้ในภาชนะ ถ้าเต็มก็ควรเอาออกไปทิ้งเสียที่ขยะภายนอก ถ้าส้วมมีหยากเยื่อก็ควรทำความสะอาดเสีย หรือล้างด้วยน้ำ และถ้าน้ำชำระไม่มีควรตักเติมใส่ไว้

11. อุปัชฌาวัตร

ข้อปฏิบัติที่ภิกษุสามเณร พึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ มารดา บิดามีความรักและเมตตา บุตรของตน จึงคอยสอดส่องดูแล อบรม สั่งสอนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาให้แก่ สัทธวิหาริกของตน ท่านเรียกว่า “พระอุปัชฌาย์”

เมื่อสามเณรบรรพชาเสร็จแล้ว ก็ควรนำดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปหาอุปัชฌาย์ ด้วยอาการที่อ่อนน้อม แล้วเปล่งวาจาขอถือพระอุปัชฌาย์ตามหลักพระวินัยโดยชัดเจน 3 ครั้งว่า อุปัชฌาโย เม ภนฺเต โหหิ แปลว่า ขอพระคุณท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ของกระผมด้วยขอรับฯ หลังจากการถือท่านเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ตนยังเป็นผู้อ่อนพระพุทธศาสนา ยังไม่ทราบถึงข้อวัตรปฏิบัติแต่อย่างใดเลย จึงสมควรที่จะอยู่ร่วมกับพระอุปัชฌาย์ก่อน ไม่สมควรไปอยู่ในที่ห่างเหินกับพระอุปัชฌาย์อันเปรียบเสมือนมารดาบิดาที่เด็กอ่อนจำเป็นต้องอยู่ด้วย และเมื่อตนอยู่กับท่าน ควรปฏิบัติกับท่าน คือ

11.1 สมควรลุกขึ้นก่อนอรุณขึ้น เพื่อไม่ให้อุปัชฌาย์เป็นสหเสชยาบัติ คือการนอนในที่เดียวกับอนุปสัมบัน เมื่อแสดงความเคารพท่านแล้ว ก็ควรจัดน้ำล้างเท้า และไม่สืพันถวายท่านให้พร้อม

11.2 อาหารเช้าจะเป็นยาอุ หรือภัตตาหารก็ตาม หากมีควรประเคนถวายแด่พระอุปัชฌาย์

11.3 สถานที่นอนที่นั้งภายในกุฏิที่ท่านอยู่ควรปิดกวดให้เรียบร้อยก่อนที่ท่านจะเข้าไป

11.4 เครื่องปูที่นอน ควรเอาออกมาผึ่งแดดเสร็จแล้วเอาเข้าไปจัดถวายท่านอย่างเดิมอีก

11.5 ควรชวนขวยในการซักจีวร,ล้างบาตร พยาบาลท่านและบอกลาทุกครั้งที่อยู่จากอาวาส (วินย.อุพ.๗/๓๗๕-๖/๒๔๔-๒๕๐)

12. สัทธินิหาริกวัตร

ข้อปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์ควรกระทำแก่ศิษย์ของตน นับตั้งแต่สัทธินิหาริกเปล่งวาจาถือว่าตนเป็นพระอุปัชฌาย์ซึ่งเปรียบเสมือนบิดา มารดาแล้ว พระอุปัชฌาย์จะละเลยหน้าที่ในการติดตามสงเคราะห์ศิษย์ ซึ่งเป็นเสมือนบุตรชายหญิงของตนไม่ได้ พระอุปัชฌาย์พึงปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยเช่นเดียวกับสัทธินิหาริกปฏิบัติวัตรกับตน คือ

12.1 ต้องยอมเสียสละความสุขทุกอย่างเพื่อติดตามสงเคราะห์สัทธินิหาริก (ศิษย์) ของตนด้วย การสอนคัมภีร์ในส่วนที่เป็นปริยัติ และโอวาทอบรมบ่มนิสัยให้มีความใกล้ชิดกับการปฏิบัติ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในพระธรรมวินัย ทั้งส่วนตัวของศิษย์เองและพระพุทธศาสนาอีกด้วย เพราะพระภิกษุสามเณรน้อยเหล่านี้จะเป็นอนาคตของพระพุทธศาสนาต่อไป

12.2 บริหารเครื่องอาศัยของสมณะ ถ้าอุปฌาย์เหลือใช้ควรสงเคราะห์เธอในยามขาดแคลน

12.3 ถ้าสัทธินิหาริกของตนขาดแคลนบริวารเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นยามที่ตนเองไม่มีเหลือ ก็จำเป็นต้องเสาะหาในกิจที่ไม่ผิดในพระธรรมวินัยมาให้ เพื่อสงเคราะห์เธอต่อไป

12.4 ในยามที่สัทธินิหาริกอาพาธหรือมีสุขภาพที่ไม่ดีช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พระอุปัชฌาย์ตนเองซึ่งตั้งอยู่ในฐานะเหมือนบิดามารดา บิดาเธอจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขด้วยความเมตตากรุณา เช่นหาไม้สืพันให้ จัดน้ำล้างหน้า เป็นต้นไว้ ให้ข้ายาคู หรืออาหาร ที่แสดงกับโรคแก่เธอ ถ้าที่นั้งที่นอนรุงรัง ไม่สะอาดพอ อันจะเป็นบ่อเกิดโรคได้ง่าย หรือทำให้โรคที่เป็นอยู่กำเริบ ก็ควรปิดกวดเช็ดถูให้เธอเช่นกัน (วินย.อุพ.๗/๓๗๗-๘/๒๕๐-๖)

13. อาจารย์วัตร

ข้อปฏิบัติที่ศิษย์จะพึงปฏิบัติในอาจารย์ 4 จำพวก ชื่อว่า “ผู้บำเพ็ญอาจารย์วัตร” อาจารย์ 4 จำพวกคือ

- 13.1 อาจารย์ที่ให้สรณคมชื่อว่า “บรรพชาจารย์”
- 13.2 อาจารย์ที่สวดกรรมวาจาเวลาอุปสมบทชื่อว่า “อุปสัมปทาจารย์”
- 13.3 อาจารย์ที่สอนธรรมชื่อว่า “ธรรมาจารย์”
- 13.4 อาจารย์ผู้ให้นิสสัยชื่อว่า “นิสสัยาจารย์”

ศิษย์ที่ปฏิบัติวัตรต่าง ๆ ทั้งน้อยและใหญ่ในอาจารย์ ทั้ง 4 จำพวก คือ

1. ศิษย์ที่ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรชื่อว่า “ปีพพัชชันเตวาสิก”
2. ศิษย์ที่ได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุชื่อว่า “อุปสัมปตันเตวาสิก”
3. ศิษย์ที่ได้รับการสอนธรรมชื่อว่า “ธัมมันเตวาสิก”
4. ศิษย์ที่ได้รับนิสสัยชื่อว่า “นิสสัยันเตวาสิก”

อาจารย์ที่ควรปฏิบัติวัตรต่าง ๆ ทั้งน้อยและใหญ่ให้แก่ศิษย์ทั้ง 4 จำพวก เหมือนกับที่พระอุปัชฌาย์ให้กับสิทธิวิหาริก กิจที่อาจารย์จะพึงปฏิบัติในศิษย์ มีการจัดน้ำล้างหน้าให้ในยามจำเป็น (วินย. จูฬ. ๓/๓๘๑-๒/๒๖๑-๓)

ภิกษุหรือสามเณร ควรถือนิสสัยในพระอาจารย์ตามนัยที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการถือนิสสัยกับพระอุปัชฌาย์ ต่างแต่ว่า “อาจริโย เม ภนฺเต โหหิ อายสฺม โต นิสฺสาย วณฺณามิ” แปลว่า “ขออาศัยอยู่กับพระคุณท่าน” ถ้าอยู่ในที่เดียวกัน ก็พึงปฏิบัติตามนัยที่ได้กล่าวไว้แล้วในสิทธิวิหาริกวัตร (สามเณรสิกขา/๓๖-๕๕)

การลงโทษสามเณร

สมัยหนึ่ง สามเณรทั้งหลาย ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง มีความประพฤติไม่เข้ากันกับภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพากันตำหนิ ประณามและพากันโพนทะนาวา “โจนพวกสามเณรจึงไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง และมีความประพฤติไม่เข้ากันกับภิกษุทั้งหลายเล่า” แล้วกราบทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรม (การลงโทษ) แก่สามเณรที่ประกอบด้วยองค์ 5 คือ

1. พยายามเพื่อให้เกิดความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย
2. พยายามเพื่อให้เกิดความพินาศแก่ภิกษุทั้งหลาย
3. พยายามให้เกิดความอยู่ไม่ได้แก่ภิกษุทั้งหลาย

ต่อมา พวกภิกษุณีพาคีร์พากันเกลี้ยกล่อมพวกสามเณรของภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลาย (เพื่อรับใช้ตน) ทำให้พระเถระทั้งหลายต้องหิบบำรุงชำระฟันบ้าง ตักน้ำล้างหน้าด้วยตนเองบ้าง ย่อมลำบาก จึงกราบทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ

พระพุทธเจ้า ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงเกลี้ยกล่อมบริษัทของภิกษุอื่น รูปใดเกลี้ยกล่อม ต้องอาบัติทุกกฏ”

องค์ 10 สำหรับนาสนะสามเณร

สมัยต่อมา สามเณรของท่านพระอุปนันทศากยบุตรชื่อกัณฐกะ ได้ประทุษร้ายภิกษุณีชื่อ กัณฐิกิ ภิกษุทั้งหลายพากันดำหนิ ประณาม และโพนทะนาว่า “โณสามเณร จึงได้ประพฤติไม่สมควรเช่นนี้เล่า” จึงกราบทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้นาสนะสามเณร (ให้สี่ก) หากสามเณรประกอบด้วยองค์ 10 คือ

1. ฆ่าสัตว์
2. ถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้
3. ประพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์
4. พุดเท็จ
5. ดื่มน้ำเมา
6. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า
7. กล่าวติเตียนพระธรรม
8. กล่าวติเตียนพระสงฆ์
9. มีความเห็นผิด
10. ประทุษร้ายภิกษุณี

ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้นาสนะสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ 10 เหล่านี้”

(วินย.มหา.๕/๑๐๗-๘/๑๖๕-๑๗๒)

นาสนะมี 3 อย่างคือ

1. สัจวาสนาสนะ ปล่อยออกจากร่วมกิจกรรม
2. ลิงคนาสนะ ไล่สี่ก
3. ทัณฑกรรม ลงโทษให้พ้นจากสังกัด (ในที่นี้หมายถึงเอา ลิงคนาสนะ คือ ไล่สี่ก)

(วิ.อ.๒/๔๒๘/๔๒๐, วิ.อ.๓/๑๐๘/๘๗๕)

อธิบายการลงโทษและการให้สิทธิจากอรรถกถา

ในการลงทัณฑ์กรรมห้ามฉันอาหารนั้น เมื่อภิกษุกล่าวว่า เธออย่าขบเคี้ยว อย่างฉัน ดังนั้น ก็ดี ให้เก็บบาตร จีวร ไม้ข้างใน เพื่อตั้งใจห้ามอาหารก็ดี ภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ แต่หากจะลงโทษ สามเณรผู้ว่ายาก มารยาทไม่ดีด้วยการบอเธอว่า จงอย่าทำอย่างนี้ หรือปฏิบัติเช่นนี้ก่อนแล้วค่อยฉัน ก็สมควรอยู่

ส่วนวิธีการลงโทษท่านยกตัวอย่างไว้เช่น ให้กวาดพื้น ขนทราย เป็นการลงโทษด้วยความเอ็นดู ว่าจะประพฤติดีขึ้น ไม่ควรลงโทษด้วยความคิดอันธพาลว่าเธอจักอวดวาย จักสึกไป ในการแจ้งอุปัชฌาย์เพื่อลงทัณฑ์สามเณร พึงบอกท่านว่า สามเณรของท่านมีความผิดเช่นนี้ ท่านจงลงทัณฑ์กรรม ถ้าอุปัชฌาย์ไม่ลงทัณฑ์ ภิกษุนั้นจะลงโทษเสียเองก็ควร แต่หากอุปัชฌาย์บอกอนุญาตไว้ก่อน ก็เป็นสิ่งที่สมควร

อรรถกถาอธิบายขยายว่า ในสิกขาบท 10 ของสามเณรนั้น 5 สิกขาบท หากสามเณรละเมิด เป็นนิจเป็นแห่งวัตถุนาสนะ คือ ให้สึกส่วนการละเมิด 5 สิกขาบทข้างปลายเป็นวัตถุแห่งทัณฑ์กรรม คือให้ลงโทษ โดยการกักบริเวณ หรือ ห้ามปราม เป็นต้น

สามเณรใดฆ่ามดดำ มดแดงให้ตาย หรือแม้แต่บีบไข่เลือดก็ดี ย่อมเป็นผู้ถูกลงทัณฑ์เพราะเป็นผู้มีศีลขาดทำลาย ขณะนั้นการถึงสรณคมน์ การถืออุปัชฌาย์ และการถือเสนาสนะของสามเณรนั้นย่อมระงับทันที เธอย่อมไม่ได้ลาภจากสงฆ์ คงเหลือแต่เพียงเพศสมณเท่านั้น และถ้าเธอมีโทษซ้ำซ้อน ไม่พยายามสำรวมสังวร พึงให้เธอสึกไปเสีย แต่ถ้าเธอเห็นโทษโดยการเป็นโทษ ตั้งใจสำรวมสังวรก็ไม่ควรให้สึก พึงให้สรณคมน์และอุปัชฌาย์แก่เธอ ส่วนสิกขา 10 ย่อมสำเร็จพร้อมทั้งสรณคมน์นั่นเอง เพราะการรับสรณคมน์ของสามเณรทั้งหลายเป็นเช่นเดียวกับกรรมวาจาในการให้การอุปสมบทแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นใดสามเณรรับสรณคมน์แล้ว ก็ไม่มีกิจที่จะต้องสมาทานสิกขาบท 10 เช่นกัน ฉะนั้น

ส่วนสิกขาบทที่ 2 หากสามเณรขโมยแม้เพียงหญ้า 1 เส้น ก็ควรให้สึก หากปฏิบัติผิดเพศไม่ว่าจะทางปาก ทวารเบาหรือทวารหนัก ก็พึงให้สึก, และหากรู้ว่าเป็นสุราเมรัย แล้วสามเณรยังดื่ม ก็ควรให้สึกได้เช่นกัน

สำหรับการกล่าวติเตียนพระรัตนตรัย และมีความเห็นผิด หากเธอสละความเห็นผิดต่อพระรัตนตรัย และต่อหลักธรรมอื่น ๆ ก็ไม่พึงให้สึกส่วนการประทุษร้ายภิกษุณีด้วยพรหมจรรย์ พึงสึกสถานเดียว (วิ.อ.๔/๑/๓๐๒-๓)

ประเภทของตัมของฉันทและระยะเวลาที่ควรฉันท

พระพุทธเจ้าทรงจำแนกของควรเคี้ยว ควรตัมไว้ 4 ประเภท ซึ่งเรียกว่า “กาลิก” แปลว่า เนื่องด้วยกาล มีระยะเวลากำหนดให้ฉันท ซึ่งพระวินัยบัญญัติให้รับประเคนเก็บไว้ และฉันทได้ในเวลา ที่กำหนด แบ่งออกเป็น 4 อย่างคือ

1. ยาวกาลิก ได้แก่ ข้าว ปลา เนื้อ ผัก ผลไม้ ขนมหต่างๆ ภัทฺฐรับประเคนไว้และฉันทได้ชั่ว วันหนึ่ง กับคืนหนึ่ง คือ ฉันทได้ทั้งในกาลและในเวลาวิกาล
2. ยามกาลิก ได้แก่ น้ำอัฐฐิบาน 8 ชนิดมีน้ำมะม่วง เป็นต้น ภัทฺฐรับประเคนไว้และฉันทได้ ในช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง คือฉันทได้ทั้งในเวลากาลและวิกาล
3. สัตตทาหกาลิก ได้แก่ เกสซ 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ภัทฺฐรับประเคน แล้วฉันทได้ในเวลา 7 วัน ทั้งในกาล และในเวลาวิกาล
4. ยาวกาลิก ได้แก่ ยารักษาโรคชนิดต่างๆ ภัทฺฐรับประเคนแล้วฉันทได้ตลอดชีวิต ในเวลา ที่เป็นไข้ ทั้งในกาล และวิกาล

หลักในการพิจารณาสิ่งที่ควรฉันทและไม่ควรฉันท

ภัทฺฐสงฆ์ผู้มีศีลตั้งงาม บางคราวเกิดความยำเกรงในข้อวัตรปฏิบัติ บางอย่างว่า “สิ่งใดพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้ สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้?”

พระพุทธเจ้าทรงวางหลักตัดสินเรียกว่า “มหาปเทศ” มี 4 ประการ คือ

1. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่า “ไม่ควร” แต่อนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร ให้ตัดสินสิ่งนั้นว่า “ไม่ควร”
2. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่า “ไม่ควร” แต่อนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร ให้ตัดสินสิ่งนั้นว่า “ควร”
3. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่า “ควร” แต่อนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร ให้ตัดสินสิ่งนั้นว่า “ควร”
4. สิ่งไม่ทรงอนุญาตไม่ว่า “ควร” แต่อนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร ให้ตัดสินสิ่งนั้นว่า “ควร”

พระผู้มีพระภาคเจ้าควรวางหลักตัดสินไว้ ก็เพื่อให้ภัทฺฐสงฆ์ใช้พิจารณาตัดสินเรื่องของเถียวของฉันทเป็นหลัก เช่น ธัญชาติ 7 อย่าง คือ 1. ข้าวสาลี 2. ข้าวเจ้า 3. หญ้ากับแก 4. ข้าวละมาน 5. ลูกเดือย 6. ข้าวเหนียว 7. ข้าวฟ่าง เป็นสิ่งที่ทรงห้ามฉันทในยามวิกาล

ส่วนมหาผล 9 อย่าง คือ 1. ตาล 2. มะพร้าว 3. ขนุนธรรมดา 4. ขนุนสำปะลอ 5. บวบ 6. ฝักเขียว 7. แดงกวา 8. แดงโม 9. ฝักทอง

รวมทั้งอุปรัชชาติทั้งหมด เช่น ถั่วเขียว ถั่วราชมาส งา พืชผักที่กินหลังภัตตาหารเหล่านี้ แม้จะไม่ได้ทรงห้ามไว้ แต่อนุโลมเข้าไว้กับรัชชาติ 7 อย่างดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรฉันในเวลาวิกาลด้วย เข้ากับหลักมหาปเทศ ข้อ 1 และ ข้อ 2

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตน้ำอัฐฐบาน 8 ชนิดให้ภิกษุรับประเคน และฉันได้ชั่ววันหนึ่งกับอีกคืนหนึ่ง ทั้งในกาลและเวลาวิกาล ส่วนน้ำดื่มที่เนื่องด้วยน้ำอัฐฐบานนั้น เช่น น้ำหวน น้ำผลมะม่วง น้ำต้นเล็บเหยี่ยว น้ำผลไม้เล็ก เป็นต้น แม้ไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ แต่อนุโลมเข้ากับน้ำอัฐฐบาน เพราะฉะนั้น จึงทรงอันเป็นอนุญาตเข้ากับหลักมหาปเทศข้อ 3 และข้อ 4

(วิ.อ.๓/๓๐๕/๑๘๘-๑๘๙)

น้ำอัฐฐบาน 8 ชนิด

ปานะ เครื่องดื่ม น้ำสำหรับดื่มที่คั้นจากลูกไม้ (น้ำคั้นผลไม้) จัดเป็นยามกาลิก ท่านแสดงไว้ 8 ชนิด คือ

1. อมพพาน	น้ำมะม่วง
2. ชมพูปาน	น้ำชมพู่หรือน้ำหว่า
3. โจจปาน	น้ำกล้วยมีเมล็ด
4. โมจปาน	น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด
5. มรุกปาน	น้ำมะขาง (ต้องเจื่อน้ำจึงควร)
6. มุทุทิกปาน	น้ำลูกจันทร์หรือน้ำองุ่น
7. สาลูกปาน	น้ำเหง้าอบล
8. ผารุสกปาน	น้ำมะปรางหรือลิ้นจี่

นิยมเรียกว่า อัฐฐบาน หรือ น้ำอัฐฐบาน (ปานะ 8 อย่าง)

วิธีทำน้ำปานะที่ท่านแนะไว้ คือ ปอกหรือคว้านน้ำผลไม้เหล่านี้ที่สุก เอาผ้า บิดให้ตึงอัดเนื้อผลไม้ให้คายน้ำออกจากผ้า เติมน้ำลงไปให้พอดี (จะไม่เติมน้ำก็ได้ เว้นแต่ผลมะขางที่ท่านระบุว่าต้องเจื่อน้ำจึงควร) แล้วผสมน้ำตาลและเกลือเป็นต้นลงไป พอดีให้รสดี ข้อจำกัดที่พึงทราบคือ

1. ปานะนี้ให้ใช้ของสด ห้ามมิให้ต้มด้วยไฟ (ข้อนี้เป็นพระมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสว่า แม้สุกก็ไม่น่ารังเกียจ)

2. ต้องเป็นของที่อนุปสัมบัน (คือ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา) ทำ จึงควรฉันในเวลาวิกาล (ถ้าภิกษุทำ ถือเป็นเหมือนยวกาลิก เพราะรับประเคนมาทั้งผล)

3. ของประกอบเช่นน้ำตาลและเกลือ ไม่ให้อาของที่รับประเคนค้างคืนไว้มาใช้ (แสดงว่ามุ่งให้เป็นปานะที่อนุปสัมบันทำถวายด้วยของเขาเอง)

นมเป็นปณีตโภชนะ ไม่ควรฉันนมในยามวิกาล พระพุทธเจ้าทรงมีบัญญัติห้ามไว้หาก
ละเมิดต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิมหาวิ.๒/๒๕๘/๒๓๕)

ภิกษุใด ขอโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ
นมสด นมส้ม....ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เภสัช 5 ฉันทในเวลาวิกาลได้

ครั้งหนึ่ง ในถุคสูรารท (ถุคอุบลม) ภิกษุเป็นอันมากเกิดเจ็บไข้ ไม่สบายฉันอาหารไม่ค่อยได้
ฉันแล้วอาเจียนเป็นโรคผอมแห้งแรงน้อย พระผู้มีพระภาคทรงทราบเหตุนี้แล้ว จึงอนุญาตให้ภิกษุ
ฉันเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นยาได้ เพราะฉะนั้นเภสัชทั้ง 5 เหล่านี้ จึงจัดเป็นยากี่ได้
ดังที่ตรัสว่า

“เภสัช 5 เหล่านี้คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นเภสัชอยู่ในตัว และเขาสมมุติ
ว่าเป็นเภสัช ทั้งสำเร็จประโยชน์ในอาหารกิจแก่สัตว์โลก และไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ.....ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้รับประเคนเภสัช 5 นั้น และบริโภคได้ทั้งในกาล ทั้งในเวลาวิกาล”

สำหรับปลา เนื้อ และนมสด นมส้ม 4 อย่างนี้ ไม่จัดเป็นเภสัช 5 ทั้งไม่จัดเข้าเป็นยารชีวิต
และน้ำปานะอันเป็นยามกาลอีกด้วย จึงเป็นประณีต โภชนาหารเท่านั้น เพราะฉะนั้น ภิกษุสามเณรจึง
ไม่ควรฉันนมในเวลาวิกาล แม้แต่เครื่องดื่มต่าง ๆ เมื่อผสมนมแล้วก็ไม่ควรเช่นกัน

เครื่องดื่มที่ทำจากถั่วก็ไม่ควรฉันในยามวิกาล

ในสมัยต้นกับ ข้าวชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นก่อน ภายหลังถั่วชนิดต่างๆ มีถั่วเขียว ถั่วเหลืองเป็น
ต้น จึงเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ข้าวจึงได้ชื่อว่า “ปุพฺพณฺณ”

ส่วนถั่วเขียวเรียกว่า “อปรณฺณ” ทั้ง 2 อย่างนี้ในพระบาลีและอรรถกถา จัดเป็นยารกาลิก
ภิกษุสามเณรไม่ควรฉันในยามวิกาล แม้ที่ต้ม กรอง หรือที่เขาทำเป็นเครื่องดื่มต่างๆ ก็ไม่ควร

นอกจากนั้นแล้วน้ำของผลไม้ใหญ่ 9 ชนิด คือ ตาล,มะพร้าว,ขนุน,สาเก,น้ำเต้า,ฟักเขียว
,แตงไท,แตงโม,และฟักทอง ก็ไม่ควรฉันในเวลาวิกาลเช่นเดียวกัน

ปานอนุโลม

ปานอนุโลม (เครื่องดื่มที่อนุโลมตามน้ำปานะ) มี 2 อย่างคือ

1. อกပ္ปียปานอนุโลม (ภิกษุไม่ควรฉันในเวลาวิกาล) ๆ ได้แก่หมาผล (น้ำแห่งผลไม้
ใหญ่) 9 ชนิด มีตาล มะพร้าว เป็นต้น ซึ่งอนุโลมตาม ข้าวสาร ข้าวเปลือกและถั่วชนิดต่างๆ

2. กบป็นปานอนุโลม (ลักษณะในเวลารีกาลได้) ได้แก่ น้ำของผลไม้มั ใบไม้มั ดอกไม้มั ทั้งหมด(ไม่สามารถนับจำนวนได้) ที่นอกจากข้าวสาร ข้าวเปลือก ถั่วต่างๆ มหาผล 9 ชนิด น้ำดื่มผัก และดอกมะฆาง

หมายเหตุ อาจารย์ทั้งหลายไม่ฉันน้ำส้ม เป็นต้น ที่ทำสุกด้วยไฟโดยความเป็น ยามกาลิก สำหรับเครื่องดื่มที่เขา เอน้ำปานะเหล่านั้นเล็กน้อยผสมน้ำตาล แล้วเกี่ยวให้ขึ้น จัดเป็นอัพโพหาริก (มีก็เหมือนไม่มีจึงไม่เป็นการผิดวินัย) เช่นน้ำอันลม (ยกเว้นจำพวกที่ทำจากนม และถั่ว)

(นานาวินิฉัย/๑๓๕-๑๔๒)

4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนสามเณร

ในการศึกษาวิจัยในการประเมินคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการจัดทำตัวบ่งชี้เพื่อรวบรวมสถิติที่เกี่ยวกับเด็ก เพื่อให้ผู้สนใจได้เห็นแนวโน้มการพัฒนาเด็กและเยาวชนว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด และการจัดทำตัวบ่งชี้สภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก โดยปรับจากเกณฑ์มาตรฐานสากล (Basic Minimum Needs) จากคณะกรรมการเฉพาะกิจผู้เชี่ยวชาญและองค์การเกี่ยวกับเด็กร่วมจัดทำผลที่ได้ด้านสาธารณสุขดีขึ้น ส่วนการพัฒนาด้านอื่นไม่ชัดเจน โดยเฉพาะบุคลิกภาพเด็กและการศึกษา ดังนั้นในการประเมินคุณภาพชีวิตของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ประกอบคุณภาพชีวิตจากองค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล (2540 : 18 - 19) ได้พัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่มีองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วน คือสภาวะวิสัย (Preceive Objective) และอัตวิสัย (Self-report Subjective) เป็นเครื่องมือที่ผู้ตอบมีความเข้าใจง่าย และสามารถประเมินได้ด้วยตนเอง มีมาตรฐานความเป็นสากลขนาดเล็ก สะดวกต่อการนำไปใช้สำรวจคุณภาพชีวิตคนไทยที่มีอายุ 16-60 ปี มาเป็นแนวทางในส่วนรายละเอียดได้มีการรับบางส่วนเพื่อความสะดวกกับคุณภาพชีวิตของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ทั้งนี้ในการประเมินคุณภาพชีวิต มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

4.1 ด้านร่างกาย สิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองนี้เป็นสามเณรที่พักอาศัยอยู่แบบนักเรียนกินนอน ทางโรงเรียนจึงต้องจัดสิ่งที่เป็นด้านร่างกายให้คือ

4.1.1 การได้ฉันภัตตาหารครบถ้วนทุกมื้อและเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย และไม่ผิดศีลวินัยของสมณะ โดยอาหารที่จัดนั้นจะต้องถูกหลักอนามัยมีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่

ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามินและเกลือแร่ รวมทั้งภาระในการใส่อาหารของสามเณรจะต้องสะอาดอยู่เสมอ นอกจากนี้ในช่วงเวลาเย็นเลิกเรียน ต้องจัดน้ำปานะที่มีประโยชน์แก่สามเณร เพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

4.1.2 การรับรู้ถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย สามารถกระทำการสิ่งต่างๆได้ด้วยตนเอง ไม่มีความเจ็บปวด ไม่ต้องพึ่งพายาต่างๆ มีสุขภาพแข็งแรง มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ในขณะที่นั่งเรียนในห้องเรียน เด็กต้องไม่นั่งซึ่ม น้ำตาไหล ง่วงเหงาหาวนอน เป็นต้น

4.2 ด้านจิตใจ สำหรับคุณภาพชีวิตในด้านของจิตใจของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองนั้น ได้จัดดังนี้

4.2.1 เป็นความรู้สึกนึกคิดต่อความรู้สึกนับถือตนเอง คือ การรับรู้ความรู้สึกที่มีต่อตนเองในทางบวกและทางลบ มีความพึงพอใจในตนเองและสามารถควบคุมตนเองได้ มีการรับรู้ความรู้สึกภาคภูมิใจและการยอมรับในตนเอง มีการรับรู้ถึงความมั่นใจของตนเองสามารถเข้ากับผู้อื่น

4.2.2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง คือ ความพึงพอใจในรูปร่างของตนเอง การแสดงออกของบุคคลอื่นต่อรูปร่างหน้าตาของตน

4.2.3 การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ คือ การตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้าหรือความกังวล

4.2.4 ความเชื่อและศรัทธาในศาสนา คือ การรักษาศีล 10 ครบถ้วน การรู้ถึงบาปบุญคุณโทษ การฝึกสติ ละเว้นการทำความชั่ว

4.3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม เป็นการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของสามเณรในสำนักสงฆ์ด้วยกัน ความสามารถในการคบเพื่อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับรู้ว่าตนเองได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ ความเห็นอกเห็นใจและการช่วยเหลือจากคนใกล้ชิด ครูอาจารย์-พระผู้ปกครอง และสามารถแบ่งปันความรู้ร่วมกันทั้งในเรื่องความสุขและความทุกข์กับคนที่ตนเองให้ความรักและความเคารพได้ ดังนี้

4.3.1 การได้รับความรักความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด ดูแลเอาใจใส่จากครู ซึ่งครูจะต้องมีจิตใจที่อ่อนโยน พุดจาไพเราะ ไม่หยาบคาย ไม่ด่านักเรียน หรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม คำพูดที่รุนแรงกระทบกระเทือนจิตใจ และมีนิสัยรักเด็ก เข้าใจสภาพความแตกต่างของเด็ก หรือครูอาจนำนักเรียนมาพูดคุยซักถามในเรื่องต่างๆ เช่นเรื่องการเรียน เรื่องทางบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ครูยังต้องมีเวลาให้เด็กอย่างเต็มที่

4.3.2 การได้รับรางวัลและกำลังใจ หรือคำชมเชย คือเด็กทำความดี เช่นนักเรียนสามารถทำคะแนนได้สูงในวิชาต่างๆ เช่นเรื่องการเรียนรู้ เรื่องทางบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ครูยังต้องมีเวลาให้นักเรียนอย่างเต็มที่

4.3.3 การได้รับการลงโทษที่ยุติธรรม สมเหตุสมผล และควรอธิบายถึงสาเหตุของการลงโทษ

4.3.4 การมีคุณธรรม จริยธรรม เช่นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยัน ประหยัด เสียสละ ซื่อสัตย์ รู้จักการให้ความช่วยเหลือ รู้จักการให้ การให้อภัย มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน เป็นต้น

4.3.5 การแสดงท่าทางด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์สนุกสนาน หัวเราะ ร่าเริง ขณะการเรียนรู้ไม่เซื่องซึม ง่วงนอน ไม่เก็บตัวอยู่คนเดียว มีปฏิริยาตอบโต้ เช่นครูสั่งให้ทำอะไรก็มีความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉย

4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการรับรู้ของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่

4.4.1 รับรู้ว่าตนเองมีชีวิตอยู่อย่างอิสระอย่างมีขอบเขตและเหมาะสมตามสมณวิสัย

4.4.2 มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต อยู่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ ความรู้สึกเป็นสุข รู้สึกปลอดภัยในที่พักอาศัยที่ทางสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจัดให้ มีความเป็นส่วนตัว มีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่นเครื่องใช้ไฟฟ้า ห้องน้ำ น้ำประปา น้ำดื่มที่สะอาด และคุณภาพของที่พักอาศัย เช่น หลังคาไม่รั่ว ฝนไม่สาด อากาศไม่ร้อนจนเกินไป

4.4.3 การได้อยู่ในโรงเรียนที่สะอาด ไม่มีขยะ มีบรรยากาศที่ร่มรื่น มีต้นไม้ เช่นไม้ดอก ไม้ประดับ มีสวนหย่อม ม้าหิน ไว้ให้นักเรียนไว้นั่งเล่น และทำกิจกรรมต่างๆ และนอกจากนั้นพื้นที่ในบริเวณโรงเรียนต้องไม่กว้างและไม่แคบจนเกินไป และควรรักษาความสะอาดในทุกๆ แห่ง เช่น ห้องเรียนควรทำความสะอาดอยู่เสมอ มีแสงสว่างเพียงพอ ห้องเรียนถูกจัดอย่างมีระเบียบเรียบร้อย

4.4.4 การได้อยู่ในที่ที่มีแสงสว่างเข้าถึง หรือส่องผ่านได้ ไม่ควรมืดจนเกินไป เช่น ห้องเรียน ห้องส้วม โรงอาหาร

4.4.5 การได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ไม่มีกลิ่นเหม็น ปราศจากสารพิษต่างๆ เช่นกลิ่นน้ำเน่า น้ำโสโครก หรือกลิ่นเหม็นจากวันพิษ หรือก๊าซ ควันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายแก่นักเรียน

4.4.6 การได้ดื่มน้ำสะอาด ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส และมีน้ำใช้ให้นักเรียนสามารถใช้ได้ เช่น น้ำล้างมือ ล้างหน้า เป็นต้น

4.4.7 การได้ยินเสียงที่เป็นอันตราย คือภายในโรงเรียนหรือภายในห้องเรียน ต้องไม่มีเสียงรบกวน เช่นเสียงรวิ้ง เครื่องจักรกำลังทำงานเป็นต้น

4.4.8 การได้รับสุขภาพอนามัย โดยเจ้าหน้าที่อนามัย หรือครู เพื่อเช็ความผิดปกติของร่างกาย เช่นการตรวจฟัน วัดสายตา เป็นต้น รวมถึงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ

4.4.9 การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีความปลอดภัย จากอุบัติเหตุหรืออันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในทุกๆที่ของโรงเรียน

4.4.10 อาคารเรียน ต้องมีสภาพแข็งแรง ไม่เก่าจนเกินไป สามารถใช้งานได้ บันไดต้องสามารถรับน้ำหนักได้ หลังคาไม่รั่ว และพื้นอาคารหรือพื้นห้องเรียนไม่ขรุขระ และต้องได้รับการเช็ดถูอยู่เสมอ

4.4.11 ห้องเรียนต้องมีโต๊ะเก้าอี้ที่แข็งแรง ไม่ชำรุด หรือหัก และต้องมีขนาดพอเหมาะกับตัวนักเรียน

4.4.12 การเดินทางไปกลับโรงเรียน ทางเดินมีความสะดวกสบาย ไม่ไกลจากที่พักของสามเณรเกินไป

จากเอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยจึงขอสรุปเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ หมายถึงการส่งเสริมความพึงพอใจของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองที่มีต่อความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต โดยผ่านการรับรู้และการประเมินตนเองในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

นาถฤดี ผลโภก (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้ปกครองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2526 จำนวน 432 คน ผลการวิจัย พบว่าผู้ปกครองกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจสูง ปานกลาง และต่ำ มีความคิดเห็นต่อระดับการศึกษาสูงสุดที่คาดว่าจะให้นักเรียนได้รับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สำหรับในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนนั้นพบว่าผู้ปกครองในฐานะกลุ่มสังคมและเศรษฐกิจระดับสูง มีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจระดับปานกลาง และ

ระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนผู้ปกครองที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับปานกลางและระดับต่ำ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา และด้านคุณธรรม สำหรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านสังคม ผู้ปกครองทั้งสามกลุ่มมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน และในเรื่องบทบาทผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนพบว่า ผู้ปกครองที่มีกลุ่มฐานะทางสังคมในระดับสูงมีความเห็นแตกต่างจากผู้ปกครองกลุ่มฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจระดับปานกลาง และต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปลูก พรหมรัตน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 367 คน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในโรงเรียนระดับปานกลาง และคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านวิชาการ ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม

ศศิรัศม์ วชิรโชติ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยมุสลิมในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม:กรณีศึกษาโรงเรียนมุสลิมธิดาอิสลาม อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี โดยศึกษาคุณภาพชีวิตนักเรียน 10 ด้าน ตามเกณฑ์ของเดย์ คือ ชีวิตครอบครัว ชีวิตทางสังคม ชีวิตการศึกษา สุขอนามัย การใช้เวลาว่างและการพักผ่อนหย่อนใจ ชีวิตความเชื่อและศาสนา การบริการด้านสุขภาพ ทรัพย์สินของตนเองและท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าเมื่อพิจารณาภาพรวมของคุณภาพชีวิตทั้ง 10 ด้าน นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.0) คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนร้อยละ 34.0 มีคุณภาพระดับสูง และนักเรียนร้อยละ 4.0 มีคุณภาพชีวิตระดับต่ำ ปัจจัยสำคัญบางประการที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักเรียน พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ระดับการศึกษา ระดับคะแนนเฉลี่ย และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมในการศึกษา ได้แก่ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง สถานที่ประกอบอาชีพของผู้ปกครองและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศรีผ่อง จิตกรรมศิลป์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการรับรู้เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้อาศัยในอาคารสงเคราะห์ของการเคหะแห่งชาติเขตห้วยขวาง พบว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย รายได้ บริการทางสังคม ความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ชื่อเสียงเกียรติยศ สิทธิเสรีภาพ การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม

อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตเชิงพฤติกรรมศาสตร์ โดยศึกษาตัวแปรทางจิตวิทยาสังคม องค์ประกอบที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับคุณภาพ

ชีวิตและสามารถทำนายคุณภาพชีวิตของบุคคล คือ การสนับสนุนทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตของบุคคลว่า บุคคลได้รับความรู้สึกที่ดีจากบุคคลรอบข้าง และเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา จากผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่มีการสนับสนุนทางสังคมมากจะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการสนับสนุนทางสังคมยังมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกลดต่ำและความวิตกกังวล ดังนั้นการสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของบุคคล โดยที่บุคคลได้รับการสนับสนุนมากจะเป็นคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

อรเพ็ญ เพชรรักษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของวัยรุ่น โดยศึกษานักเรียนอายุระหว่าง 13-18 ปี ทั้งเพศชายและหญิง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พื้นที่เขตบางกะปิและเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นกลุ่มนี้มีระดับคุณภาพชีวิตสูงส่วนใหญ่ รองลงมาคือ มีคุณภาพชีวิตปานกลาง พบว่ามีคุณภาพชีวิตที่ตรงตามเป้าหมายการพัฒนาชีวิตวัยรุ่นของคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่นอายุ 13 – 18 ปี คือ มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีลักษณะการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักพึ่งตนเอง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันของสมาชิกครอบครัวระดับปานกลาง กลุ่มเพื่อนโรงเรียน สื่อมวลชนและแหล่งที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลระดับปานกลาง

อุทุมพร จามรมาน (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิต เรียงตามลำดับความสำคัญมากจนถึงน้อยที่สุด คือ ทัศนคติต่อการมีชีวิตในกรุงเทพมหานคร การเป็นเจ้าของบริการของรัฐ สุขภาพอนามัย อาชีพ หลักการแสวงหาความรู้ ความบันเทิง อาชีพรอง ลักษณะความเป็นอยู่ นันทนาการ การถือครองบ้านและที่ดิน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 10 ตัวนี้ มีค่าต่อคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น องค์ประกอบทั้งหมดนี้ ต่างมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียงกัน

อ่องจิต เมธยะประภาส (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบการจัดการศึกษาต่อคุณภาพชีวิตนักเรียน ศึกษากรณีโรงเรียนนวมินราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 726 ราย จำแนกชายหญิงกลุ่มละ 363 คน ผลการศึกษาพบว่า ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนนวมินราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ด้านวิชาการ ด้านบริหารกิจการนักเรียน ด้านสุขภาพอนามัยและด้านสวัสดิการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านบริหารกิจการนักเรียน ด้านชุมชนต่างๆอยู่ในระดับดี ระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนพบว่า คุณภาพชีวิตด้านสรีระ ด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตรวมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

จิตชัย สนั่นเสียง (2529 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำของครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 450 คนพบว่า

1. ครูชายและครูหญิง มีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำตามองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตทางด้านสมาชิกในครอบครัว รายได้ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย ปริมาณ อาหารหลัก หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบที่แสดงถึงคุณภาพชีวิตทางด้านอายุแรกสมรส จำนวนบุตร เครื่องนุ่งห่ม การศึกษา ปริมาณอาหารหลักหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. ครูที่มีอายุต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำตามองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตด้านสมาชิกในครอบครัว ที่อยู่อาศัย (ขนาดบ้านและพื้นที่) เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย อาหารหลักหมู่ที่ 1,2,3 และ 5 ไม่แตกต่างกัน แต่องค์ประกอบด้านการศึกษา อายุแรกสมรส จำนวนบุตร รายได้ ที่อยู่อาศัย (ราคาบ้าน) และอาหารหลักหมู่ที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูผู้มิประสบความสำเร็จการสอนต่างกันมีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำตามองค์ประกอบขั้นต่ำตามอายุแรกสมรส การศึกษา ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย อาหารหลักหมู่ที่ 3,4,5 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่องค์ประกอบด้านการศึกษา รายได้ และที่อยู่อาศัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูโสดและครูที่สมรสมีความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำ ด้านจำนวนบุตรสมาชิกในครอบครัว รายได้ การศึกษา ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและอาหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบด้านอายุแรกสมรส เครื่องนุ่งห่ม และสุขภาพอนามัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติ .05

5. ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตขั้นต่ำ ด้านอายุแรกสมรส จำนวนบุตร สมาชิกในครอบครัว รายได้ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัยและอาหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบด้านการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภา แทนนิล (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองสอนจิตวิทยาในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยทดลองกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียน ไชยวิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนเรื่องจิตวิทยาในชีวิตประจำวัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ต่างเพศ

และต่างระดับชั้นกันมีความแตกต่างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมฤทธิ์ ทราทิพย์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยแนวทางปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตชุมชนเมืองชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว จำนวน 939 คน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่รักษาความสะอาดเรียบร้อยได้ดีพอสมควร มีร้อยละ 30 ที่ยังสกปรก การเก็บขยะมูลฝอยไม่ได้ทำอย่างจริงจัง บริเวณใต้ถุนบ้านมีน้ำขังร้อยละ 56.07 ขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ที่ถูกต้องลักษณะ ในด้านสุขภาพอนามัยพบว่า มีโรกระบบทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจและโรคที่นำโดยแมลงและสัตว์นำโรคมีการเสียชีวิตของเด็กอายุที่ต่ำกว่า 1 ปี มีการคุมกำเนิดร้อยละ 62.75 สตรีที่ตั้งครรภ์ มีการฝากครรภ์กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร้อยละ 96.77

ดลฤดี เนตรเจริญ (2531 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินบริบทของการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน และประชาชนของครูระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2530 จำนวน 663 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ครูระดับประถมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพโดยรวม และแต่ละเรื่องในระดับปานกลาง

2. ครูที่มีเพศ และวุฒิทางการศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน เกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐาน และการนำเกณฑ์พื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและประชาชนไม่แตกต่างกัน

3. ครู ที่มีอายุ ความรับผิดชอบในการสอนกลุ่มวิชาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน เกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐาน และ การนำเอาเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษาหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

4. ครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความคาดหวังต่อการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและประชาชนในระดับกลาง

5. ครูที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทางการสอนที่ต่างกัน มีความคาดหวังต่อการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐาน ไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและประชาชนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ครูที่มีอายุ และความรับผิดชอบ ในการสอนกลุ่มวิชาต่างกัน มีความคาดหวังต่อการ นำเกณฑ์ไปปฏิบัติพื้นฐาน ไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและ ประชาชนโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมักรการ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพ ชีวิตของคน ไทยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวเมืองกับชาวนบพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มี โครงสร้างแน่นอน ศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 600 ราย เป็นผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร 200 ราย แยก เป็นชุมชนแออัด 100 ราย และนอกชุมชนแออัด 100 ราย และอยู่ใน 8 จังหวัดของภาคกลาง 400 ราย โดยอยู่ในเขตเทศบาล 200 ราย และอยู่ในชนบทนอกเขตเทศบาลอีก 200 ราย ผลการศึกษาพบว่า คนไทยในกรุงเทพมหานครและจังหวัดภาคกลาง ส่วนมากมีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง มี ชีวิตที่แสดงความพึงพอใจสูงมาก ได้แก่ ครอบครัวตนเอง สังคม สุขภาพอนามัย ความเชื่อทาง ศาสนา มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ระหว่างกลุ่มที่อยู่ในเขตเมืองกับชนบท ที่สำคัญคือเรื่องการทำงาน ทั้งรายได้ด้วย พบว่า ผู้ที่อยู่ในเขตชนบทและชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจต่ำ แต่ผู้ที่อยู่ นอกเขตชุมชนแออัด ของกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจต่ำ แต่ผู้ที่อยู่นอกเขตชุมชนแออัดของ กรุงเทพมหานครและในเขตเทศบาล ของจังหวัดภาคกลาง มีความพึงพอใจค่อนข้างสูง โดยรวม แล้วพอจะสรุปได้ว่าคนไทยส่วนมากในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีความพึงพอใจในสภาพ ชีวิตของตน

สุวรรณี พร้อมเพรียงชัย (2534 : บทคัดย่อ) การศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจเรื่อง ความจำเป็นพื้นฐาน และการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐานไปใช้ในระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิต จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีเพศอายุ ประสบการณ์ในการสอน และสาขาวิชาที่ ศึกษาอยู่แตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในความจำเป็นพื้นฐาน และมีการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐาน ไปใช้ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ครูประจำการมีความรู้ความเข้าใจใน เรื่องความจำเป็นพื้นฐานในระดับสูงและต่ำ มีความจำเป็นพื้นฐานและมีการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐาน ไปใช้ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แมคเคนเนล และคณะ (Mckennell and Others 1983 : 210) ได้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบ ของการรับรู้คุณภาพชีวิต พบว่าตัวบ่งชี้ทางสังคมของการรับรู้สภาวะความเป็นอยู่ดีจะมีลักษณะ คล้ายเจตคติ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective) และรู้คิด (Cognitive) โดยองค์ประกอบด้านความรู้สึกมี 2 ลักษณะ คือ (1) ความรู้สึกดี (Positive Affect) ที่ เป็นการตอบสนองทางด้านอารมณ์ในทางที่ดี เช่นมีความสุข (2) ความรู้สึกที่ไม่ดี (Negative Affect) ที่เป็นการตอบสนองทางทิศทางที่ไม่ดี เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด

แฮดแดด (Haddad 1986 : 2025-A) ได้ทำการศึกษาคูณภาพชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจอร์แดน โดยศึกษาถึงการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัย 16 ประการ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่าง 300 คน พบว่า ปัจจัยทั้ง 16 ประการ กับคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต โดยนักศึกษาที่มีการรับรู้ว่าตัวเองมีความพึงพอใจในเรื่องสุขภาพรายได้สัมพันธ์ภาพในหมู่เพื่อน และสภาพชีวิตในครอบครัวของตน จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่านักศึกษาที่รายงานตนเองว่า มีความพึงพอใจในเรื่องเหล่านั้นน้อยกว่า และความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวของตนนั้นจะเป็นตัวพยากรณ์ที่ค่าสูงสุด ในการพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษาร้อยละ 50 และนักศึกษามีอายุต่างกันมีความพึงพอใจในชีวิตที่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน

วอลดี และเบอร์นาค (สุวรรณฉวี พร้อมเพรียงชัย 2534 : 67, อ้างถึงใน Walty and Bernhad 1988 : 39) ได้ศึกษาตัวแปรด้านสุขภาพ การรับรู้ประสิทธิภาพในตนเพื่อทำนายคุณภาพชีวิตในรอบ 5 ปี หลังจากเป็นโรคหัวใจ โดยนักศึกษากลุ่มที่เป็นโรคหัวใจ 400 คน และกลุ่มสมรสที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตด้านกายภาพ และจิตใจในช่วงที่เป็นโรคหัวใจ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้เรื่องสุขภาพ การรับรู้การมีประสิทธิภาพในตนและสภาพแวดล้อมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

กิลล์ และวิลส์ (สุวรรณฉวี ไชยอำพร และสนิท สมัครการ 2534 : 54, อ้างอิงถึงใน Gill and Wills 1990 : 81) ได้ศึกษาการรับรู้คุณภาพชีวิตในกลุ่มที่อาศัยอยู่ในเขตรอบตัวเมือง และชนบทศึกษารณเมืองสเตอร์ทโคนา และอัลเบอร์ตา ในประเทศแคนาดา โดยศึกษาตัวแปร 2 ตัว คือ 1) ความพึงพอใจในความเป็นอยู่ในเมือง 2) การรับรู้ความเป็นอยู่ของตนเอง ผลการวิจัยพบว่าการมีมาตรฐานของชีวิตที่ดี การมีเพื่อนสนิท ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสุขภาพของบุคคลเป็นตัวแปรที่ทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวมของบุคคล

เชียฮาน (Sheahan 1997 : 88) ได้ทำการศึกษากระบวนการในการให้คำรับรองและการให้คำนิยามของคำว่าคุณภาพทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานให้การยอมรับรองความเชื่อถือสำหรับการศึกษาระดับสูงในสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาขึ้นจากพื้นฐานของความคิดร่วมกันและการแบ่งปันความรับผิดชอบระหว่างสถาบันในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา ร่วมกับสถาบันการศึกษาของรัฐ และองค์กรการศึกษานระดับภาคพื้นต่างๆ การให้การรับรองสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ เพื่อที่จะตรวจสอบและสนับสนุนระบบการตรวจสอบคุณภาพของสถาบันต่างๆ ดังนั้นเป็นเวลามากกว่าหนึ่งศตวรรษแล้ว ที่สหรัฐอเมริกาได้ยึดแนวทางของกระบวนการให้การรับรองนี้ในรูปแบบของการตรวจสอบคุณภาพสำหรับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอกรอบคิดถึงประวัติศาสตร์โดยย่อของหน่วยงานที่ให้การรับรองความเชื่อถือ

สำหรับการศึกษาระดับสูงแห่งสหรัฐอเมริกา ในไม่กี่ปีที่ผ่านมา เป็นที่ตระหนักในกลุ่มของผู้จัดทำกฎหมาย กลุ่มผู้ให้การศึกษา และกลุ่มสาธารณชนทั่วไปว่า การศึกษาในระดับสูงขึ้นเป็นแนวทางที่เป็นจุดหมายของกลุ่มคนเหล่านี้ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้รวบรวมความคิดเห็นและทัศนคติจากกลุ่มผู้นำของสถาบัน การเก็บข้อมูลจะกระทำโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำที่อยู่ในระดับการศึกษาสูงนี้ จำนวน 20 คน โดยอาศัยรูปแบบโครงสร้างของคำถามกึ่งเป็นทางการ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการวิจัยจำนวน 12 คนจะถูกสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ และกลุ่มตัวอย่างที่เหลืออีกจำนวน 8 คน จะถูกสัมภาษณ์ผ่านการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาพัฒนาและจัดแยกกลุ่มอย่างชัดเจน กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลรวมไปถึงกระบวนการในการดำเนินการเพื่อที่จะนำมาซึ่งมาตรการในการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งรวมไปถึงแนวทางในการตรวจสอบระบบการไต่สวนในกลุ่ม ตลอดจนการตรวจสอบภายในกลุ่มสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำเหล่านี้ จะถูกตั้งคำถามเพื่อที่จะนำไปสู่การอภิปราย หรือถกปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานคุณภาพของสถาบันกระบวนการให้การรับรองสถาบัน คำถามหลักที่ใช้ในการวิจัยนี้ เพื่อที่จะนำไปสู่แนวทางในการศึกษาคือ

1. บรรดาผู้นำทางการศึกษาเหล่านี้ให้คำนิยามเกี่ยวกับสถาบันที่มี “คุณภาพ” ทางการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมอย่างไร

2. องค์ประกอบที่สำคัญของสถาบันคุณภาพทางการศึกษาสำหรับการศึกษาระดับสูงขึ้นแห่งสหรัฐอเมริกาคือองค์ประกอบใดบ้าง และ สถาบันมีหน้าที่ในการสร้างกระบวนการในการรับรองคุณภาพการศึกษาควรจะแสดงบทบาทใดบ้างในการประกันคุณภาพการศึกษา

3. การให้คำนิยามข้างต้นจะแตกต่างกันหรือไม่ ถ้ามีการจัดประเภทของกลุ่มตัวอย่างต่างกัน (เช่นกลุ่มที่มีหน้าที่และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรับรอง หรือที่เรียกว่ากลุ่มบริหารในภาคพื้นต่างๆ และกลุ่มที่ไม่ได้ถูกจ้างหรือมีหน้าที่โดยตรงกับหน่วยงานรับรองนี้)

ทั้งนี้สาระสำคัญหลักทั้ง 5 ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาและนำมาอภิปราย และสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. บทบาทของกลุ่มสาธารณะในการเรียกร้อง ซึ่งเฉพาะและหามาตรการ (กระบวนการให้การรับรอง) ความมีคุณภาพในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

2. การให้การรับรองเป็นการขับเคลื่อนที่ดีที่สุดที่จะนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสูงขึ้นแห่งสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และเกิดจากการพลังขับเคลื่อนภายในกลุ่มที่เกี่ยวข้องระหว่างกัน

3. มาตรการในการวัดการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ควรให้ความสนใจ เพราะจะสามารถเป็นดัชนีชี้วัดความมีคุณภาพได้

4. กลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับสูงต้องเพิ่มบทบาท ในหน่วยงานของรัฐมากขึ้น เพื่อให้เข้าถึงนิยามของคำว่า คุณภาพ ในเชิงวิชาการด้วย

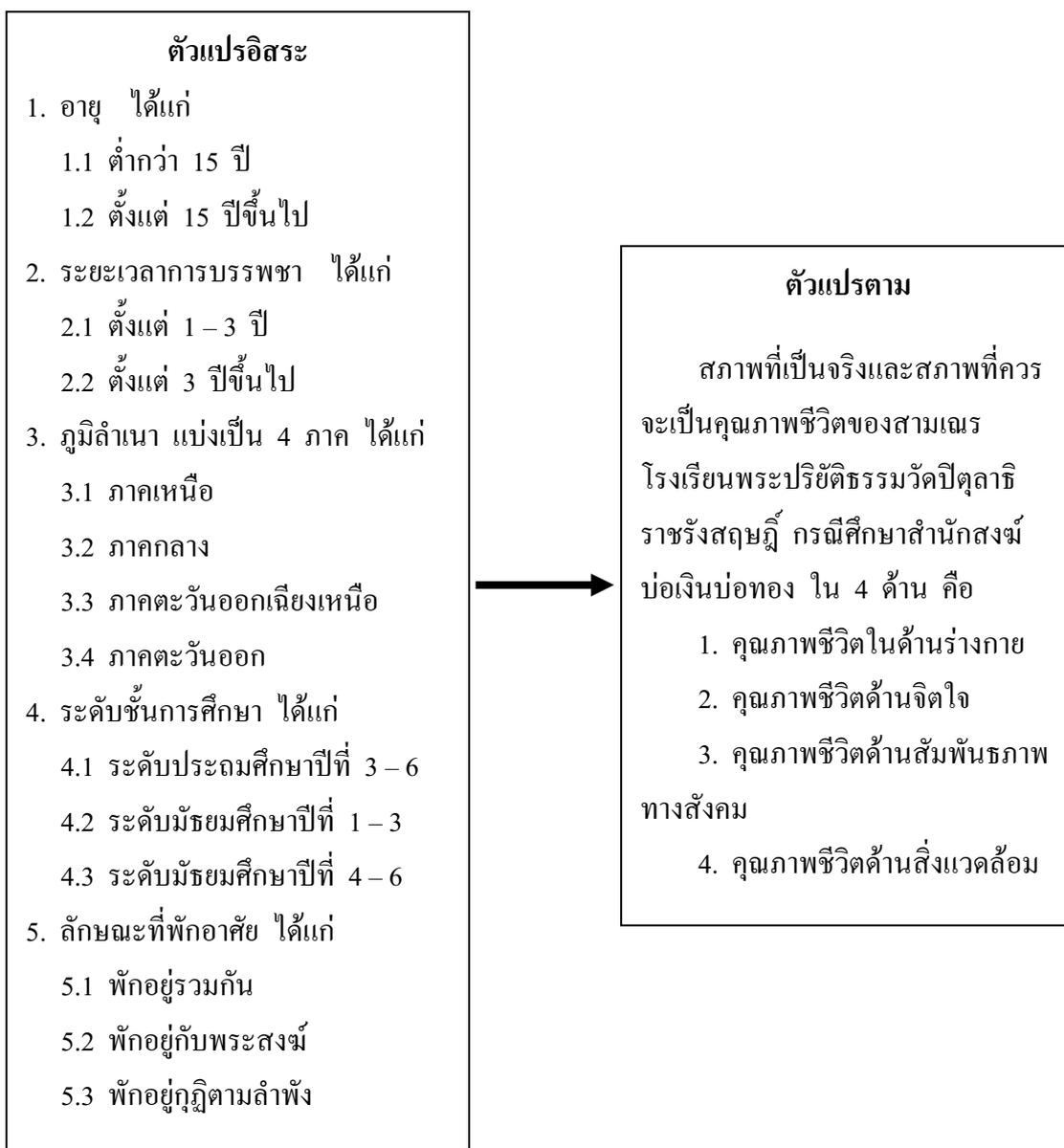
5. แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพ ในศึกษาระดับสูงขึ้นไป ยังคงเป็นแนวคิดที่ยังต้องค้นหา และยากที่จะเข้าใจ

เจนคิส (จันทร์นิภา ดวงวิไล 2545 : 106, อ้างจาก Jenckes 1988 : 3787-A) ได้ศึกษาการให้เงินสนับสนุนการศึกษาแก่ Miceonesia ของอเมริกา ในช่วงปี 1998 ถึง 1976 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยเน้นการศึกษา 3 เรื่อง คือ จำนวนเงินที่สนับสนุน การใช้จ่ายทางการศึกษาในเรื่องใดและการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายและจำนวนนักเรียน การเก็บข้อมูลได้ศึกษาจากระบบงานประจำปีของสหประชาชาติ ผลการศึกษาพบว่าอเมริกาได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งยังสนับสนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การปรับปรุง การพัฒนาครูและการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนการสร้างระบบอุดมศึกษาภายในเขตภูมิภาคนี้ด้วย

ไนเลอร์ (Nailor 2000 : 112) ได้ศึกษาคุณสมบัติที่ดีของโปรแกรมการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน เพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นตัวเร่งให้เกิดคุณภาพของโรงเรียนในอนาคต เนื่องจากนักการศึกษาส่วนใหญ่เชื่อว่าบทบาทของนักแนะแนวในการปฏิรูปการศึกษาก็คือนักศึกษาที่มีหน้าที่ช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงบรรยากาศในการเรียนของโรงเรียน การปฏิบัติงานการเรียนของนักเรียนเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ครอบครัว บุคลากร บริการนักเรียน หน่วยงานต่างๆ ตลอดจนสมาชิกต่าง ๆ ของชุมชน การเก็บข้อมูลใช้เทคนิคสามเส้า คือ ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสาขาการแนะแนวโรงเรียนและการใช้แบบสอบถามนักแนะแนวโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมแนะแนวที่ดี ควรมีคุณลักษณะ 6 ประการ คือ บทบาทความรับผิดชอบ มาตรฐาน ระบบการแนะแนว การประเมินผล การพัฒนาวิชาชีพ และความเสมอภาคและการเข้าใช้บริการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ วิทยาลัยศึกษาลำปางสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง
2. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ วิทยาลัยศึกษาลำปางสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง
3. ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา ด้านการศึกษาและการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั่วไปให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ วิทยาลัยสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน โดยมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ปรับตามวิธีของ ลิเคอร์ท (Likert) (Best & Kahn 1993 : 246) เพื่อสำรวจความต้องการพื้นฐานของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ วิทยาลัยสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง โดยมีความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมากที่สุด
- 4 หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมาก
- 3 หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตปานกลาง
- 2 หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อย
- 1 หมายถึง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจำนวน 120 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 : 607 - 610) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ชนิดและรูปแบบของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ปรับตามวิธีของ ลิกเคิร์ต (Likert) (Best & Kahn 1993 : 246) โดยมีความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมาก
- 3 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อย
- 1 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด

3.2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.2.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการความต้องการขั้นพื้นฐานของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร

3.2.2 ศึกษารูปแบบการสร้างเครื่องมือ โดยเครื่องมือสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ เป็นแบบจัดลำดับความสำคัญ 5, 4, 3, 2, 1

3.2.3 นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นเสนอประธานและคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความครอบคลุมของเนื้อหาและการใช้ภาษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข

3.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของข้อความโดยใช้เทคนิค IOC

3.2.5 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองจำนวน 30 รูป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีของ ครอนบาค (Cronbach 1970 : 202 - 204) หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามซึ่งสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยได้ ดังนี้

1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9265

2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9416

3.2.6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นและมีความสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่ที่สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ตำบล

หนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลด้วยตัวของผู้วิจัยเอง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยจัดประชุมสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองและทำการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และอธิบายวิธีการกรอกแบบสอบถามโดยละเอียด และให้ส่งแบบสอบถามคืนภายในกำหนด

4.2 ผู้วิจัยได้แบบสอบถามกลับคืน ตรวจสอบและคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ คัดแยกและจัดหมวดหมู่เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.3 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อ และบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

4.4 นำผลการคำนวณมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และจัดลำดับตามค่าเฉลี่ย เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ วิทยาลัยศึกษานักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t -test) และกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA) จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

การแปลผลความหมายของคะแนน พิจารณาจากค่าเฉลี่ย (Mean) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ไว้ดังนี้ (Best 1970 : 190)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามนคร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ วิทยาลัยศึกษานักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์เนื้อหาและสรุป นำเสนอเป็นความเรียง โดยเรียงลำดับความสำคัญตามจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากไปน้อย

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ได้แก่

6.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

6.1.1 ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency)

6.1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

6.1.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

6.1.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient Alpha)

6.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานตามตัวแปร อายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย ได้แก่

6.3.1 ทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบค่าที (t -test)

6.3.2 ทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ส่งไปโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์: วิทยาลัยศึกษานักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำนวน 95 ฉบับ ได้รับคืนจำนวนทั้งสิ้น 95 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

มีรายละเอียดดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{x}	แทน	ค่าเฉลี่ย
$S.D.$	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - Distribution
p	แทน	ความน่าจะเป็นที่สถิติที่ใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ลำดับขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำมาจัดลำดับให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์: วิทยาลัยศึกษานักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อและรายด้าน และจัดลำดับตามค่าเฉลี่ย

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (*t*-test) และกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA) จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์เนื้อหาและสรุป นำเสนอเป็นความเรียงโดยเรียงลำดับความสำคัญตามจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากไปน้อย

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

สถานภาพของผู้ตอบ	จำนวนของผู้ตอบ N = 95	
	ความถี่	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 15 ปี	50	52.60
ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป	45	47.40
รวม	95	100.00
2. ระยะเวลาการบรรพชา		
ตั้งแต่ 1 – 3 ปี	75	78.90
ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป	20	21.10
รวม	95	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบ	จำนวนของผู้ตอบ N = 95	
	ความถี่	ร้อยละ
3. ภูมิลำเนา		
ภาคเหนือ	4	4.20
ภาคกลาง	25	26.30
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	41	43.20
ภาคตะวันออก	25	26.30
รวม	95	100.00
4. ระดับการศึกษา		
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 – 6	7	7.40
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	68	71.60
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6	20	21.00
รวม	95	100.00
5. ลักษณะการพักอาศัย		
พักอยู่รวมกัน	58	61.00
พักอยู่กับพระสงฆ์	7	7.40
พักอยู่กุฏิตามลำพัง	30	31.60
รวม	95	100.00

จากตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 95 รูป พบว่าอายุส่วนใหญ่ของผู้ตอบมีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 52.60 และอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 47.40

ระยะเวลาการบรรพชา ผู้ตอบมีระยะเวลาการบรรพชาตั้งแต่ 1 – 3 ปี จำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 78.90 และมีระยะเวลาการบรรพชาตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.10

ภูมิลาเนา ผู้ตอบส่วนใหญ่มีภูมิลาเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 41 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.20 อันดับรองลงมาคือภูมิลาเนาอยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก จำนวน 25 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.30 อันดับสุดท้ายคือภูมิลาเนาอยู่ในภาคเหนือ จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.20

ระดับการศึกษา ผู้ตอบมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 68 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.60 รองลงมาคือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.00 อันดับสุดท้ายคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.40

ลักษณะการพักอาศัย ผู้ตอบส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่รวมกัน จำนวน 58 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.00 รองลงมาคือ พักอาศัยอยู่กุฎิตามลำพัง จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.60 อันดับสุดท้ายคือ พักอาศัยอยู่กับพระสงฆ์ จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.40

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์: กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง
คุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	ระดับสภาพที่เป็นจริง			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	อาหารที่ได้รับเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย	3.36	1.08	ปานกลาง	7
2.	ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีลและวินัย	3.29	1.18	ปานกลาง	8
3.	มีน้ำปानะ เช่น นม โอวัลติน เสริมในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน	3.23	1.20	ปานกลาง	10
4.	โรงครัว,ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย	3.54	1.02	มาก	2
5.	ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	3.40	1.37	ปานกลาง	5
6.	มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอไม่นั่งหลับในห้องเรียน	3.28	1.33	ปานกลาง	9
7.	มีน้ำหนักรและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด	3.44	1.03	ปานกลาง	3

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	ระดับสภาพที่เป็นจริง			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
8.	อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย	3.64	1.12	มาก	1
9.	อาหารที่ได้รับครบทั้ง 5 หมู่ถูกหลักโภชนาการ	3.41	1.30	ปานกลาง	4
10.	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อน โดยไม่ฝืนศีลและวินัย	3.39	1.11	ปานกลาง	6
เฉลี่ยรวม		3.40	1.18	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 8 อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.64$) และ ข้อ 4 โรงครัว, ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.54$)

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

- 1) อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.64$)
- 2) โรงครัว, ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.54$)
- 3) มีน้ำหนักรและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ($\bar{x} = 3.44$)
- 4) อาหารที่ได้รับครบทั้ง 5 หมู่ถูกหลักโภชนาการ ($\bar{x} = 3.41$)
- 5) ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ($\bar{x} = 3.40$)

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง
คุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	ระดับสภาพที่เป็นจริง			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	เมื่อมีปัญหาหรือสถานการณ์ใดๆที่ต้องตัดสินใจ ด้วยตนเองสามารถตัดสินใจได้โดยไม่ลังเล	3.15	0.98	ปานกลาง	9
2.	มีการรักษาศีล 10 ของตนเองโดยเคร่งครัด	3.04	1.00	ปานกลาง	10
3.	มีความเชื่อมั่นในตนเอง	3.51	1.23	มาก	4
4.	มีความสามารถกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี	3.36	0.99	ปานกลาง	5
5.	รู้จักการทำความดีละเว้นความชั่ว	3.21	1.06	ปานกลาง	8
6.	มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง	3.52	1.07	มาก	3
7.	รู้จักสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด	3.32	1.18	ปานกลาง	6
8.	สามารถเข้ากับเพื่อนๆได้ดี	3.62	1.24	มาก	2
9.	เมื่อเวลาโกรธหรือมีสิ่งใดๆมากระทบจิตใจ สามารถควบคุมตนเองได้	3.23	1.33	ปานกลาง	7
10.	มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	3.71	1.44	มาก	1
เฉลี่ยรวม		3.33	1.12	ปานกลาง	

จากตารางที่ 3 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 4 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 10 มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.71$) ข้อ 8 สามารถเข้ากับเพื่อนๆได้ดี ($\bar{x} = 3.62$) ข้อ 6 มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ($\bar{x} = 2.52$) และข้อ 3 มีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x} = 3.51$)

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.71$)
2. สามารถเข้ากับเพื่อนๆได้ดี ($\bar{x} = 3.62$)

3. ความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ($\bar{x} = 2.52$)
4. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x} = 3.51$)
5. มีความสามารถกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี ($\bar{x} = 3.36$)

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง
คุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	ระดับสภาพที่เป็นจริง			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน	3.58	1.22	มาก	2
2.	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	3.61	1.17	มาก	1
3.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากเพื่อนๆ	3.15	1.12	ปานกลาง	9
4.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากครู-อาจารย์	3.21	1.33	ปานกลาง	7
5.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากพระผู้ปกครอง	3.38	1.22	ปานกลาง	3
6.	สามารถปรับทุกข์และสุขกับเพื่อนได้ทุกเรื่อง	3.27	1.17	ปานกลาง	6
7.	ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิดจากพระ อาจารย์ผู้ปกครอง	3.16	1.25	ปานกลาง	8
8.	เป็นคนมีอารมณ์ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง	3.31	1.26	ปานกลาง	5
9.	ไม่เก็บตัวเงียบอยู่คนเดียว	2.97	1.36	ปานกลาง	10
10.	มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักการให้และการ ช่วยเหลือเพื่อน	3.32	1.08	ปานกลาง	4
เฉลี่ยรวม		3.29	1.23	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 2 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{x} = 3.61$) และข้อ 1 รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน ($\bar{x} = 3.58$)

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{x} = 3.61$)
2. ได้รับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน ($\bar{x} = 3.58$)
3. ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากพระผู้ปกครอง ($\bar{x} = 3.38$)
4. มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักการให้และการช่วยเหลือเพื่อน ($\bar{x} = 3.32$)
5. เป็นคนมีอารมณ์ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง ($\bar{x} = 3.31$)

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	ระดับสภาพที่เป็นจริง			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย	3.39	1.24	ปานกลาง	9
2.	มีความปลอดภัยในที่พักอาศัย	3.45	1.24	ปานกลาง	5
3.	มีห้องน้ำ-สุขา เพียงพอแก่ความต้องการ	3.32	1.38	ปานกลาง	10
4.	มีน้ำดื่มที่สะอาด-น้ำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ	3.45	1.24	ปานกลาง	6
5.	อาคารเรียนมีสภาพแข็งแรงและปลอดภัย	3.49	1.43	ปานกลาง	2
6.	มีโต๊ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ	3.57	1.39	มาก	1
7.	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่น่าเรียน	3.48	1.17	ปานกลาง	3
8.	ห้องเรียนมีความสะอาด ปลอดภัย	3.45	1.09	ปานกลาง	4
9.	โรงเรียนมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเขม่าหรือควันพิษ	3.45	1.24	ปานกลาง	7
10.	การเดินทางจากหอพักมาโรงเรียนมีความสะดวกสบายไม่ไกลเกินไปนัก	3.44	1.40	ปานกลาง	8
เฉลี่ยรวม		3.45	1.27	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณรในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่

ในระดับปานกลาง มีเพียง 1 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 6 มีไต่ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ ($\bar{x} = 3.57$)

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. มีไต่ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ ($\bar{x} = 3.57$)
2. อาคารเรียนมีสภาพแข็งแรงและปลอดภัย ($\bar{x} = 3.49$)
3. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่น่าเรียน ($\bar{x} = 3.48$)
4. ห้องเรียนมีความสะอาด ปลอดภัย ($\bar{x} = 3.45$)
5. มีความปลอดภัยในที่พักอาศัย ($\bar{x} = 3.45$)

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้าน

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน	ระดับสภาพที่เป็นจริง		
		\bar{x}	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย อันดับที่
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.40	1.17	ปานกลาง 2
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.37	1.15	ปานกลาง 3
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.30	1.22	ปานกลาง 4
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.45	1.28	ปานกลาง 1
	เฉลี่ยรวม	3.38	1.21	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้านค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.45$)
2. คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย ($\bar{x} = 3.40$)

3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ($\bar{x} = 3.37$)

4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{x} = 3.30$)

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น
คุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	อาหารที่ได้รับเพียงพอแก่ความต้องการของ ร่างกาย	3.26	1.09	ปานกลาง	9
2.	ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีลและ วินัย	3.63	1.12	มาก	2
3.	มีน้ำป่านะ เช่น นม โอวัลติน เสริมในช่วงเวลา หลังเลิกเรียน	3.16	1.26	ปานกลาง	10
4.	โรงครัว ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย	3.59	1.08	มาก	4
5.	ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	3.72	1.23	มาก	1
6.	มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอไม่นั่งหลับใน ห้องเรียน	3.28	1.40	ปานกลาง	8
7.	มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่ กำหนด	3.34	1.04	ปานกลาง	7
8.	อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย	3.62	1.19	มาก	3
9.	อาหารที่ได้รับครบทั้ง 5 หมู่ถูกหลักโภชนาการ	3.35	1.29	ปานกลาง	6
10.	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อน โดยไม่ผัดสีลและวินัย	3.47	1.16	ปานกลาง	5
เฉลี่ยรวม		3.44	1.19	ปานกลาง	

จากตารางที่ 7 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร
ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ใน
ระดับปานกลาง มีเพียง 4 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 5 ได้รับการตรวจสุขภาพอย่าง
น้อยปีละ 1 ครั้ง ($\bar{x} = 3.72$) ข้อ 2 ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีลและวินัย ($\bar{x} = 3.63$)

ข้อ 8 อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.62$) และ ข้อ 4 โรงครัว ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.59$)

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ($\bar{x} = 3.72$)
2. ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีลและวินัย ($\bar{x} = 3.63$)
3. อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.62$)
4. โรงครัว ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย ($\bar{x} = 3.59$)
5. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อนโดยไม่ผัดสีลและวินัย ($\bar{x} = 3.47$)

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	เมื่อมีปัญหาหรือสถานการณ์ใดๆที่ต้องตัดสินใจด้วยตนเองสามารถตัดสินใจได้โดยไม่ลังเล	3.39	1.00	ปานกลาง	6
2.	มีการรักษาศีล 10 ของตนเองโดยเคร่งครัด	3.21	1.04	ปานกลาง	10
3.	มีความเชื่อมั่นในตนเอง	3.52	1.26	มาก	3
4.	มีความสามารถกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี	3.35	1.11	ปานกลาง	7
5.	รู้จักการทำความดีละเว้นความชั่ว	3.27	1.19	ปานกลาง	8
6.	มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง	3.46	1.17	ปานกลาง	4
7.	รู้จักสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด	3.45	1.23	ปานกลาง	5
8.	สามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี	3.64	1.26	มาก	1
9.	เมื่อเวลาโกรธหรือมีสิ่งใดๆมากระทบจิตใจสามารถควบคุมตนเองได้	3.26	1.37	ปานกลาง	9
10.	มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	3.53	1.47	มาก	2
เฉลี่ยรวม		3.39	1.18	ปานกลาง	

จากตารางที่ 8 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 3 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 8 สามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี ($\bar{x} = 3.64$) ข้อ 10 มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.53$) และ ข้อ 3 มีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x} = 3.52$)

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. สามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี ($\bar{x} = 3.64$)
2. มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.53$)
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x} = 3.52$)
4. มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ($\bar{x} = 3.46$)
5. รู้จักสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด ($\bar{x} = 3.45$)

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน	3.66	1.25	มาก	1
2.	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	3.57	1.26	มาก	2
3.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากเพื่อนๆ	3.23	1.17	ปานกลาง	8
4.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากครู-อาจารย์	3.31	1.39	ปานกลาง	5
5.	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากพระผู้ปกครอง	3.42	1.28	ปานกลาง	3
6.	สามารถปรับทุกข์และสุขกับเพื่อนได้ทุกเรื่อง	3.26	1.27	ปานกลาง	7
7.	ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิดจากพระอาจารย์ผู้ปกครอง	3.20	1.23	ปานกลาง	9
8.	เป็นคนมีอารมณ์ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง	3.29	1.30	ปานกลาง	6
9.	ไม่เก็บตัวเงียบอยู่คนเดียว	3.02	1.35	ปานกลาง	10

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
10.	มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักการให้และการช่วยเหลือเพื่อน	3.31	1.11	ปานกลาง	4
เฉลี่ยรวม		3.33	1.28	ปานกลาง	

จากตารางที่ 9 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 1 ได้รับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน ($\bar{x} = 3.66$) และ ข้อ 2 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{x} = 3.57$)

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. ได้รับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน ($\bar{x} = 3.66$)
2. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{x} = 3.57$)
3. ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากพระผู้ปกครอง ($\bar{x} = 3.42$)
4. มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักการให้และการช่วยเหลือเพื่อน ($\bar{x} = 3.31$)
5. ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากครู-อาจารย์ ($\bar{x} = 3.31$)

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น
คุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามนคร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น			
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย	อันดับที่
1.	มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย	3.57	1.26	มาก	1
2.	มีความปลอดภัยในที่พักอาศัย	3.23	1.17	ปานกลาง	8
3.	มีห้องน้ำ-สุขา เพียงพอแก่ความต้องการ	3.31	1.39	ปานกลาง	5
4.	มีน้ำดื่มที่สะอาด-น้ำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ	3.42	1.28	ปานกลาง	2
5.	อาคารเรียนมีสภาพแข็งแรงและปลอดภัย	3.26	1.27	ปานกลาง	7
6.	มีโต๊ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ	3.20	1.23	ปานกลาง	9
7.	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่น่าเรียน	3.29	1.30	ปานกลาง	6
8.	ห้องเรียนมีความสะอาด ปลอดภัย	3.02	1.35	ปานกลาง	10
9.	โรงเรียนมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเขม่าหรือควันพิษ	3.31	1.11	ปานกลาง	4
10.	การเดินทางจากหอพักมาโรงเรียนมีความ สะดวกสบายไม่ไกลเกินไปนัก	3.36	1.46	ปานกลาง	3
เฉลี่ยรวม		3.29	1.26	ปานกลาง	

จากตารางที่ 10 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามนคร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 1 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 1 มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย ($\bar{x} = 3.57$)

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามนคร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1. มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย ($\bar{x} = 3.57$)
2. มีน้ำดื่มที่สะอาด-น้ำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ ($\bar{x} = 3.42$)
3. การเดินทางจากหอพักมาโรงเรียนมีความสะดวกสบายไม่ไกลเกินไปนัก ($\bar{x} = 3.36$)
4. โรงเรียนมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเขม่าหรือควันพิษ ($\bar{x} = 3.36$)
5. มีห้องน้ำ-สุขา เพียงพอแก่ความต้องการ ($\bar{x} = 3.31$)

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น
คุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้าน

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้าน	ระดับสภาพที่ควรจะเป็น		
		\bar{x}	S.D.	ระดับของ ค่าเฉลี่ย อันดับที่
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.44	1.19	ปานกลาง 1
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.41	1.21	ปานกลาง 2
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.33	1.26	ปานกลาง 3
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.30	1.28	ปานกลาง 4
	เฉลี่ยรวม	3.37	1.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและ
รายด้านค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ใน
ระดับปานกลาง

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจาก
มากไปหาน้อย ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย ($\bar{x} = 3.44$)
2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ($\bar{x} = 3.41$)
3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{x} = 3.33$)
4. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.30$)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (*t*-test) และกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA)

ตารางที่ 12 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน	ต่ำกว่า 15 ปี		ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป		<i>t</i>	<i>p</i>
		<i>n</i> = 50		<i>n</i> = 45			
	จำแนกตามอายุ	\bar{x}	<i>S.D.</i>	\bar{x}	<i>S.D.</i>		
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.46	0.67	3.32	0.44	1.17	.247
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.46	0.66	3.26	0.65	1.52*	.133
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม	3.40	0.80	3.17	0.67	1.51	.134
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.58	0.97	3.31	0.74	1.51	.134
	เฉลี่ยรวม	3.48	0.78	3.27	0.63	1.51	.108

* $p < .05$

จากตารางที่ 12 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามอายุของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 13 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามเวลาบรรพชา	ตั้งแต่ 1 – 3 ปี		ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป		t	p
		n = 75		n = 20			
		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.41	0.59	3.37	0.52	.30	.768
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.37	0.71	3.33	0.46	.23	.819
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม	3.32	0.78	3.19	0.60	.70	.483
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.49	0.91	3.30	0.73	.87	.388
	เฉลี่ยรวม	3.40	0.75	3.30	0.58	0.35	.410

* $p < .05$

จากตารางที่ 13 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 14 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามภูมิฐานะของสามเณร

คุณภาพชีวิตใน		แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ภาพรวมและรายด้าน	จำแนกตามภูมิฐานะ						
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม		3	1.391	.464	1.422	.242
ในด้านร่างกาย	ภายในกลุ่ม		91	29.679	.326		
	รวม		94	31.070			
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม		3	.600	.200	.451	.717
ด้านจิตใจ	ภายในกลุ่ม		91	40.316	.443		
	รวม		94	40.915			
คุณภาพชีวิตด้าน	ระหว่างกลุ่ม		3	.721	.240	.423	.737
สัมพันธภาพทางสังคม	ภายในกลุ่ม		91	51.726	.568		
	รวม		94	52.447			
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม		3	1.192	.397	.514	.674
ด้านสิ่งแวดล้อม	ภายในกลุ่ม		91	70.366	.773		
	รวม		94	71.557			
	ระหว่างกลุ่ม		3	.148	.049	.139	.936
รวม	ภายในกลุ่ม		91	32.204	.354		
	รวม		94	32.351			

* $p < .05$

จากตารางที่ 14 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามภูมิฐานะของสามเณร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 15 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเณร

คุณภาพชีวิตใน ภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับ การศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
คุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	3.380	1.690	5.615*	.005
	ภายในกลุ่ม	92	27.690	.301		
	รวม	94	31.070			
คุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	3.900	1.950	4.847*	.010
	ภายในกลุ่ม	92	37.015	.402		
	รวม	94	40.915			
คุณภาพชีวิตด้าน สัมพันธภาพทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	4.915	2.458	4.757*	.011
	ภายในกลุ่ม	92	47.532	.517		
	รวม	94	52.447			
คุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	8.416	4.208	6.131*	.003
	ภายในกลุ่ม	92	63.142	.686		
	รวม	94	71.557			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	4.965	2.483	8.340*	.000
	ภายในกลุ่ม	92	27.386	.298		
	รวม	94	32.351			

* $p < .05$

จากตารางที่ 15 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 16 แสดงแสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตใน ภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษา ของสามเณร

ระดับชั้นการศึกษา	N	\bar{x}	S.D.	ระดับ
สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.81	0.44	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.48	0.62	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.16	0.71	ปานกลาง
Total	95	3.37	0.66	ปานกลาง
สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.81	0.43	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.50	0.58	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.27	0.46	ปานกลาง
Total	95	3.40	0.57	ปานกลาง
สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.64	0.86	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.42	0.71	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.09	0.69	ปานกลาง
Total	95	3.29	0.75	ปานกลาง
สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.57	0.96	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.61	0.84	มาก
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.21	0.74	ปานกลาง
Total	95	3.45	0.87	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า ระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน จะมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe's) ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงของสามแผนร
 สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามแผนรเป็นรายกลุ่มด้วยวิธีของ
 เชฟเฟ่ (Scheffe's)

	ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ เป็นจริงด้านจิตใจ			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.67 [*]	-0.35
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	-0.67 [*]	-	0.32 [*]
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.35	0.32 [*]	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ เป็นจริงด้านร่างกาย			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.68 [*]	-0.46
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	-0.68 [*]	-	0.23
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.46	0.23	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ เป็นจริงด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.78 [*]	-0.45
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	-0.78 [*]	-	0.33
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.45	0.33	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ เป็นจริงด้านสิ่งแวดล้อม			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-1.04 [*]	-0.63
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	-1.04 [*]	-	0.14
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.63	0.14	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 17 พบว่าสามเณรที่เรียนระดับชั้นที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านจิตใจ ร่างกาย สัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านจิตใจ สูงกว่าสามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ($\bar{x} = 3.48, 3.16$ และ 2.81 ตามลำดับ) และระดับชั้นที่ต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านร่างกายที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านร่างกาย สูงกว่าสามเณรที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ($\bar{x} = 3.50$, และ 2.81 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่าง

สามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านสัมพันธภาพทางสังคมที่ต่างกับสามเณรที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูงกว่าสามเณรที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ($\bar{x} = 3.42$, และ 2.64 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่าง และสามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกับสามเณรที่เรียนระดับชั้นที่ประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามเณรที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูงกว่าสามเณรที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ($\bar{x} = 3.61$, และ 2.57 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่าง

ตารางที่ 18 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามเณร

คุณภาพชีวิตใน						
ภาพรวมและรายด้าน	แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
จำแนกตามที่พักอาศัย						
คุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	.917	.458	1.399	.252
	ภายในกลุ่ม	92	30.153	.328		
	รวม	94	31.070			
คุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	.222	.111	.250	.779
	ภายในกลุ่ม	92	40.694	.442		
	รวม	94	40.915			
คุณภาพชีวิตด้าน สัมพันธภาพทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	.424	.212	.375	.689
	ภายในกลุ่ม	92	52.024	.565		
	รวม	94	52.447			
คุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.103	.552	.720	.489
	ภายในกลุ่ม	92	70.454	.766		
	รวม	94	71.557			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.281	.140	.403	.670
	ภายในกลุ่ม	92	32.071	.349		
	รวม	94	32.351			

* $p < .05$

จากตารางที่ 18 แสดงว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามเณร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 19 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามอายุ	ต่ำกว่า 15 ปี		ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป		t	p
		n = 50		n = 45			
		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.45	.79	3.43	.56	.12	.91
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.40	.73	3.42	.78	-.14*	.89
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.36	.87	3.29	.73	.42	.68
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.52	1.05	3.37	.84	.77	.44
	เฉลี่ยรวม	3.43	0.86	3.38	0.73	0.20	0.49

* $p < .05$

จากตารางที่ 19 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามอายุของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 20 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณร

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามระยะเวลาบรรพชา	ตั้งแต่ 1 – 3 ปี		ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป		t	p
		n = 75		n = 20			
		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
1.	คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย	3.47	.73	3.32	.49	.89	.37
2.	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.42	.79	3.38	.56	.22	.82

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ข้อที่	คุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามระยะเวลาบรรพชา	ตั้งแต่ 1 – 3 ปี		ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป		t	p
		n = 75		n = 20			
		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม	3.34	.85	3.23	.64	.23	.82
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.50	.99	3.23	.76	1.15	.25
	เฉลี่ยรวม	3.43	0.84	3.29	0.61	0.42	0.38

* $p < .05$

จากตารางที่ 20 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 21 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามภูมิลำเนาของสามเณร

คุณภาพชีวิตใน		แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ภาพรวมและรายด้าน	จำแนกตามภูมิลำเนา						
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม		3	1.295	.432	.913	.438
ในด้านร่างกาย	ภายในกลุ่ม		91	43.036	.473		
	รวม		94	44.332			
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม		3	1.001	.334	.590	.623
ด้านจิตใจ	ภายในกลุ่ม		91	51.512	.566		
	รวม		94	52.513			
คุณภาพชีวิตด้าน	ระหว่างกลุ่ม		3	1.561	.520	.800	.497
สัมพันธภาพทางสังคม	ภายในกลุ่ม		91	59.227	.651		

ตารางที่ 21 (ต่อ)

คุณภาพชีวิตใน ภาพรวมและรายด้าน		แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
คุณภาพชีวิตด้าน สัมพันธภาพทาง สังคม		ระหว่างกลุ่ม	3	1.561	.520	.800	.497
		ภายในกลุ่ม	91	59.227	.651		
		รวม	94	60.789			
คุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม		ระหว่างกลุ่ม	3	.323	.108	.116	.951
		ภายในกลุ่ม	91	84.693	.931		
		รวม	94	85.016			
รวม		ระหว่างกลุ่ม	3	.286	.095	.199	.896
		ภายในกลุ่ม	91	43.420	.477		
		รวม	94	43.706			

* $p < .05$

จากตารางที่ 21 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตาม
ภูมิฐานะของสามเณรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 22 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตใน
ภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับชั้น
การศึกษาของสามเณร

สภาพที่ควรจะเป็น คุณภาพชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
คุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	3.465	1.732	3.900*	.024
	ภายในกลุ่ม	92	40.867	.444		
	รวม	94	44.332			

ตารางที่ 22 (ต่อ)

สภาพที่ควรจะเป็น							
คุณภาพชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p	
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	2	2.350	1.175	2.155	.122	
ด้านจิตใจ	ภายในกลุ่ม	92	50.163	.545			
	รวม	94	52.513				
คุณภาพชีวิตด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	3.254	1.627	2.601	.080	
สัมพันธภาพทางสังคม	ภายในกลุ่ม	92	57.535	.625			
	รวม	94	60.789				
คุณภาพชีวิต	ระหว่างกลุ่ม	2	7.575	3.788	4.500*	.014	
ด้านสิ่งแวดล้อม	ภายในกลุ่ม	92	77.441	.842			
	รวม	94	85.016				
	ระหว่างกลุ่ม	2	3.858	1.929	4.454*	.014	
รวม	ภายในกลุ่ม	92	39.847	.433			
	รวม	94	43.706				

* $p < .05$

จากตารางที่ 22 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระดับชั้นการศึกษาของสามเณร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 23 แสดงแสดงค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตใน ภาพรวมและรายด้านของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษา ของสามเณร

ระดับชั้นการศึกษา	N	\bar{x}	S.D.	ระดับ
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านร่างกาย				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.81	0.54	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.53	0.69	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.36	0.61	ปานกลาง
Total	95	3.44	0.69	ปานกลาง
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นในด้านจิตใจ				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.89	0.33	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.48	0.73	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.35	0.85	ปานกลาง
Total	95	3.41	0.75	ปานกลาง
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคม				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.73	0.89	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.42	0.74	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.23	0.92	ปานกลาง
Total	95	3.33	0.80	ปานกลาง
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม				
ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	7	2.69	1.07	ปานกลาง
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	68	3.61	0.92	มาก
ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	20	3.16	0.85	ปานกลาง
Total	95	3.45	0.95	ปานกลาง

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า ระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน จะมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่เป็นจริงด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นของสามเนร
สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษาของสามเนรเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ
เชฟเฟ้ (Scheffe's)

	ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านร่างกาย			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.72 [*]	-0.54
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.72 [*]	-	0.18
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	0.54	-0.18	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านจิตใจ			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.60 [*]	-0.46
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.60 [*]	-	0.14
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.46	-0.14	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคม			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.69 [*]	-0.50
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.69 [*]	-	0.19
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	-0.45	0.33	-
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.92 [*]	-0.47
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.92 [*]	-	0.46
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	0.47	-0.46	-

ตารางที่ 24 (ต่อ)

	ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6
คุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวม			
ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6	-	-0.73 *	-0.49
มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.73 *	-	0.24
มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6	0.49	-0.24	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 24 พบว่าสามแฉกที่เรียนระดับชั้นที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านร่างกาย สูงกว่าสามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ($\bar{x} = 3.35$ และ 2.81 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่างและระดับชั้นที่ต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านจิตใจที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านจิตใจ สูงกว่าสามแฉกที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ($\bar{x} = 3.48$, และ 2.89 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่น ไม่แตกต่าง

สามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคมที่ต่างกับกับสามแฉกที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูงกว่าสามแฉกที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ($\bar{x} = 3.42$, และ 2.73 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่น ไม่แตกต่าง และสามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกับกับสามแฉกที่เรียนระดับชั้นที่ประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย สามแฉกที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณภาพชีวิตตามสภาพที่ควรจะเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูงกว่าสามแฉกที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ($\bar{x} = 3.61$, และ 2.69 ตามลำดับ) ส่วนคู่อื่นไม่แตกต่าง

ตารางที่ 25 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านของสามเนรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามเนร

สภาพที่ควรจะเป็น คุณภาพชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
คุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	2.538	1.269	2.794	.066
	ภายในกลุ่ม	92	41.793	.454		
	รวม	94	44.332			
คุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.270	.635	1.140	.324
	ภายในกลุ่ม	92	51.243	.557		
	รวม	94	52.513			
คุณภาพชีวิตด้าน สัมพันธภาพทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	.799	.399	.612	.544
	ภายในกลุ่ม	92	59.990	.652		
	รวม	94	60.789			
คุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	2.870	1.435	1.607	.206
	ภายในกลุ่ม	92	82.147	.893		
	รวม	94	85.016			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.220	.610	1.321	.272
	ภายในกลุ่ม	92	42.486	.462		
	รวม	94	43.706			

* $p < .05$

จากตารางที่ 25 แสดงว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเนร จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัยของสามเนรโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ วิทยาลัยสงฆ์สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์เนื้อหาและสรุป นำเสนอเป็นความเรียงโดยเรียงลำดับความสำคัญตามจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากไปน้อย สรุปได้ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย

ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพร่างกายปีละ 2 ครั้งและยารักษาโรคอย่างเพียงพอ อาหารและน้ำดื่มที่สะอาด โดยเฉพาะน้ำดื่มต้องการให้ถึงน้ำดื่มอยู่ใกล้บริเวณที่พัก และโรงเรียนเครื่องนุ่งห่มที่สะอาด โดยเฉพาะสบงต้องการมากเป็นพิเศษเพราะสบงจะฉีกขาดง่ายเนื่องจากนุ่งอยู่ทุกวัน กิจกรรมนันทนาการ การออกกำลังกายโดยไม่ผิดพระธรรมวินัย

2. คุณภาพชีวิตในด้านจิตใจ

ต้องการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่นคอมพิวเตอร์ การประกอบเครื่อง และการทำเว็บไซต์ ต้องการความรักและความเอาใจใส่จากพ่อแม่ครูอาจารย์ ต้องการให้เพื่อนยอมรับในความสามารถของตน

3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม

โดยส่วนมากแล้วสัมพันธภาพระหว่างสามเณรด้วยกัน และสามเณรกับครูอาจารย์จะไม่มีปัญหา จะมีส่วนน้อยที่ต้องแก้ไขเนื่องจากสามเณรบางรูปมักเอาเปรียบเพื่อน ในเรื่องของกิจกรรมต่างๆ มักไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

4. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ต้องการให้บริเวณวัดและโรงเรียนมีความร่มรื่น สะอาด มีต้นไม้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ จัดให้มีถังขยะให้มากพอแก่ความต้องการ มีม้าหินสำหรับนั่งพักผ่อนทำกิจกรรม ทำการบ้าน อ่านหนังสือ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

2. เพื่อศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 95 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณรเท่ากับ .9265 ค่าความเชื่อมั่นเกี่ยวกับสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรเท่ากับ .9416 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t -test) และกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA) จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสภาพคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยและนำเสนอการสรุปผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1.1 วิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

วิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใน 4 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 4 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 1 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

1.2 วิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

วิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ วิทยาลัยศึกษาศำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ใน 4 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านร่างกายของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 4 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 3 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสัมพันธภาพทางสังคมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 2 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมของสามเณร ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง มีเพียง 1 ข้อเท่านั้นอยู่ในระดับมาก

1.3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ : วิทยาลัยศึกษาศำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์: วิทยาลัยศึกษาศำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย ใน 4 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า

1.3.1 สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามอายุของสามเณร โดยรวมไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้าน

จิตใจ สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสภาพคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ไม่พบความแตกต่าง

1.3.2 สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณรโดยรวมไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมไม่พบความแตกต่าง

1.3.3 สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามภูมิลำเนาโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่พบความแตกต่าง

1.3.4 สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.5 สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามลักษณะการพักอาศัย โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่พบความแตกต่าง

1.4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์: กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง จำแนกตามอายุ ระยะเวลาการบรรพชา ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา และลักษณะการพักอาศัย ใน 4 ด้าน คือ คุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า

1.4.1 สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามอายุของสามเณร โดยรวมไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ไม่พบความแตกต่าง

1.4.2 สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระยะเวลาการบรรพชาของสามเณรโดยรวมไม่พบความแตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมไม่พบความแตกต่าง

1.4.3 สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามภูมิลำเนาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่พบความแตกต่าง

1.4.4 สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.5 สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร จำแนกตามลักษณะการพักอาศัยโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่พบความแตกต่าง

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผลในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศศิรัสมิ์ วชิรโชติ (2540,80) ที่ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยมุสลิม ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม : กรณีศึกษาโรงเรียนมูลนิธิอาชีวะสถาน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า คุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยโดยรวม ทุกด้านส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ อ่องจิตเมธยะประภาส (2538 ; 102) ที่ศึกษาผลกระทบของการศึกษาต่อคุณภาพชีวิตนักเรียน : ศึกษากรณีโรงเรียนนวมินราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียน โรงเรียนนวมินราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ทุกด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ผลงานวิจัยของ ศรีผ่อง จันกรณ์ศิลป์ (2541, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การรับรู้เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้อาศัยอยู่ในอาคารสงเคราะห์ ของการเคหะแห่งชาติ เขตห้วยขวาง มีวัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ การรับรู้ความต้องการคุณภาพชีวิตของผู้อาศัยในอาคารสงเคราะห์ของการเคหะแห่งชาติ เขตห้วยขวางในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

สามชนที่มีอายุต่างกัน มีสภาพที่เป็นจริงชีวิตในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ สามชนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพาวดี วงษ์เพ็ญ (2547, บทคัดย่อ) ที่พบว่า สถานภาพส่วนตัวได้แก่ ขยายเวลาการศึกษา เพศ ผลการเรียน ไม่มีความสัมพันธ์ กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.5 ระหว่างองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในโรงเรียน

สามชนที่มีระยะเวลาการบรรพชาต่างกัน มีสภาพคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ สุวรรณ บัวทวน และคณะ (2527:108) ที่ศึกษาการย้ายถิ่นระยะสั้นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท สรุปว่า อายุต่างกัน มีสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตในภาพรวมหลายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ เนียน คำมูลศรี (2536:132) ได้ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอากาศอำนวย จำกัด พบว่าอายุต่างกัน มีสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้าน

สามชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ พระมหาอุดม นุพันธ์ (2550 : 69) ได้ทำการศึกษาภาวะเครียดจากการเรียนของพระภิกษุสามเณร สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในส่วนกลาง ผลการวิจัยพบว่า ภิกษุสามเณรที่มีสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากเดิม ภูมิลำเนาต่างกัน มีภาวะความเครียดแตกต่างกัน

สามชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการปรับตัว ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับชั้นเรียนต่างกัน การปรับตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สามชนที่มีลักษณะการพักอาศัยต่างกัน มีสภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ อรุณี

สุปัญญา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะการปรับตัวทางสังคมและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นชายในสถานสงเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมมีผลต่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นชายในสถานสงเคราะห์ และผลการวิจัยของ พระสวัสดิ์ เจริญ (2548 : 82) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณร ในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีสภาพการพักอาศัยต่างกัน มีการปรับตัวแตกต่างกัน

สามเณรที่มีอายุต่างกัน มีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ สามเณรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กับสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ์ (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2,534 คน พบว่านักเรียนวัยรุ่นที่มีอายุต่างกัน การปรับตัวไม่แตกต่างกัน

สามเณรที่มีระยะเวลาการบรรพชาต่างกัน มีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระสวัสดิ์ เจริญ (2548 : 110) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณร ในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีระยะเวลาการบรรพชาต่างกัน มีการปรับตัวไม่แตกต่างกัน

สามเณรที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ สุพัทธา วงศ์จิระสวัสดิ์ (2543 : 83) ได้ทำการศึกษาสุขภาพจิตของพระภิกษุสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด มีคะแนนเฉลี่ยกลุ่มอาการทางจิต ด้านความรู้สึกไม่กล้าติดต่อกับบุคคลอื่น ด้านความวิตกกังวลและด้านความรู้สึกกลัวโดยไม่มีสาเหตุ สูงกว่าพระภิกษุสงฆ์ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร

สามเณรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุพัทธา วงศ์จิระสวัสดิ์ (2543 : 83) ได้ทำการศึกษาสุขภาพจิตของพระภิกษุสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมต่างกัน มีสุขภาพจิตแตกต่างกัน

สามเณรที่มีลักษณะการพักอาศัยต่างกัน มีสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตในภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ สวัสดิ์ เนิคฉิม (2548 : 110) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณร ในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีสภาพที่พักอาศัยต่างกัน มีการปรับตัวไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เน้นทักษะด้านการเรียนรู้ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อสามารถร่วมอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากสามเณรมาจากที่ต่างกัน ส่วนมากจะใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร สามเณรที่มาจากจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ จะพูดภาษาส่วย และภาษาเขมร สามเณรที่มาจากทางภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงราย จะพูดภาษาคำเมือง และภาษาชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าม้ง จำเป็นต้องฝึกเรื่องการกล้าแสดงออกทั้ง สมอง ร่างกาย และจิตใจ

ด้านการพัฒนาจิตสำนึก จิตใจ และการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย สภาพความเป็นอยู่ต้องเปลี่ยนแปลงเพราะประเพณีและวัฒนธรรมมาจากต่างถิ่นต่างที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกฎระเบียบของสถานศึกษา โดยเฉพาะช่วง 3-6 เดือน เป็นการปรับตัวด้านสรีระ การรับประทานอาหาร การพักผ่อน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของสามเณร โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ : กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการจัดทัศนศึกษาดูงาน จัดกิจกรรมนอกสถานที่ ซึ่งพบว่าสามเณรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย มีโอกาสที่จะคิดแก้ไข ปัญหาจึงมีน้อยตามไปด้วย ส่วนใหญ่สามเณรจะใช้เวลาไปกับการบันเทิงเมื่อมีเวลา เนื่องจากสามเณรมาจากชนบทเป็นส่วนมาก จึงเป็นธรรมดาที่สามเณรจะต้องการในด้านนี้มาก ผู้วิจัยจึงคิดที่จะทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน อย่างต่อเนื่องและเพิ่มระยะเวลาในการจัดโครงการให้มากขึ้น และมีการติดตามผลทุกโครงการ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ :กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง” มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรมีการจัดอบรมสามเณรในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน
2. ควรมีกิจกรรมประเมินผลเพิ่มขึ้น เช่น จัดให้สามเณรที่เข้าอบรมได้แสดงออกตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. ควรให้มีการจัดฝึกอบรมนอกสถานที่ พร้อมทั้งมีการสนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่เสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน เช่น การเสริมวิชาชีพ
2. ควรจัดให้มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมกับสามเณรสำนักเรียนอื่น รวมทั้งนักเรียนภาคปกติ
3. ควรมีการวิจัยในเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณร สำนักเรียนอื่นๆ พร้อมทั้งมีโครงการประเมินผลและติดตามผลอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาอันเหมาะสม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการศาสนา. ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เอกสารรายงานกรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2544.
- กรมวิชาการ. การศึกษาศัภษาของเด็กไทยระยะที่ 1 (พ.ศ. 2540). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศาสนา. พระไตรปิฎก ภาษาไทย (ฉบับสังคายนา) เล่มที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2530.
- กองนโยบายและแผนงาน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. สรุปสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทยปี 2540-2541. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2542.
- คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น (13-18 ปี). วัยรุ่นสร้างสรรค์สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2538.
- ฉลอง แนวพานิช. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม รวมบทความการศึกษา นอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.
- ชนก แสงกล้า. “สภาพปัจจุบัน และปัญหาการปฏิบัติตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- คลฤดี เนตรเจริญ. “การประเมินบริบทการนำเกณฑ์ปฏิบัติพื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและประชาชนของครูระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ และเพ็ญจันทร์ ประดับมุข. สิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ. นครปฐม : สำนักงานเลขานุการข้าราชการ วิจัยพฤติกรรมสุขภาพ, 2535.
- นิพนธ์ คันทเสวี. การศึกษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทประชาชนจำกัด,

- _____ . “คุณภาพชีวิตสำหรับคนไทย” เอกสารทางวิชาการเสนอในการประชุมสัมมนา
ระดับชาติว่าด้วยเรื่องภาระสังคมไทย ระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน 2525 ณ โรงแรม
เมอร์เซอร์รีสอร์ท พัทยา. (อัคราณา)
- นิพนธ์ กินาวงศ์. การบริหารโรงเรียน และการนิเทศการสอนเบื้องต้น. พิษณุโลก : ภาควิชาบริหาร
การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2522.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2545
- พระมหาอุดม นุพันธ์. “การศึกษาภาวะเครียดจากการเรียนของพระภิกษุสามเณร สำนักเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกบาลี ในส่วนกลาง.” ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
จิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.
- พระสวัสดิ์ เนิตฉิม. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณร ในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา.” ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- พัฒน์ กิตติพราหมณ์. “น่านาทรรสณะ : ธุรกิจเพื่อคุณภาพชีวิต...ของใคร” วารสารเศรษฐกิจและ
บริหารธุรกิจ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2531) : 42-61,
- เย็นใจ เลาหวนิช. ก “บันทึกข้อความ เรื่องระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.” 24 กันยายน 2514.
- _____ . “การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต” การศึกษาแห่งชาติ (สิงหาคม-กันยายน) : 7-9
ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, 2538.
- ศศิรัศม์ วชิรโชติ. “คุณภาพชีวิตของนักเรียนไทยมุสลิมในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม:
กรณีศึกษาโรงเรียนมูลนิธิอาชีวะสถาน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.” วิทยานิพนธ์
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, 2540.
- กระทรวงศึกษาธิการ. “โมเดลประชากรศึกษาเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับการมีชีวิตที่มีคุณภาพ”
เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการของหน่วยศึกษานิเทศก์. กรมการ
ฝึกหัดครู, 4-10 ตุลาคม 2526. (อัคราณา)
- สมทรง สุวรรณเลิศ. “ปัญหาการเรียนในเด็ก” วารสารจิตวิทยาคลินิก 3 (ธันวาคม 2541) : 1-4.
- สมฤทธิ อินทราทิพย์. “แนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัย
ของประชาชน ในชุมชนเขตเมืองชั้นนอก.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนา
ของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549.

สำเร็จ แหงกระโทก. “สื่อมวลชนและวงการบันเทิงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน
ชาติ” รายงานการประชุมสัมมนา ณ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานอาเซียน,
16-18 ธันวาคม 2528.

ลีปนันทน์ เกตุทัต. ระบบการศึกษาไทย พัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไร. เอกสารประกอบ
สัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษย
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

_____. “ระบบการศึกษาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไร.” ในเอกสารประกอบสัมมนา
ทางวิชาการ ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

สุจิตรา โอปารกิจวานิช. “การสนับสนุนทางสังคมกับคุณภาพชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนา
สังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สัมครการ. คุณภาพชีวิตของคนไทย : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ชาวเมืองและชาวชนบท. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิจัยสมบูรณ์แบบ คณะกรรมการ
ส่งเสริมการวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

สุพัทธา วงศ์จิระสวัสดิ์. “สุขภาพจิตของพระภิกษุสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขภาพจิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, 2543.

สุวรรณ เอี่ยมสุขวัฒน์. “คุณภาพชีวิต แนวคิดความหมาย และองค์ประกอบ.” ข่าวสารวิจัย
การศึกษา 10, 6 (สิงหาคม-กันยายน 2538): 25.

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ, ราณี พรมานะจรัสกุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย
และจิราวรรณ ตันติพิวัฒนกุล. เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก
ชุด 100 ตัวชี้วัดและ 26 ตัวชี้วัด. เชียงใหม่ : โรงพยาบาลสวนปรุง, 2540.

หวน พิณรุฬพันธ์. การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
อักษรบัณฑิต, 2529.

อนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจอ่ำ. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2541.

- อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. “องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น.” รายงานการวิจัย ฉบับที่ 48 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2532. (อัดสำเนา)
- อ่องจิต เมธยะประสาท. “ผลกระทบของการจัดการศึกษาต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน: ศึกษากรณีโรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2528.
- อัจฉรา นวจินดา. ครอบครัวและปัญหาประชากร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.
- อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล. การศึกษาคุณภาพชีวิตเชิงพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2535.
- อัจฉรา สุขทรัพย์. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความคิดสร้างสรรค์ และพฤติกรรมการแสดงออก รายงานการวิจัยฉบับที่ 49. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538.
- อัญชลี หนักแน่น. “การเปรียบเทียบมโนภาพแห่งตน การอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนระหว่างพฤติกรรมผิวดิน และนักเรียนที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- อุไร จันทร์สว่าง. “การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฯ กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชาฎการพิมพ์, 2525
- พระมหาแสวง โชติปาโล. สามเณรศึกษา กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชาฎการพิมพ์, 2525
- พระครูโกศลธรรมสาคร. สามเณรที่สมบูรณ์ นครปฐม : สำนักพิมพ์ธรรม, 2545

ภาษาต่างประเทศ

- Best, John. W. Research in Education. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1970
- Best, John. W. and James V. Research in Education. Boston: Allyn and Bacon, 1993
- Campbell, A. “Subjective Measures of Well-being.” American Psychologist 3 (May 1976) : 117-124.

- Cronbach, D.C. Essential of Psychological Testing. New York : Harper and Row Publish, 1970.
- Eberlein, E. Larry. "The EPPS Need Structure of In-Service Elementary School Teachers." The Journal of Educational Research 64,2 (November 1970) : 112-114.
- Epstein, J. Land, J.M. Mcpartland. "The Concept and Measurement of The Quality of School Life." American Educational Research Journal 13 (March 1976) : 15-30.
- Haddad, A. "Quality of life of Jordanian Collage Students." Dissertation Abstracts International 47,6 (December 1986) :20-25 A.
- Hamocheck, Don E. and Mori Takako. "Need Structure Personal Adjustment and Academic Self Concept and Beginning Educational Students." The Journal of Educational Research. 58 , 5 (December 1964) : 158-162.
- Krejcie, W.B. ,& Morgan, D.W. "Determining Sample Size for Research Activity" Journal Educational and Psychological Measurement 30,3 (October 1970) : 127-133.
- Mckennell, A.C., and others. "Components of Perceived Life Quality." Journal of Community Psychology 11 ,2 (August 1983) : 210.
- Rerrans, CE. & Power, MJ. "Psychometric Assessment of the Quality of life." American Psychologist 31 (April 1978) 128-147
- Roemmich, H. "The Need Structure of Public." The Journal of Educational Research 61 ,1 (September 1987) : 24-29.
- Rommey, D.M, Roy I. Brown, and Prens. "Fry Improving the Quality of life : Prescription for Change." Journal of social Indicator Research 27 (May 1992) : 246-269
- Wallace, S. Identification of Quality Life Indicators for use in Family Planning Programs in Developing Countries,1974.
- Zhan, L. "Quality of Life: Conceptual and Measurement Issues" Journal of Advanced Nursing 17 July 1992 : 759-800.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง ศึกษาสภาพคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์

กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณรสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทองให้ดียิ่งขึ้นและรวมไปถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ต่างๆ

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามจะไม่ปรากฏชื่อผู้ตอบ เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรทั้ง 4 ด้าน ซึ่งความคิดเห็นของสามเณรทุกท่านจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

2. แบบสอบถามชุดนี้มี 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของสามเณร

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ กรณีศึกษาสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

3. ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิต

- 1 หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตน้อย
- 3 หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมาก
- 5 หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตมากที่สุด

พระมหาสุวุฒิ วรวิทย์พินิต

นักศึกษาระดับปริญญาโท ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

1.	อาหารที่ได้รับเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย																			
2.	ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีและวินัย																			
3.	มีน้ำปานะ เช่น นม โอวัลติน เสริมในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน																			
4.	โรงครัว,ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย																			
5.	ได้รับการตรวจสอบสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง																			
6.	มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอไม่นั่งหลับในห้องเรียน																			
7.	มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด																			
8.	อาหารที่ปรุงทุกมื้อถูกสุขอนามัย																			
9.	อาหารที่ได้รับครบทั้ง 5 หมู่ถูกหลักโภชนาการ																			
10.	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อน โดยไม่ผัดสีและวินัย																			
	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ																			
11.	เมื่อมีปัญหาหรือสถานการณ์ใดๆที่ต้องตัดสินใจด้วยตนเองสามารถตัดสินใจได้โดยไม่ลังเล																			
12.	มีการรักษาศิลปะ 10 ของตนเองโดยเคร่งครัด																			
13.	มีความเชื่อมั่นในตนเอง																			
14.	มีความสามารถกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี																			

ข้อ	รายการ	สภาพที่เป็นอยู่					สภาพที่ควรจะเป็น				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
15.	รู้จักการทำมาค้าดีละเว้นความชั่ว										

31.	มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย																				
32.	มีความปลอดภัยในที่พักอาศัย																				
33.	มีห้องน้ำ-สุขา เพียงพอแก่ความต้องการ																				
34.	มีน้ำดื่มที่สะอาด-น้ำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ																				
35.	อาคารเรียนมีสภาพแข็งแรงและปลอดภัย																				
36.	มีโต๊ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ																				
37.	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่น่าเรียน																				
38.	ห้องเรียนมีความสะอาด ปลอดภัย																				
39.	โรงเรียนมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเขม่าหรือควันพิษ																				
40.	การเดินทางจากหอพักมาโรงเรียนมีความสะดวกสบายไม่ไกลเกินไปนัก																				

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณรโรงเรียน
พระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ วิทยาลัยศึกษาลำปางสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง

1. ด้านร่างกาย

.....

.....
.....
.....

2. ด้านจิตใจ

.....
.....
.....
.....

3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม

.....
.....
.....
.....

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ข
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

สภาพที่เป็นจริงคุณภาพชีวิตของสามเณร

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	123.9667	620.3782	.3510	.9259
A2	124.3000	603.1828	.6187	.9233
A3	124.2000	613.1310	.4289	.9252
A4	123.8333	626.4885	.2985	.9262
A5	124.2667	672.6851	-.4317	.9347
A6	124.0333	654.6540	-.1876	.9324
A7	123.9000	621.4724	.4162	.9253
A8	123.4333	633.5644	.1475	.9275
A9	124.1333	596.8092	.6666	.9226
A10	123.8667	619.9126	.4160	.9253
B1	124.2333	624.2540	.3967	.9255
B2	123.9667	635.7575	.1273	.9274
B3	124.2000	614.0276	.4576	.9249
B4	124.4000	626.1793	.3793	.9256
B5	124.3000	613.9414	.5204	.9244
B6	124.0333	603.4126	.7338	.9226
B7	124.1000	598.5069	.6945	.9225
B8	123.9333	588.6851	.7920	.9212
B9	124.3333	625.8851	.2864	.9264
B10	124.0667	605.0299	.4678	.9249

C1	124.2333	597.3575	.6726	.9226
C2	124.0000	587.2414	.8032	.9210
C3	124.4000	619.6966	.4324	.9251
C4	124.4333	600.8057	.5808	.9235
C5	124.0667	601.6506	.6377	.9230
C6	124.3000	615.0448	.4009	.9255
C7	124.6333	600.2402	.6738	.9227
C8	124.3333	611.1264	.4579	.9249
C9	124.7000	598.6310	.6369	.9229
C10	124.2333	611.6333	.5498	.9241
D1	124.0333	616.1713	.3773	.9257
D2	124.2000	603.4069	.6112	.9233
D3	124.0667	612.3402	.4298	.9252
D4	124.0667	606.9609	.4830	.9247
D5	124.2667	589.0299	.6583	.9225
D6	124.0667	589.3747	.6847	.9222
D7	124.1667	589.8678	.8154	.9211
D8	124.0000	611.2414	.5756	.9239
D9	124.0667	616.9609	.4282	.9252
D10	124.2333	603.2195	.5342	.9241

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 40

Alpha = .9265

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

สภาพที่ควรจะเป็นคุณภาพชีวิตของสามเณร

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
AA1	125.2000	761.4069	.4771	.9405
AA2	124.7667	758.0471	.6040	.9396
AA3	125.5667	760.5989	.5084	.9403
AA4	124.9667	777.7575	.2759	.9419
AA5	124.8333	798.8333	-.0480	.9445
AA6	125.0667	787.5126	.0828	.9443
AA7	125.1667	776.9023	.3732	.9412
AA8	124.8667	775.7057	.2757	.9421
AA9	125.4000	745.6966	.6991	.9387
AA10	125.0667	774.5471	.3514	.9413
BB1	125.3667	773.6195	.4268	.9409
BB2	124.8333	779.5230	.3042	.9416
BB3	124.9667	757.6885	.5930	.9397
BB4	125.2333	770.5299	.4548	.9407
BB5	125.1333	762.6023	.5440	.9401
BB6	125.1000	754.5069	.6561	.9392
BB7	125.0000	750.3448	.6612	.9391
BB8	125.0333	743.0678	.7399	.9384
BB9	125.4000	780.8690	.2354	.9421
BB10	125.1667	745.6609	.6227	.9393

CC1	124.9667	736.5851	.7666	.9381
CC2	124.9000	737.5414	.7517	.9382
CC3	125.3333	765.6782	.4673	.9406
CC4	125.2667	741.0299	.6964	.9387
CC5	125.0000	741.8621	.7720	.9382
CC6	125.2333	757.3575	.4956	.9404
CC7	125.4000	742.6621	.7434	.9384
CC8	125.4000	762.3862	.3917	.9414
CC9	125.7000	752.9069	.5390	.9400
CC10	125.2000	756.7172	.6993	.9391
DD1	125.2667	767.3057	.3815	.9413
DD2	125.2000	745.6138	.6634	.9390
DD3	125.1000	754.9897	.5059	.9403
DD4	125.2000	758.9241	.4229	.9412
DD5	125.3333	744.0230	.6214	.9393
DD6	125.1667	741.6609	.6522	.9390
DD7	125.1333	738.3264	.7867	.9380
DD8	125.0000	759.6552	.5795	.9398
DD9	124.9000	763.8862	.4793	.9405
DD10	125.4667	746.7402	.6321	.9392

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 40

Alpha = .9416

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค IOC

ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค IOC

การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค IOC เป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อว่าวัดได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด เนื้อหา หรือวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
 ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์/เนื้อหานั้น
 ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดไม่ตรงตามจุดประสงค์/เนื้อหานั้น

ข้อที่	สภาพคุณภาพชีวิต	สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น					
		คนที่			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
		1	2	3			
1	คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย อาหารที่ได้รับเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	ได้รับอาหารครบทั้ง 2 เวลา โดยไม่ผัดสีลและวินัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	มีน้ำปานะ เช่น นม โอวัลติน เสริมในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4	โรงครัว,ภาชนะมีความสะอาดถูกสุขอนามัย	+1	0	+1	2	0.80	ใช้ได้
5	ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6	มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอไม่นั่งหลับในห้องเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7	มีน้ำหนักรและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8	อาหารที่ปรุงทุกมือถูกสุขอนามัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9	อาหารที่ได้รับครบทั้ง 5 หมู่ถูกหลักโภชนาการ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อนโดยไม่ผัดสีลและวินัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	สภาพคุณภาพชีวิต	สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น					
		คนที่			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
		1	2	3			
11	คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ เมื่อมีปัญหาหรือสถานการณ์ใดๆที่ต้อง ตัดสินใจด้วยตนเองสามารถตัดสินใจได้โดย ไม่ลังเล	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12	มีการรักษาจิตใจ 10 ของตนเองโดยเคร่งครัด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
13	มีความเชื่อมั่นในตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14	มีความสามารถกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
15	รู้จักการทำความดีละเว้นความชั่ว	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
16	มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
17	รู้จักสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
18	สามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
19	เมื่อเวลาโกรธหรือมีสิ่งใดๆมากระทบจิตใจ สามารถควบคุมตนเองได้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
20	มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
21	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีต่อเพื่อน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
22	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
23	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากเพื่อนๆ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
24	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากครู-อาจารย์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
25	ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากพระผู้ปกครอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
26	สามารถปรับทุกข์และสุขกับเพื่อนได้ทุกเรื่อง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
27	ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิดจาก พระอาจารย์ผู้ปกครอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
28	เป็นคนมีอารมณ์ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
29	ไม่เก็บตัวเงียบอยู่คนเดียว	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
30	มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักการให้และการ ช่วยเหลือเพื่อน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	สภาพคุณภาพชีวิต	สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น					
		คนที่			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
		1	2	3			
31	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีชีวิตอยู่อย่างอิสระในขอบเขตของสมณวิสัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
32	มีความปลอดภัยในที่พักอาศัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
33	มีห้องน้ำ-สุขา เพียงพอแก่ความต้องการ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
34	มีน้ำดื่มที่สะอาด-น้ำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
35	อาคารเรียนมีสภาพแข็งแรงและปลอดภัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
36	มีโต๊ะเรียน-เก้าอี้นั่งเพียงพอแก่ความต้องการ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
37	โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่น่าเรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
38	ห้องเรียนมีความสะอาด ปลอดภัย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
39	โรงเรียนมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากเขม่าหรือควันพิษ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
40	การเดินทางจากหอพักมาโรงเรียนมีความสะดวกสบายไม่ไกลเกินไปนัก	+1	0	+1	2	0.80	ใช้ได้

เกณฑ์ในการวิเคราะห์

การแปลผลความหมายของคะแนน พิจารณาจากค่า IOC (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 64)

ค่า IOC

มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5

น้อยกว่า 0.5

ความหมาย

เป็นข้อคำถามที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

เป็นข้อคำถามที่ต้องตัดทิ้งหรือแก้ไข

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ที่อยู่	พระมหาสุวฒิ วรวิทย์พนิต สำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง หมู่ 15 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ที่ทำงาน	โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ห้องเรียนสำนัก สงฆ์บ่อเงินบ่อทอง หมู่ 15 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2548	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬิศึกษาพุทธโฆษ จังหวัดนครปฐม
พ.ศ.2548	ศึกษาต่อปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2548	อาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดทองคั้งวิทยาคม
พ.ศ.2549 - ปัจจุบัน	อาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ห้องเรียนสำนักสงฆ์บ่อเงินบ่อทอง